

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมของกบฏเกษตรกรรมพื้นบ้าน กรณีศึกษาชุมชนของใน อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อออกเป็น 4 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของ
2. วัฒนธรรมของกบฏเกษตรกรรมในยุคดั้งเดิม
3. วัฒนธรรมของกบฏเกษตรกรรมสมัยใหม่
4. วัฒนธรรมของกบฏเกษตรกรรมทางเลือกในอนาคต

บริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ของ

“ของ” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์โบราณที่การสันนิษฐานว่า อาจมีการตั้งถิ่นฐานมาแล้วร่วมพันปี ดังจะเห็นได้จากข้อเขียนของ มองสิเออร์ เออิมเบอร์รี่ ในหนังสือ “เลอแคม โบซ” ว่ามีบาทหลวงคนหนึ่งได้พบศิลาจารึกอักษรสันสกฤตที่บริเวณเขาสระบาป มีข้อความว่า “จันทบุรี ได้ตั้งมาช้านาน ประมาณ 1,000 ปีแล้ว เวลานั้นเรียกว่า ครวนครบุรี” (อเนก รักเงิน. 2551 : 13) ร่องรอยการเป็นชาติพันธุ์โบราณของของยังปรากฏในบันทึกของนักการทูตจีนชื่อ โจ้วค้ำกวน ที่มาเยือนราชอาณาจักรเขมรในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14 ในบันทึกนี้ยังกล่าวถึงชนพื้นเมืองที่เรียกว่า Chuang หรือ จวง ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ตามป่าเขาและถูกจับมาขายเพื่อใช้สอยเป็นทาสในเรือนของชาวเขมร ซึ่งโจ้วได้ระบุว่าชนชาวป่าของกัมพูชานั้นไม่ได้พูดภาษาเขมรพวกเขาไม่มีบ้าน แต่ทั้งครอบครัวจะเที่ยวเร่ร่อนไปตามป่าเขา ทำการล่าสัตว์และแบ่งปันสัตว์ที่ล่ามาได้ในกลุ่มของตนเอง ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือโจ้วได้กล่าวด้วยว่าชนพื้นเมืองบางกลุ่มได้เพาะปลูกกระวานและต้นฝ้าย ซึ่งก็สอดคล้องกับคำบอกเล่าของชาวของจังหวัดจันทบุรีที่ว่า กระวานนั้นเป็นพืชเครื่องเทศที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวของอย่างยิ่ง (สุวิไล เปรมศิริรัตน์และคณะ. 2550 : 12-13)

ร่องรอยของของในยุคประวัติศาสตร์ของไทยที่มีการบันทึกไว้ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2349 สุนทรภู่ ได้กล่าวถึงชุมชนของในคำบถเนินคือ จังหวัดระยอง และต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เขียนถึงกลุ่มของไว้ในพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสจันทบุรีในปี พ.ศ. 2419 ว่ากลุ่มของถูกจัดเป็นไพร่ช่วยในระบบไพร่ โดยเป็นกองส่วยเร็ว ส่วยกระวาน ขึ้นกับเมืองจันทบุรี (อเนก รักเงิน. 2551 : 13)

พิจารณาจากภาษาจากที่ใช้แล้ว นักภาษาศาสตร์ได้จัดให้ภาษาของอยู่ในตระกูล ออสโตร – เอเชียติก (Austro – asiatic) กลุ่มมอญ – เขมร (Mon - khmer) แต่เนื่องจากภาษาของมีแต่ภาษาพูด

ไม่มีตัวอักษรหรือภาษาเขียน ดังนั้นชาวซอจึงไม่บันทึกประวัติศาสตร์และความเป็นมาของเผ่าพันธุ์ตนเองไว้เลย แต่ใช้วิธีการบอกเล่าและปฏิบัติสืบต่อกันมาเท่านั้น (อเนก รักเงิน. 2551 : 14)

“ซอ” เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์โบราณที่พิจารณาจากภาษาแล้วจะเป็นการผสมผสานระหว่างขอมกับมอญ โดยทั่วไปของอาศัยอยู่บริเวณภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทยและส่วนหนึ่งของกัมพูชาจากหนังสือเรื่อง “แคมโบช” เขียนโดยนักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสทำทราบว่า “ซอ” ได้มาตั้งถิ่นฐานบริเวณภาคตะวันออกเฉียงมาก่อนการสถาปนาสยามประเทศเสียอีก (สุชาติ เถาทอง. 2544 : 13) ซึ่งมีผู้สันนิษฐานจากตำนานของพระนางกาไวรวมถึงศิลาจารึกภาษาสันสกฤตว่า ชุมชนซออาจมีอายุมากกว่าพันปีมาแล้ว (ธรรม พันธุศิริสด. 2544 : 21)

ในปัจจุบันชาติพันธุ์ซอกลายเป็นกลุ่มชนที่กระจายตัวแทรกอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียง ไม่ว่าจะเป็น จันทบุรี ระยอง ตราด ปราจีนบุรี สระแก้วและฉะเชิงเทรา รวมถึงพื้นที่ในเขตชายแดนของไทยและกัมพูชา เราพบว่ามีวาทกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของซออยู่ 2 กระแส คือ

1. วาทกรรมหลักมองซอในฐานะที่เป็นคนป่า วาทกรรมนี้นิยามซออย่างเห็นได้ชัดคือในทางกายภาพ ชาวซอจะมีรูปร่างเล็กกว่าคนไทยโดยทั่วไป ผิวเนื้อดำแดง ผมหยิกขดติดหนังศีรษะ มีใบหน้ารูปสามเหลี่ยม หน้าผากกว้างเถิก จมูกแบนโต ปากหนา ตาโปนและคิ้วคด (กรรณิการ์ เกณิกานนท์และคณะ. 2522 : 89) วาทกรรมนี้กดทับอัตลักษณ์ของซอไม่ให้เป็นที่รู้จัก จนชาวซอเองต้องหลบซ่อนฐานะของตนเองว่าเป็นชาวซอ ในขณะที่เดียวกันประชาชนของจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงก็ไม่ยอมรับว่าชาวซอเป็นบรรพบุรุษผู้ตั้งถิ่นฐานเดิมของภาคตะวันออกเฉียง

2. วาทกรรมทวนกระแสมองว่าชาวซอเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียง วาทกรรมดังกล่าวมองว่า ชาวซอมีอาณาจักรของตัวเองคือ มีศูนย์กลางอยู่ที่จันทบุรี ชาวซอได้พัฒนาชุมชนของตัวเองจนมีภาษาซอและสร้างเมืองขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางการค้าขายเครื่องเทศและสมุนไพรกับประเทศอินเดียและจีน ตัวอย่างเช่น เมืองเพนียด ซึ่งอยู่ในตำบลทองทั่ว อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ก็ถูกตีความว่าเป็นเมืองของพระนางกาไวในอดีต นอกจากนี้ ประเพณีท้องถิ่นที่ยังคงดำรงอยู่ในท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงในปัจจุบัน ก็เป็นประเพณีที่เป็นของชาวซอโดยตรง เช่น การทำบุญส่งทุ่ง การไหว้ขวัญข้าว การทำพิธีหิ้งผีโรง และท้ายสุดคือสำเนียงพูดซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วประเทศก็มีพื้นฐานมาจากภาษาซอ เช่น อะไรอี หมดเข็ด (หมดลั่น) เว็จ (ห้องส้วม) เป็นต้น (พระครูธรรมสรคุณและธรรม พันธุศิริสด. 2541 : 18)

ในปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ซอยังตั้งถิ่นฐานหลักอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำจันทบุรี ในเขตอำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี โดยคนซอรวมกันเป็นกลุ่มตามหมู่บ้านต่าง ๆ ภายในตำบลต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ภาษาวัฒนธรรมและพิธีกรรมเฉพาะกลุ่มคน ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่ทำให้คนซอแตกต่างจากคนอื่น ซอในเขตอำเภอเขาคิชฌกูฏที่ยังอยู่กันเป็นชุมชนจะมีอยู่ใน 5 ตำบล (เลิน พันผาย. สัมภาษณ์. 2557) ได้แก่

1. ตำบลพลวง มีคนของอาศัยอยู่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพลวง บ้านกะทิง บ้านทุ่งตาดิน และบ้านพังกะแลง
  2. ตำบลชากไทย มีคนของอาศัยอยู่ 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งสะพานและบ้านชากไทย
  3. ตำบลตะเคียนทอง มีคนของอาศัยอยู่ 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านลำพัง บ้านตะเคียนทอง (แบ่งออกเป็น 3 หมู่บ้าน) บ้านป่าชากตะเคียนทอง และบ้านชำเคราะห์
  4. ตำบลคลองพลู มีคนของอาศัยอยู่ 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองพลู (แบ่งออกเป็น 2 หมู่บ้านน้ำขุน (แบ่งออกเป็น 2 หมู่) บ้านทุ่งกะบิน บ้านหลังเนินและบ้านวังขามุก
  5. ตำบลจันทเขลม มีคนของอาศัยอยู่ 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองใหญ่และบ้านจันทเขลม
- วัฒนธรรมของชองโดยภาพรวมตั้งแต่อดีตมาจนถึงก่อนยุคสมัยใหม่ในปัจจุบันนั้น พบว่าตั้งอยู่บนฐานการนับถือผี ศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาเป็นหลัก ดังนี้

1. วัฒนธรรมการเกิด การแต่งงานและการตาย

1.1 วัฒนธรรมการเกิด

ชาวของสมัยโบราณ ส่วนมากผู้ที่เป็นสามีภรรยา กัน เมื่อภรรยาตั้งท้องได้ 5 เดือน สามีจะไปหาหมอดำยาแมตุภรรยาและจะใช้รูป-เทียนบอกผีเรือนก่อน หมอดำยาจะให้คนที่ท้องนอนหงายเพื่อที่จะคลำท้องหรือแปรท้อง เพื่อให้ลูกในท้องอยู่อย่างปกติ หากผีท้องตั้งท้องมีอาการปวดไม่สบาย สามีก็จะหายาจากหมอในหมู่บ้านต้มยากล่อมกุมารให้กิน แล้วจะให้หมอทำพิธีสวดขับผีพรายทำน้ำมนต์ เอาด้ายมงคลผูกไพรแขวนคอไว้ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาเมื่อตั้งท้องได้ 7 – 9 เดือน สามีจะเตรียมไม้พินและหาหมอดำยาตรวจท้องตอนค่ำทุกวัน ส่วนไม้พินเพื่อเอาไว้ก่อไฟให้คนคลอดลูกใหม่นอนอย่างไฟจนครบ 3-7 วัน ตลอดทั้งวันทั้งคืน โดยมีเคล็ดที่ว่าถ้าสามีตัดขามักคลอดลูกเป็นผู้ชาย ถ้าตัดสันจะคลอดเป็นผู้หญิง (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ต่อมาเมื่อตั้งท้องครบ 9 เดือนแล้ว หมอดำยาจะคอยดูแลว่าลูกในครรภ์หันหัวลงแล้วก็จะเตรียมเตาไฟดิน แคร่นอนไฟ ยาดอง ยาร้อน ใบไม้สิสุก ขมิ้นเหลือง เหล้าขาว กะดัง เปลผ้าขาวม้า เชือกโยงยัด ไม้รอกัน เสื้อห่อรก เกลือ เคล้ารกไพล น้ำมนต์สะเดาะเคราะห์ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อคลอดได้ 3-7 วัน จะต้องทำพิธีดับพิษไฟเอาลูกขึ้นเปล แล้วผูกข้อมือ หมอดำยาเรียกว่า ซาจ๊าบ จากนั้นการนอนไฟ คนลูกอ่อนจะนอนตอนกลางคืนจนครบ 1 เดือน หากเด็กไม่สบายจะต้องกวาดซางทุกค่ำ ไช้มหาหิงษ์ก้อนรนไฟได้กดสะคือ ทำพิธีโยนแม่ซื่อ เด็กจะไม่ร้องไห้ตอนค่ำ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

1.2 วัฒนธรรมการแต่งงาน

คนของมีพิธีกรรมแต่งงาน 2 พิธี คือพิธีกาดักและพิธีกรรมคาทั่วไป พิธีกาดักเป็นการแต่งงานของลูกสาวคนโต เนื่องจากเป็นลูกที่ช่วยเหลืองานในบ้านแทนแม่ ฉะนั้นเมื่อลูกสาวคนโตจะออกเรือนไปตั้งครอบครัวใหม่ จึงทำพิธีให้เหมาะสมกับความรัก ถ้าเป็นลูกสาวคนอื่น ๆ ก็ทำพิธีกรรมคา (สุเรขา สุพรรณไพบุลย์. 2530 : 71) ยกเว้นแต่ถ้าลูกสาวคนโตตายก่อนแต่งงานหรือไม่ได้แต่งงานก็จะเป็นลูกสาวคนสุดท้อง ก่อนจะเข้าพิธีแต่งงานกาดักหรือพิธีกรรมคานั้น ช่วงก่อนแต่งงานถือเป็นประเพณี ห้ามโดยเด็ดขาดว่า ฝ่ายหญิงจะไปไหนมาไหนกับชายไม่ได้ มิฉะนั้นจะผิดผี เริ่มแรกชาย-หญิง หนุ่ม-สาว เมื่อรักกันแล้ว โดยมากจะไปสู่ขอกับพ่อแม่ พี่น้อง ฝ่ายหญิงก่อน คือผู้ชายจะต้องไปหาเต้าแก่และเพื่อนบ้านไปสู่ขอ คินแรกต้องเอาเหล้า 1 ขวด หมากพลูจิบ 1 คู่ ผ้าแดงผ้าขาวใส่พานไก่อคือ 1 ขามไปบ้านเจ้าสาว ถ้าเจ้าสาวยินยอมตกลงร่วมรัก ฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวก็นัดพี่น้องมา กับสินสอดอีกในคืนที่ 2 ต้องจัดสำรับไก่อคือเหล้า 2 ขวด แล้วก็นัดหมั้นและแต่งงานต่อไป (เงินผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ของในสมัยโบราณ นั้นปรากฏว่า เมื่อหญิงชายที่หมั้นกันด้วยเงินหรือทองก็แล้วแต่ พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะให้เจ้าบ่าวมาอยู่ช่วยทำกินในบ้านฝ่ายหญิงได้เลย ตลอดจนหลับนอนสมสู่อย่างสบาย การอนุญาตให้ฝ่ายชายเข้าอยู่ก่อนแต่งงานทางประเพณีของ เรียกว่า อยู่ทดลองดูใจกันก่อนว่าลูกเขยขยันต่อพ่อตาแม่ยายหรือเปล่า ถ้าผู้หญิงเกิดท้องขึ้นการแต่งงานก็จะเลื่อนจนกว่าลูกจะคลอด ถ้าเกิดบังเอิญทะเลาะกับฝ่ายหญิง ฝ่ายชายจะไม่ขอค่าสินสอดคืน หากฝ่ายชายไม่สามารถหาเงินมาแต่งงานได้ พ่อตาแม่ยายก็จำเป็นต้องจัดงานพิธี หากฝ่ายชายไม่ยอมหาเงินแล้วย้ายออกไปมีครอบครัวใหม่มีลูก 3-4 คนจนผีसाງปู่ย่าตายายมารบกวนทำให้เกิดการเจ็บป่วยเรียกว่า ผีนางสิง หากิน ฝ่ายชายหญิงก็ร่วมใจกันจัดของเช่นผีแต่งงานงานให้ลูกต้องจนได้ (เงินผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ขั้นตอนการจัดพิธี แต่งงานกาดัก ก็ต้องทำโรงปรับพิธีที่ดินฝ่ายหญิง โดยหาหมอมิมาแสดงการเส้นผีเป็นคณะมี 6 คน เครื่องเล่นกาดักมีกลองโทน 1 ลูก ซอซ้าง 1 ซอม่า 1 เขาวัว 1 เขาควย 1 คนเช่นผี 1 ทำพิธีตอนกลางคืน เวลา 2 ทุ่ม – 4 ทุ่ม จัดรำริม 4 ถาด เหล้าเส้น 2 ขวด เด็กผู้ใหญ่อายุ 8-9 ขวบ 2 คน ผู้ชาย 2 คน ไว้รำคนละ 3 รอบ ส่วนกลองตีตลอดระหว่างทำการเช่นจนเสร็จพิธี (เงินผันผาย. สัมภาษณ์. 2557) และเครื่องมือทำมาหากินที่สำคัญมาก คือขวานปูลูต้องคอยลับคมขวานให้คมอยู่เสมอ เพื่อจะได้ทำมาหากินได้ดี ความหมายของการทำก็คือ เสียงไก่อั่นแสดงว่าเข้าแล้วตื่นขึ้น แล้วหยิบเครื่องมือทำมาหากินออกป่าโดยเร็วไว เมื่อพบไม้ก็ใช้ขวานปูลูโค่นลงแล้วหมอปูลูจะจับศีรษะคู่บ่าวสาวโอบกั้นเบา ๆ หมายความว่า ให้ร่วมกันทำมาหากิน แล้วเป่าหู 3 ที หมายความว่า ให้เป็นคนใจคอหนักแน่นเอือกเย็น ไม่หุเบา ให้คู่บ่าวสาวกินน้ำมนต์จากขันใบเดียวกัน แสดงว่า สุขทุกข์ด้วยกัน (สุเรขา สุพรรณไพบุลย์. 2530 : 73)

อาชีพที่เกี่ยวกับป่าของชองจะเข้าไปมีบทบาทในพิธีกรรมมากกว่าเทพเจ้าหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับศาสนาใด ๆ เป็นชนพื้นเมืองที่อิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียในทุกทางถึงแม้ว่าชองจะเรื่องอำนาจ อิทธิพลของชองก็ไม่มีบทบาทใด ๆ เลย แม้แต่เทพเจ้าของอินเดีย ก็เป็นเพียงเอ่ยนามเท่านั้นไม่มีอิทธิพลทางความเชื่อ (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 78)

สรุปพิธีแต่งงานของ ความหมายเครื่องพิธี คือแต่งงานกาตัก แปลว่าใหญ่โตมีช้างม้า วัว ควาย กระต๊อง ทับ ไทรชอ แห่งเป็นขบวน หมายถึงแต่งให้ผีปู่ย่า ตายาย ที่เคยทำมาครั้งแรกโบราณครั้งหนึ่งเด็กชายหญิง คนชองอยู่ในป่าดงนานนับพันปี พ่อแม่ไปทำงานลูกหลานคิดของเล่นช่วยกันหามาสมมติแต่งงานให้สนุกสนาน จนทำให้ผีปู่ย่า ตายาย เจ้าป่าออกมาดู ก็สนใจจึงคลบนันดาลสิงสู่เป็นร่างทรงให้จัดพิธี แต่งงานเหมือนเด็กชายหญิงที่เคยเล่นแสดงมาแล้วและขอให้ทำกับผีมีเชื้อสายของวงศ์ตระกูลของเหล่านั้นและยังช่วยคุ้มครองให้ตระกูลกลุ่มของนั้น โชคดีอยู่สุขสบาย ต่อมาจึงทำพิธีกันมาตลอดถึงปัจจุบัน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

1.3 วัฒนธรรมการตาย

ในสมัยโบราณเมื่อมีคนตายญาติพี่น้องก็จะใช้ผ้าขาวตราสังศพให้แน่นอนหนาแล้วใส่โลง ทำเชิงตะกอนให้สูงจากพื้นดินเพื่อใส่พินข้างล่าง แล้วยกโลงศพวางบนเชิงตะกอนนั้น ส่วนเพื่อนบ้านที่ไปเผาก็นำไม้พินเล็ก ๆ ไป หมอผีประจำหมู่บ้านจะใช้น้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ แล้วกล่าวคำให้ผู้ตายไปสู่สุคติอย่าห่วงกังวลลูก ๆ หลาน ๆ แล้วหมอผีจะจุดไฟ ลูก ๆ หลาน ๆ ญาติพี่น้องก็ใส่พินที่นำมานั้น ส่วนใหญ่จะเผาตอนกลางวันประมาณพระอาทิตย์คล้อยเที่ยงไปเล็กน้อย ประมาณว่าศพต้องไหม้หมดก่อนเย็นค่ำ เพราะถ้าเย็นค่ำไปแล้วเดี๋ยวสัตว์ร้ายจะมารบกวนได้ ถ้าเป็นการตายด้วยโรคระบาด เช่น ฝีดาษ โรคห่า แล้วจะรีบเผาทันที ไม่ให้ค้างคืน และเมื่อเผาแล้วจะอพยพโยกย้ายหมู่บ้านทันที (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 78)

คนชองในเขตตำบลตะเคียนทองและตำบลคลองพลู ที่อยู่มาไม่น้อยกว่า 300 ปี ห้อมล้อมด้วยป่าดงดิบ จะพบว่าอยู่อาศัยบนแผ่นดินที่อุดมด้วยข้าว น้ำ ปลาและของป่านานาชนิด ซึ่งเป็นเครื่องประกอบเลี้ยงชีพในชีวิตประจำวันมาโดยตลอด ดังนั้นชาวชองทุกคนยามป่วยไข้จะไม่มีหมอเหมือนกับปัจจุบัน แต่มีหมอทางไสยศาสตร์ คนชองที่ได้เรียนวิชาเวทมนต์ทางไสยศาสตร์สามารถเรียนรู้ธาตุทั้งภายในร่างกายได้ เพื่อจะช่วยให้คนป่วยหายได้ทุกโรค (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

แต่กระนั้นเมื่อดับสังขารแล้ว ชาวชองคนใดที่จิตดับแล้วจะต้องมีการบอกทางให้ไปสู่สุคติในพบน้ำ ด้วยการว่า พุทโธ จากนั้นต้องทำพิธีชำระอาบน้ำร้อนที่มลทินติดตัวให้สะอาดและประโลมด้วยน้ำหอม ผ้าห่ม เครื่องแต่งกายที่ใหม่ ๆ และต้องเอาสังคัมภ์ศพเพื่อที่จะเอาไว้เป็นค่าผ่านด่านที่จะข้ามไปสู่โลกหน้าให้สะดวก จากนั้นพี่น้องจะต้องทำกรวยด้วยใบตอง ใส่ดอกไม้

เพื่อพนมมือกราบไหว้เขาจุลามณีและยังใช้ด้ายขาวเป็นสายสัญญาณผูกด้ายคอย เพื่อจะให้ผู้ตายมีอาการหงิกงอ การนำโลงใส่โดยมากยาว 4 ศอก กว้าง 1 ศอก เมื่อเสร็จจวนด้วยสายสัญญาณตามมุมเอาเหล้า 4 ขวดและเครื่องใช้ มีด ขวาน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

การทำน้ำมนต์ธรณีสารพรมเพื่อจะไม่ให้มีเสนียดจัญไรกับผู้ทำโลง แล้วก็ห้ามขึ้นบ้าน แล้วคนอยู่บนเรือนจะดักมอถามว่าจะเอาใส่ใคร คนห้ามบอกว่าจะใส่เฉพาะคนที่ตายคนเดียวนี้เอง จากนั้นก็จะหาบเอาไปที่ศพแล้วก็ให้ลูกหลานทำพิธีขอขมาลาโทษผู้ตายแล้วก็เอาใส่โลง จากนั้นก็จะเอาลงดินทำมาไว้ให้สูง 1 เมตร จุดตะเขงรูปตลอดวันคืน จากนั้นก็กำหนด สวดอภิธรรมไม่น้อยกว่า 4 คืน แต่ถ้าตายโหงจะไม่เอาไว้ที่บ้าน ต้องเอาไว้วัดหรือไม่ก็เผา ฝังไปที่เดียวเลย แต่ต้องนิมนต์พระสงฆ์ อย่างน้อย 4 องค์สวดกัมฐาน บังสุกุลแล้วต่อไปก็จะเก็บกระดูก เมื่อไฟเผาเย็นลงแล้วเอามาสวดกระดูกอีกหนึ่งคืน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อไว้ศพครบกำหนดแล้ว วันที่ห้ามเผาศพ คือวันอาทิตย์ วันพระ วันเสาร์ วันอังคาร ก่อนจะเอาศพออกจากบ้าน หมอพิธีสัปเหร่อจะทำด้ายสายสัญญาณ ผูกข้อมือและคอเด็กทุกคนกัน วิญญาณผู้ตายจะมากำทำให้เกิด เจ็บป่วยได้ หมอจะให้ญาติพี่น้องนำสำหรับอาหารหวานคาวเช่น บอกผีที่ตายอีกครั้ง จากนั้นจะเอาศพออกไปเผาป่าช้า ก่อนหามออกหมอสัปเหร่อจะเอาหม้อ โปงมางใส่ไฟเปลือกมะพร้าวให้มีควัน เมื่อหามศพออก หมอจะเอาโปงมางปาไปในที่ไว้ศพให้แตก (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

2. วัฒนธรรมทางด้านเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของชาวชองในสมัยโบราณ คือการล่องแพนำของป่ามาขายในเมือง ส่วนหน้าแล้งน้ำแห้งล่องแพไม่ได้จะเดินทางโดยทางเกวียน ซึ่งเดินทางลำบากและใช้เวลาเดินทางมากกว่า ฉะนั้นการเดินทางในหน้าแล้งจึงไม่ค่อยนิยมกัน ส่วนสิ่งของที่ชาวชองจะซื้อกลับบ้านก็คือ เกลือหอม กระเทียม น้ำอ้อย ด้าย ยาสูบ ในการไปซื้อขายสิ่งของในเมือง (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 29-30)

คนชองจะมีนิสัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำมาหากินจะ เอาแรงกันทำ เช่น เอาแรงไถนาทำไร่ แม้แต่งานเล็กน้อยก็เอาแรงช่วยกัน การปลูกข้าวของชาวชอง จะเป็นการทำนาปลูกข้าวเพียงเพื่อพอกินเท่านั้น ไม่ใช่ทำนาปลูกข้าวเพื่อการขาย ชาวชองจะมีการทำนา 2 ประเภท ประเภทแรกเรียกว่านาข้าว ประเภทที่สองเรียก นาไร่ เช่น นวดข้าว เอาข้าวขึ้นยุ้ง ทำบุญบ้าน เป็นต้น แม้แต่งานยกบ้านที่อยู่ ก็ไม่ได้จ้างกันแต่อย่างใด แต่ก็มี การเลี้ยงอาหารกันตลอดสุรายาเมา เป็นธรรมเนียม (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

กว่าจะทำนาทำไร่ต้องให้ศาลนาศาลไร่ก่อนทุกครั้ง โดยศาลนาจะให้ในเดือน 4 วันพฤหัสบดี ศาลนาทำเป็นอาคารเล็กสี่เสา มุงใบปู้พื้นฟาก ขนาด 50 เซนติเมตร สูง 1 เมตร ภายในศาลจะมีไม้

2 อันมัดด้วยด้ายขาว เรียกว่า เจ้าที่นา เครื่องไหว้ศาลนาจะต้องนุ่งผ้าโสร่ง ถอกเสื่อผ้าขาวมาพาดป่าของที่ทำให้ศาลนาคือ ไม้ตัวผู้ตาย 1 ตัว พร้อมดับเครื่องในอยู่ เหล้า 1 ขวด บายศรีปากชาม ขนมลูกโทน ฐูปเทียน ยาจุน หมากพลูจิบ 2 คำ การไหว้ศาลนานั้นจะทำก่อนทำนาและหลังการเกี่ยวอีกครั้ง ศาลไร้วัดจะทำศาลเช่นเดียวกับศาลนาแต่เพียงให้ครั้งเดียว ก่อนใส่ข้าวไร่ จากนั้นเมื่อย้ายที่ทำกินเจ้าของมักแสดงเป็นข้างไปเหยียบทำลายเสื่อ มิฉะนั้นจะต้องติดตามให้ทุกข์เพราะ โยกย้ายที่ทำไร่บ่อย (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

การทำนา ก่อนไถจริง จะทำแรกนาขวัญ 3 รอบก่อน พร้อมกับหมากพลูจิบ 1 คำ จุดธูปบอกขอแม่พระเจ้าที่ทำกินอย่าให้โทษข้าวเสียหาย โดยมากจะแรกนาขวัญเดือนหกวันพฤหัสบดี ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 6 การปักดำนาจะต้องลงกล้าปักดำวันพฤหัสบดีตามมูนา 5 ต้นหรือ 5 กอก่อน แล้วจึงจะดำทั้งวัน ผู้หญิงแม่บ้านจะต้องเอาหมากพลูจิบไปขอแม่พระธรณีก่อนแล้วค่อยเอากล้าปักดำ ต่อไปจนหมดวันที่ข้าวกำลังทอ้ง เรียกว่าการปักตาหลิวนา ในเดือนสิบ กลางเดือนคือวันสารทไทย คนของจะต้องทำตาหลิวรูปแม่พระโพสพกำลังทอ้งแก่จะออกรวง เป็นธรรมดาเมื่อเวลาคนทอ้งมักจะหิวโหย ออกกินอ้อย กล้วย ถั่ว งา (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ดังนั้นจึงเอาเครื่องดังกล่าวมัดใส่ถุงไปแขวนตาหลิว พร้อมหมากพลูจิบ 1 คำ เอาไปปักที่หัวนาของและขอบูชาพระแม่โพสพ ให้รับเป็นเครื่องสังวย อย่าให้เม็ดข้าวล้มหรือมีหนอนมากกล้ากลายเสียหาย ลูกหลานจะได้นำอาหารไปเลี้ยงมนุษย์ตลอดจนถวายแก่พระสงฆ์ เมื่อข้าวสุกดีแล้ว ชาวของก็จะทำพิธีเกี่ยวอีกเหมือนกัน คือเกี่ยวข้าวที่มีรวงสมบูรณ์และจะเอาหมากพลูจิบ บุหรี่มวน ไปขอเชิญแม่พระโพสพ (อย่าเสียใจเลย ลูกหลานจะขอเกี่ยวเชิญเอาไปไว้ในยุ้งฉาง ให้ปลอดภัยจากปากนกปากกา วัวควายทั้งหลาย) (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

จากนั้นผู้หญิงลงมือเกี่ยวข้าว 1 ก่าก่อนและเอาไว้เป็นข้าวแม่พระโพสพในยุ้งใส่กระบุง มีผ้าแดงขาวเอาไว้ทุก ๆ ปีตลอดมา การเอาข้าวขึ้นยุ้ง ต่อเมื่อทำการนวดเสร็จแล้วทั้งหมด คนของจะกำหนดวัน เอาข้าวขึ้นยุ้งในวันศุกร์หรือวันพฤหัสบดี จะมีเพื่อนมาร่วมกันทำขวัญข้าว ร้องเพลงทำขวัญพระแม่โพสพ สนุกสนานในวันนั้นเป็นประเพณี (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

การนวดข้าวในลานจะใช้ควายมัดเป็นพวง 4-5 ตัว หรือมากกว่านั้นจะมีเพื่อนบ้านมาช่วยลงฟาง ร้องเพลงหงส์อ่อน เกี่ยวกับระหว่างชายหญิง มีการนั่งข้าวเหนียว แกงไก่เลี้ยงแขก อย่างอิมหน้าทุกคน เมื่อเอาข้าวขึ้นยุ้งฉางเสร็จแล้วหมดทุกบ้านจะทำการไหว้ศาลทุ่ง คือศาลใหญ่ในตำบลหมู่บ้านในเดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ทุกบ้านจะต้องร่วมกันในศาล และจะมีคนเช่น 1 คน เป็นผู้ทำทุก ๆ ปี แล้วจะต้องยิงปืน 7 นัด เพื่อให้เจ้าเขา เจ้าท้องที่รับทราบและมารับเครื่องเสวยพร้อมกันวันนั้น แล้วชาวบ้านก็จะทำการเผาหลามได้ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ดังนั้นจึงเป็นประเพณีการไหว้ศาลนา ศาลไร้วัดของชาวของ แต่ปัจจุบันเด็กรุ่นหลังจะไม่รู้ เพราะผู้นำทำพิธีนี้ได้ตายไปหรือยังอยู่ก็ไม่ได้ทำการศาลนาอีกแล้ว เพราะความเจริญด้านวัตถุเข้ามา มีบทบาทมากมาย (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพและทำมาหากินคือ ขวานปูลูเป็นเครื่องมือสารพัดประโยชน์ที่ใช้ในชีวิตประจำวันและประกอบอาชีพของชาวช่องและ เครื่องมือในการประกอบอาชีพและทำมาหากินอื่น ๆ เช่น เบ็ด ลุ่ม ลอบ ข้อง แห เป็นต้น เป็นเครื่องมือในการจับปลาเป็นอาหาร กระด้ง กระได มีไว้สำหรับ ผัดข้าว เครื่องมือที่ใช้ในการล่าสัตว์ จะมีอยู่ 4 ชนิด คือ หน้าไม้ บ่วง แร้ว ทูบอัดก (สุรธา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 31)

ส่วนเรื่องอาวุธอื่น ๆ ที่จะใช้ในการต่อสู้กันนั้น ไม่มี เพราะลักษณะนิสัยชาวช่องเป็นคนเงียบ ๆ เรื่อย ๆ ไม่ชอบมีเรื่องราวหรือทะเลาะวิวาทกับใคร ทั้งนี้เนื่องจากทุกคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นญาติกัน (สุรธา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 34)

การยึดถือกรรมสิทธิ์ที่ดิน เขาจะใช้แนวเนินดินหรือแนวต้นไม้ต้นใดต้นหนึ่งเป็นแนวแบ่งเขต ไม่ต้องบอกเขาก็รู้กัน ซึ่งสมัยก่อนปัญหาเรื่องที่ดินไม่มีเลย และเมื่อประมาณ พ.ศ. 2485 เป็นต้นมา ทางเกวียนได้เปลี่ยนเป็นทางรถบรรทุกทุกซุง ทำให้การคมนาคมคิดว่าเก่า จึงมีชาวไทยและชาวจีนเข้าไปจับจองที่ดินทำเป็นสวนปลูกผลไม้และยาง ทำให้ชาวช่องเริ่มมีปัญหาที่ดิน เพราะที่ดินของตนไม่มีโฉนด (สุรธา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 35)

การคมนาคมกับการเปลี่ยนแปลงสังคม ในสังคมของช่อง การติดต่อกับกลุ่มชนภายนอกหมู่บ้านมีมานานแล้ว โดยใช้วิธีการเดินเท้าหากหมู่บ้านหรือกลุ่มชนที่ทำการติดต่อไม่ไกลนัก ใช้เกวียนใช้การคมนาคมทางน้ำ คือการล่องแพ ซึ่งเข้ามาติดต่อกับชายในเมือง ถ้าไม่มีธุระจำเป็นจริง ๆ แล้วชาวช่องจะไม่เข้ามาในเมืองเลย ซึ่งแม้บ้านบางคนสัมผัสว่า สมัยก่อนตนเองไม่เคยเข้าเมืองเลย เพิ่งจะเคยเดินทางเข้าเมืองเป็นครั้งแรกเมื่อมีรถโดยสารเดินทางจากหมู่บ้านไปตัวเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2511 นี้เอง

ประมาณปี พ.ศ. 2490 มีนายทุนคนไทยได้เข้าไปตัดโค่นต้นไม้ใหญ่ ๆ ในป่าส่งโรงเลื่อย โดยใช้เครื่องมือสมัยใหม่ คือเลื่อย (ใหม่สมัยนั้น) และจ้างคนช่องเป็นคนตัดโค่นต้นไม้ ใช้รถบรรทุกขนจากป่าในหมู่บ้านเข้าตัวเมืองสู่โรงเลื่อย โดยไม่ต้องล่องตามแม่น้ำจันทบุรีและรถบรรทุกทุกซุงจะวิ่งตามทางเกวียนเดิมนั้นเอง

ในปี พ.ศ. 2500 – 2503 แต่เดิมมีแต่รถบรรทุกทุกซุงวิ่งตามทางเกวียน ก็เริ่มมีรถโดยสารเดินทางรับผู้โดยสารจากหมู่บ้านเข้าตัวเมืองบ้าง (รถโดยสารเดินทางวันละ 1 เที่ยว) จากนั้น ปี พ.ศ. 2518 ได้ปรับปรุงเส้นทางจากเดิมเป็นทางดินอัดแน่น มาเป็นทางลาดยาง ซึ่งการคมนาคมสะดวกมาก มีรถโดยสารประจำทางเดินทางจากหมู่บ้านเข้าสู่ตัวจังหวัดวันละหลาย ๆ เที่ยว (สุรธา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 97-98)

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งตั้งแต่เมื่อก่อนไม่จำเป็นต้องใช้ “เงิน” ซื้อสิ่งของ ก็จำเป็นต้องใช้เงินซื้อสิ่งของเครื่องมือสมัยใหม่ ข้าวของเครื่องใช้มากขึ้นและชาวช่องก็ได้จับจอง

ที่ดิน โดยอาศัยช่องโหว่ของกฎหมาย คือขอให้ราชการออกไปรับรองการทำผลประโยชน์ (สค.1) ในที่ดินนั้น ๆ ให้ โดยที่ชาวช่องไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายกรรมสิทธิ์ที่ดินเลย (สุรเชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 99)

3. วัฒนธรรมทางด้านศาสนา

วัฒนธรรมทางศาสนาของชองนั้น โดยรูปแบบ จะเป็นการนับถือในแนวที่เรียกกันว่า พุทธ-ผี-พราหมณ์ แต่ในภาพปฏิบัติที่เป็นอยู่มาจนถึงปัจจุบัน กลุ่มชองจะนับถือผีและพุทธศาสนาเป็นหลัก ในขณะที่ศาสนาพราหมณ์ที่มาจากอินเดียและชองไม่ค่อยมีบทบาทในชีวิตทางศาสนา ยกเว้นการอ้างเทพเจ้าของอินเดียในบางโอกาส เช่น พระนารายณ์ เป็นต้น

การนับถือผีของชาวชองนั้นให้ความสำคัญต่อผีบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของระบบเครือญาติ เนื่องจากผีบรรพบุรุษจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมทั้งในด้าน ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความขยันอดทนและความประพฤติด้านต่าง ๆ ถ้าหากบุคคลใดมีความประพฤติไม่ดี ไม่เหมาะสม ผีบรรพบุรุษจะทราบและจะมาว่ากล่าวตักเตือน ถ้าหากว่ากล่าวตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อ บุคคลนั้นจะถูกสังคมติเตียน และผู้หลักผู้ใหญ่จะว่ากล่าวเอาได้ ดังนั้นทุกบ้านเขาจะมีผีหิ้งเอาไว้กราบไหว้ ซึ่งเขาเชื่อว่า ถ้าบ้านไหนมีผีหิ้งหรือผีโรงไว้เช่นสรวงบูชา จะร่ำรวยมีความสุข ทุกบ้านเขาจะทำหิ้ง (คล้ายชั้น) และบนหิ้งจะมีที่ปักธูป มีกระดุกของบรรพบุรุษวางไว้ (หรือบางทีก็ไม่มีหรือบางทีก็เป็นหัวกะโหลก แล้วแต่ใครจะเก็บ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นกระดุก) และเมื่อมีพิธีกรรม เช่นสรวง ญาติทุกคนจะมาช่วยกัน จะนำสิ่งของเครื่องกินมาที่บ้านทำพิธีนั้น (สุรเชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 91-92)

ส่วนผีอื่น ๆ ที่มีทั้งให้คุณและให้โทษก็คือ ผีป่า (บางทีก็เรียกผีเฉย ๆ) กล่าวคือ ถ้าหากเข้าป่าไปพูดไม่ดีหรือทำกริยาไม่ดี เป็นการดูถูกป่า ผีป่าจะโกรธและจะมาทำให้มีอันตราย เช่น เจ็บไข้หรือบาดเจ็บ บางทีก็ให้หลงป่าหาทางกลับไม่ได้ บางทีก็พบสัตว์ร้าย ๆ เป็นต้น แต่ถ้าหากก่อนจะเข้าป่าได้กราบไหว้ขอพร กล่าวคำที่เป็นสิริมงคลแล้วจะโชคดีไม่มีอันตรายและนอกจากนี้ “ผี” ก็จะมาคอยรังควานทำให้คนในหมู่บ้านเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งต้องทำพิธีเป่าหัว รคน้ำมันต์ โดยหมอผีประจำหมู่บ้าน ฉะนั้นจึงได้มีความเชื่อเรื่องอื่น ๆ ตามมา เพื่อความสงบสุข “ผี” จะได้จะได้ไม่สามารถทำอันตรายได้ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ในการนับถือผีของชองนั้นจะมีพิธีกรรมต่าง ๆ รองรับการนับถือพิธีกรรม ที่ยังคงหลงเหลือให้เห็นในปัจจุบันที่สำคัญได้แก่

3.1 การทำบุญส่งทุ่งของชาวชอง เป็นการทำบุญตอนเช้าในวันแรม 1 ค่ำ 2 ค่ำ เดือนอ้ายของทุกปี เป็นการทำบุญเพื่อส่งเคราะห์ในหมู่บ้านฝากไปกับยมทูตทั้ง 4 คน คือนายนะ นายสะ นายทะ นายโส ตัวแทนยมบาลคอยดูแลความชั่วของมนุษย์โลกและเป็นผู้ช่วยเหลือคนที่มุ่งทำบุญ

ทำกุศลให้พ้นจากอันตราย ดังนั้นชาวชองจึงถือเรื่องนี้เป็นประเพณีการส่งเคราะห์หรือถ่ายเคราะห์ เป็นประเพณีของชาวชองมาแต่โบราณ คือเมื่อถึงเดือนอ้าย ขึ้น 1 ค่ำ ชาวชองจะทำพิธีบุญส่งเคราะห์ โดยตอนกลางคืนจะมีตัวแทนเป็นนายสมุนตัวแทนพระยายมทูต จะมี 4 คน คือ นะ สะ ทะ โส จะเริ่ม แต่ 20.00 น. ไปจนถึงรุ่งอรุณทุกคืนจะมีเครื่องเก็บเสปียงอาหารการกิน โดยจะออกเดินทางหัวบ้าน ท้ายบ้านมีกะบุง เหล้า ไข่ไก่ ข้าวสาร 1 ซาม ไปตามบ้านเรียกเจ้าบ้านให้มาถ่ายเคราะห์ร้ายโดยจะ ขอสิ่งแลกเปลี่ยน เช่น ข้าวสาร กะปิ น้ำปลา ไก่ไข่ต่าง ๆ ที่พวกเขาทั้ง 4 คนจะไม่อยู่ในหมู่บ้านอีก แล้ว เพื่อจะเอาความเจ็บไข้ของชาวบ้านออกไป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ในตอนเช้าชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์ไปทำบุญถวายทานกลางทุ่งท้ายหมู่บ้าน เพื่อจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่ทำวันนั้นฝากไปกับตัวแทนยมทูตทั้ง 4 คน ไปในเมืองนรก แล้วพระสงฆ์ ก็จะสวดมนต์อนุโมทนาทาน นักขัตตะยก เมื่อเสร็จพิธีก็ต่อพระเจดีย์ทราย ขอฝากเคราะห์ร้ายอยู่กับ พระธรณีนี้ก่อนเจดีย์ได้ต่อไป จากนั้นชาวบ้านก็จะเดินทางกลับบ้านกัน แต่วันขึ้น 2 ค่ำ ก็จะทำบุญ ทางน้ำอีกครั้งโดยจะทำพิธีเหมือนกันแต่ว่าเปลี่ยนที่ทำการคือไปทำที่คลอง จะต้องทำเรือจำลองส่งไป กับแม่น้ำพระคงคาอีก 1 เจ้า ก็นิมนต์พระสงฆ์ไปทำบุญส่งเคราะห์ทางน้ำอีก 1 ครั้ง แต่การทำบุญ ส่งทางน้ำหนุ่มสาวมักจบ โดยเล่นสาดน้ำกันเมื่อเสร็จพิธีแล้ว สรุปว่าการทำบุญส่งเคราะห์กลางทุ่ง มี 2 อย่างคือ ทางบกและทางน้ำ ทางบกก็ฝากเคราะห์กับเจดีย์ทราย ทางน้ำฝากเคราะห์ไปกับเรือ ดังนั้นจึงเป็นประเพณีของชาวชองตลอดมาจนถึงปัจจุบัน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

3.2 การให้ศาลพระภูมิเจ้าที่ เป็นประเพณีสืบมาของชาวชองเพื่อบูชาเจ้าที่ ผีเรือนให้ ปกปักษ์รักษาคนในบ้าน โดยมากมักจะให้มีละ 2 ครั้ง คือก่อนเข้าพรรษาและออกพรรษา โดยจะทำ เครื่องสังเวชน เช่น ขนมลูกโทนใส่ใส่ใบศรีปากชาม ขนมห่มแดงต้มขาว ถ้วยน้ำเปล่า 1 แก้ว รูปเทียน ดอกไม้บูชา ผู้จะเซ่นอาหารหวานขาวจะต้องให้พ่อเรือน-แม่เรือนบูชาพระภูมิเจ้ากรุงพาลีทั้ง 7 วัน ที่อาศัยในเขตบริเวณเคหะสถาน เมื่อก่อถวายเสร็จแล้วก็ต้องอาบน้ำตัวพระภูมิจำลอง พร้อมกับผูกค้ายบรรจุกาตาเข้าพรรษา-ออกพรรษาตามกาลเวลา เมื่อเสร็จพิธีก็ต้องบูชาแล้วแต่ ความสุขของเจ้าบ้าน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

3.3 การทำพิธีเล่นผีหึ่งและการเล่นผีโรง

3.3.1 การเล่นผีหึ่งเป็นพิธีของชาวชองแต่โบราณที่นับถือเป็นประเพณีการเซ่นไหว้ ผีบรรพบุรุษ เนื่องจากครั้งปู่ย่า ตายายนับถือเล่นกันทุก ๆ ปี เพื่อจะเป็นการให้ผีปู่ย่าตายายที่ตายไป เข้ามาลี้ภัยอยู่กับคนที่ลี้ภัย และลูกหลานจะถามความทุกข์สุขที่ตายไปว่าต้องการอะไรจะทำบุญอุทิศ ส่วนกุศลไปให้ ตามที่ต้องการ เป็นการรวมญาติพี่น้อง ได้พบปะพูดคุยกัน โดยพิธีลง จะทำหึ่งสูง เพียงตา ลักษณะกว้าง 1 สอก ยาว 1 สอกครึ่ง ใช้เชือกขนาดพอแขวนหึ่งไม่ให้ตก ในหึ่งจะมีไก่ 1 ตัว เหล้า 2 ขวด ขนมลูกโทน บายศรีปากชาม รูปเทียนจุดบอกผี เชิญให้มาลงสิงสู่จะมีคนตีกลอง เชิญ

ผีหึ่งมาลง แล้วก็จะเชิญผีสมิงเข้ามาอีก ตอนนั้นคนตรี กลองจะหยุดไม่ได้พร้อมกับผีสมิงลงมาสิงสู่ ผู้ทำพิธี เข้ากับแสดงรำ กิณของคิบ เป็นไก่อบนหึ่ง เป็นต้น แล้วก็กระโดดไปที่ดิน ทางผู้ทำเช่นบวงสรวง ก็จะตีกลองเรียกแล้วขึ้นมานบนเรือนอีก ก็จะสลดลง มีคนเป่าหูให้รู้สึก (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

3.3.2 การเล่นผีโรง เป็นการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษเช่นกัน แต่เป็นการเล่นกลางวัน ไม่ใช่กลางคืนเหมือนผีหึ่ง การเล่นนี้ให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างผีหึ่งหรือผีโรง เพราะ จุดมุ่งหมายก็เหมือนกัน (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 65)

จากการเล่นผีหึ่งและผีโรงนี้ นอกจากจะเป็นการรวมญาติพี่น้องได้มาพบปะ พูดคุย จะเป็นการควบคุมความประพฤติของลูกหลานอีกอย่างหนึ่ง พฤติกรรมที่บรรพบุรุษไม่ชอบ การไม่รักที่รักน้อง ไม่ยอมช่วยเหลือพี่น้องที่ตกทุกข์ได้ยากหรือไม่ยอมดูแล ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือขี้เกียจไม่ขยันทำมาหากินเหมือนคนอื่น ปล่อยให้ลูกเมียลำบาก ไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่มีความจริงใจต่อพี่น้อง (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 70)

3.4 การทำบุญสวดมนต์เวียน เป็นการทำบุญเพื่อเสริมสร้างกุศลให้กับปู่ย่า ตายาย แต่ครั้งโบราณก็จะสวดตอนเย็นตั้งศาลเสภาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ศาลเสภาประกอบด้วย 4 เสา สูงเพียงตา มีมะพร้าวอ่อน 2 ลูก บายศรีปากชาม ขนมลูกโทนสำหรับอาหารคาวหวาน 7 ถ้วย ต้มแดง ต้มขาว ก่อนจะให้ศาลมีการชมนมเทวดาแล้วก็เช่นหัวหมู ศาลที่หัวหมือบอกกล่าวเจ้าป่า เจ้าเขา ให้มาเอาเหล่า กิณอาหารหวานคาว แล้วจึงช่วยคุ้มภัยพิบัติ อย่าให้เกิดฝน พายุในช่วงทำบุญนี้เลยและตอนเช้า ก็จะถวายสังฆทานแด่พระภิกษุสงฆ์สามเณรต่อไป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

3.5 การทำบุญวันสารท เป็นการทำบุญพิเศษอีกอย่างหนึ่งที่คนของยี่ดมั่นทำกันมา ตั้งแต่โบราณกาล เพราะเนื่องจากวันสารท จะตรงกับเดือน 10 ขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันที่มนุษย์จะทำบุญ อุทิศให้แม่พระโพสพ คือข้าวที่ได้เลี้ยงมนุษย์มาตั้งแต่สร้างโลก พบว่ามนุษย์จะขาดอาหารไม่ได้ เป็นสันหลังของมนุษย์โลก โดยเฉพาะชาติที่อยู่ในเขตร้อนจะต้องกินข้าวเป็นหลัก ดังนั้นคนโบราณว่า ข้าวเป็นแม่พระโพสพ ดังมีนิทานเล่าว่า ครั้งหนึ่งมนุษย์ผู้ชายได้ทำเครื่องเสวยน้ำไปถวายพระแม่โพสพ ที่ทุ่งนา บังเอิญแม่พระโพสพประจำอยู่ในท้องนานั้นมีรูปสวยงามเหมือนเทวดาจึงใคร่หลงรักและได้ไปปลุกปล้ำ พระแม่โพสพจึงได้หายไป แล้วจากนั้นต่อมาพระแม่โพสพก็ไม่ให้เห็นอีกเลย จึงต้องเปลี่ยนเป็นผู้หญิงนำเครื่องเสวยกล้วย อ้อย ถั่วงาและกระยาสารท ไปถวายโดยทำรูปตาหิว แทนพระแม่โพสพตัวจริง เนื่องจากวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 นั้นจะตรงกับข้าวท้องนากำลังตั้งท้อง ออกรวงทั่วไป ชาวทองจึงถือว่าควรจะนำเครื่องสังเวทต่าง ๆ ไปถวายให้อย่างสมบูรณ์และยังทำบุญ อุทิศให้กับพระแม่โพสพอีกด้วย เนื่องจากเหมือนมนุษย์เรากำลังท้องแก่อยากกินอาหารหวาน คาวต่าง ๆ เช่นกันและยังทำให้คนเรารู้จักกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอีกด้วย ดังนั้นจึงได้จัดวันทำบุญสารท ขึ้นทุก ๆ ปี เป็นประเพณีสืบมา (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

นอกจาก “ผีหิ้ง” “ผีโรง” หรือ “ผีบรรพบุรุษ” แล้ว ก็ไม่มีผีหรือเทพเจ้าใดที่ชาวชองนับถือ ถึงแม้จะมีกล่าวถึงชื่อเทพเจ้าต่าง ๆ เช่น เจ้าเขาสระบาป พระอิศวร พระนารายณ์ ในคำกล่าวของหมอ ที่ทำพิธีต่าง ๆ ของหมู่บ้านก็มีฐานะเป็นเพียง “เทพผ่าน” เท่านั้น ไม่มีบทบาทในด้านความเชื่อหรือก่อให้เกิดพิธีกรรมใด ๆ เลย สันนิษฐานว่า พระอิศวร พระนารายณ์ ที่เข้ามาปะปนก็คงได้รับอิทธิพลไปจากแนวความเชื่อและพิธีกรรมไปจากคนไทย (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 56-57)

ส่วนการนับถือพุทธศาสนานั้น คาดว่า พุทธศาสนาจะเข้ามาในชุมชนชองโดยผ่านกลไกของรัฐไทย กล่าวคือเมื่อรัชกาลที่ 5 ประกาศให้มีเพียงศาสนาไทยศาสนาเดียว เมื่อ พ.ศ. 25451 โดยคนไทยทุกคนจะต้องใช้ภาษาไทยและนับถือศาสนาพุทธที่เป็นทางการ ดังนั้น คนชองจึงหันไปนับถือพุทธศาสนาโดยไม่ให้ขัดกับความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษของชอง อย่างไรก็ตามการนับถือพุทธศาสนาของชองก็จะแยกจากการนับถือผีโดยไม่หลอมรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการนับถือผีบรรพบุรุษของชองจะไม่มีพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเข้าไปปะปนเลย (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 92) ตัวอย่างเช่น มีการกล่าวขวัญกันโดยทั่วไปว่าพระอาจารย์ดำแห่งวัดตะเคียนทองพยายามทำพิธีกรรมเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษบริเวณวัดตะเคียนทอง แต่ปรากฏว่าไม่สามารถทำพิธีได้ จนกระทั่งเมื่อนำไปทำในพื้นที่บริเวณอื่นคนทรงก็สามารถทำพิธีของต่อไปได้ (จำแพน สีละปาน. สัมภาษณ์. 2557) พิธีกรรมทางพุทธศาสนาที่กลุ่มชองนำมาใช้ในชีวิตของตนเองที่สำคัญได้แก่

1.1 ประเพณีการบวชนาคและสามเณร

ชาวชองมีประเพณีการบวชนาคและสามเณร คือ ผู้ชายเมื่ออายุครบ 20 ปี พ่อแม่จะต้องให้บวชก่อนการได้เมีย การบวชนาค พ่อแม่จะเอาลูกชายไปฝากวัด อยู่กับหลวงตาในวัดที่ตนจะบวชอยู่ภายใน 1 เดือน โดยจะไม่ให้ทำงานบ้านเพื่อจะให้ท่องมนต์การขานนาค การบวชนาคคือการเอาผู้ที่จะอุปสมบทไปจัดงานสมโภชทำขวัญนาคตอนกลางคืน โดยพ่อแม่จะให้ลูกชายโกนหัวนุ่งผ้าขาว เสื้อขาวพาดสะไบ แล้วหาหมอหรือพระสงฆ์มาทำพิธีกล่าวคำขวัญสอนนาค เรื่องคุณบิดามารดา เริ่มตั้งครุฑมาจนได้แทนคุณมารดาในครั้งนี้ (เงิน พันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

พิธีการทำขวัญนาค มีหมอนทำขวัญ ทำบายศรีเจ็ดชั้น เทียนชัยมงคล เบิกพระเนตรเวียนเทียนรอบนาค 3 รอบ ตอนเช้าทำบุญตักบาตรแล้วแห่ นาคไปวัด พร้อมทั้งการแสดงเต้นรำของเพื่อนบ้าน กลองยาว แตรวงแล้วแต่จะมี เมื่อถึงวัดแล้วก็มอบนาคให้กับอาจารย์ดูแลต่อไป จนกว่าจะเข้าอุปสมบทในโบสถ์ ตอนแห่ นาคเข้าอุปสมบท พี่น้องพ่อแม่จะไปร่วมอนุโมทนาสาธุเวียนทักษิณรอบโบสถ์ 3 รอบก่อน โดยจะให้ผู้ชายแข็งแรงแบกนาคขึ้นคอก คลุมร่มกรด พนมมือคอกไม้ที่จะเอาไปถวายอุปัชฌาย์ ตอนแห่ครบ 3 รอบ (เงิน พันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

นาคจะโยนทานให้กับผู้ที่ไปร่วมอนุโมทนา เก็บแย่งกันสนุกสนาน จากนั้นญาติพี่น้องก็จะไปนมัสการพระพุทธประธานและพระอุปัชฌาย์ ท่ามกลางสงฆ์ไม่น้อยกว่า 15 รูป จะทำพิธีอุปสมบทเป็นสามเณรก่อนแล้วจึงบรรจฺสูวคกล่าวปฏิญาณ มอบกาย วาจา ใจกับพระพุทธศาสนา แล้วจะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยต่อไปจนกว่าจะครบ 3 เดือน แล้วรับกฐินเพื่อเสริมบุญบารมีอีกครั้ง จากนั้นถ้าอยู่ไม่ได้ก็ต้องลาสิกขา เป็นฆราวาสตามเดิม ก่อนลาสิกขาจะต้องไปเทศน์โปรดบิดามารดาก่อน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

1.2 ประเพณีวันสงกรานต์ ชาวทองเมื่อถึงวันสงกรานต์หรือวันครุชจินจะหยุดทำงานแล้วนำอาหารไปวัดทำบุญจนครบ 3-7 วัน แต่วันทำบุญเสร็จจะชวนกันเล่นส่บ้ำของต่าง ๆ และเล่นลูกข่างพ่นกันสนุกสนานจนครบ 3 วัน แล้วก็อาบน้ำพระสงฆ์และคนแก่ตามบ้านขอขมาลาโทษคนแก่ และให้ลูกหลานอาบน้ำรดน้ำปู้ย่าตายาย บิดามารดา วิธีการอาบน้ำรดน้ำคือ จะต้องให้ผู้มีอายุอาวุโสนั่งบนโต๊ะเก้าอี้ยึดเท้าลง ตักน้ำใส่น้ำหอม ดอกไม้มะลิลงในขันแล้วให้ผู้อาวุโสแบมือรับน้ำที่รด ที่ล่่วงเกินด้วยกาย วาจาและใจที่ผ่านมา เรียกว่าการทำวิธีชำระบาป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

1.3 การทำบุญตักบาตรเทโวนิยมทำกันวัน 1 ค่ำเดือน 11 ทำตามวัดที่ตนอยู่แต่ปัจจุบันจะไปรวมกันในวัดใกล้เคียงที่เขานิมนต์ไปร่วมหลาย ๆ วัด จะมีคนมากมาย เสร็จแล้วจะนำอาหารแห้งต่าง ๆ กลับมาวัดตนเองและนอกจากนั้นยังมีการตั้งองค์ฟ้าปารวมกันด้วย (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

1.4 ทำบุญวันวิสาขบูชา เป็นการทำบุญเพื่อสืบศาสนาและกตัญญูต่อพระศาสดาและทำการเวียนเทียนทักษิณโดยรอบปูชนียสถานต่าง ๆ เพื่อน้อมจิตระลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสงฆ์คุณอีกด้วย โดยระหว่างเวียนเทียนผู้มาร่วมจะจุดธูปเทียน กล่าวสวดมนต์พระพุทธคุณธรรมคุณและสังฆคุณจนครบสามรอบในตอนกลางคืน ตอนเช้าจะทำบุญตักบาตรรดวาทานอุทิศให้ปู้ย่าตายายที่ล่่วงลับไป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

1.5 การทำบุญวันลอยกระทง เป็นการทำบุญเพื่อบูชารอยพระพุทธบาทของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่หาดทรายน้มนที่โน้นที่พระองค์ทรงไปลอยประทีป เพื่อแสดงมุทิตากับแม่น้ำพระคงคาซึ่งมนุษย์ได้อาศัยน้ำพระคงคาให้เกิดความสุขเยือกเย็นแก่มนุษย์มากมาย ดังนั้นพระพุทธองค์คือลอยพุทธประทีปในวันเพ็ญเดือนสิบสองน้ำเต็มคั้ง เพื่อจะฝากสิ่งชั่วร้ายที่ล่่วงเกินกับแม่น้ำพระคงคาที่ผ่านมาให้หมดสิ้นไป ดังนั้นจึงต้องทำกระทงเพื่อลอยประทีปไปกับแม่น้ำพระคงคา จึงเป็นประเพณีสืบมา (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

4. วัฒนธรรมทางด้านสังคมและความเป็นอยู่

4.1 วัฒนธรรมการแต่งกาย

ชาวทองสมัยโบราณแต่เดิมนั้นคงจะใช้ผ้าที่ตนเองทอจากด้าย ทุกครัวเรือนจะต้องมีเครื่องทอผ้า เช่น กะสวย กะตุกกี ทำด้วยไม้ การใช้สีจากเปลือกไม้ โดยมากชาวทอง ชอบสีดำและสีแดง สีขาวเป็นหลัก โดยมีความหมายของแต่ละสีดังนี้ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ผ้าสีดำ หมายถึงคนชองเป็นคนอยู่ในป่าดงมากกว่าอยู่ในเมืองเป็นคนมีทุกข์ เพราะได้ถูกเพื่อนมนุษย์บุกรุก ขับไล่บ่อย ๆ จึงใช้ผ้าสีดำแต่ง เช่น ครั้งปี พ.ศ. 2500 การทำงานเกี่ยวข้าวอะไรต่าง ๆ หนุ่มสาวจะแต่งตัวนุ่งผ้าสีดำเป็นส่วนมาก และผ้าสีดำเป็นผ้าไม่เก็บความร้อนและเป็นผ้าเนียนยากด้วย

ผ้าสีแดง เอาไว้โพกหัว เช่น ผ้าขาวม้าสีแดง เป็นสัญลักษณ์ว่าใช้ในโพกหัวกันร้อนและคาดเอว นอกจากนั้นยังไว้กราบไหว้ เมื่อยามเกิดทุกข์ภัยแก่ตนเพื่อขอชีวิตเลือดเนื้อไว้

ผ้าสีขาว ใช้ในการไปทำบุญกุศลเพื่อให้จิตใจสะอาดเหมือนผ้าขาว

ลักษณะการใช้เครื่องนุ่งห่ม โดยมากเป็นกางเกงสีดำขาก้วย เสื้อแขนยาว ผู้หญิงผ้าถุงสีดำ เสื้อแขนยาวเช่นกัน ลักษณะผ้าแต่งกาย การแสดงศิลปะต่าง ๆ มักใช้ผ้าสีดำกรมท่า เสื้อทรงกระบอก คอกกลมไม่มีกระดุม ใช้มัดแทนใช้โพกหัวสีแดงหรือผ้าขาวม้าสีแดงคาดเอว ส่วนลักษณะเครื่องแต่งกายไปทำบุญกุศลที่วัดหรือที่บ้านมักใช้ผ้าขาว ผู้ชายนุ่งกางเกงขาวหรือขาก้วยขาว เสื้อคอกลมทรงกระบอกขาว ผู้หญิงก็ผ้าถุงโจงกระเบนสีเขี้ยวอ่อน เสื้อคอกระเช้าสีขาว ใช้ผ้าสะไบเฉียงสีขาวอ่อนก็ได้

ลักษณะการนุ่งผ้าทำงาน นุ่งกางเกงขาสั้น ขาก้วยสีดำ คาดผ้าขาวม้าลายสีต่าง ๆ ส่วนลักษณะการใช้เครื่องประดับกาย แหวนทำด้วยสแตนเลสแดงทำเองหรือตะกั่วสีขาว คุ้มหูใช้ดอกไม้สีต่าง ๆ ประดับและเขาหรือกระดูกก็ได้ แต่ตอนหลังใช้สแตนเลสแดงทำแทน เพราะแข็งและสีเป็นเงามากกว่าและใช้ลูกมัดจากลูกข้าวเด็ยร้อย แหวนคอหลากสีต่าง ๆ เป็นวงและเป็นกำไลข้อมือด้วย ส่วนกำไลเท้าจะใช้เงินขวงทำใส่เท้าและข้อมืออีกด้วย ส่วนลักษณะเครื่องประดับผู้ชาย มีแหวนทำด้วยสแตนเลสแดงและตะกั่วสวมใส่ ส่วนสร้อยคอทำด้วยลูกมะค่า เอาลูกข้าวเด็ยร้อยด้ายเป็นพวงแล้วสวมคอ ส่วนเครื่องประดับป้องกันตัว จะใช้ตะกรุดทำด้วยตะกั่ว คาดเอวและด้ายมงคลมัดข้อมือ (เงิน พันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

4.2 วิถีวัฒนธรรมความเป็นอยู่

ชาวชองมีความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ สร้างบ้านด้วยไม้ไผ่และมุงหลังคาด้วยหญ้าคาหรือใบระกำ ใบกันทรง แต่ถ้ามีเงินทองมากจะทำด้วยไม้กันกรา ไม้แข็งเลื้อยด้วยมือ เจาะสลักเสาเรือนตอกหมุดยึดแน่นจะไม่ไค่นง่าย มักยกบ้านมีนอกชาน ตัวห้องเรือนและครัวติดต่อกัน หลังบ้านจะมียุ้งข้าว การอยู่กินอาหารหากินเองง่าย ๆ กิน ผัก ปลา ครอบครัวยังชองจะอยู่กันแบบพ่อแม่พี่น้องบ้านใกล้เคียงก็ช่วยเหลือกัน เจ็บป่วยไข้ ตาย ก็จะมาหาช่วยกันตลอด ผ้าถุงห่มจะเป็นธรรมดาทั่วไปเหมือนคนไทย-เขมร คือ ผู้ชายตอนแรกจะนุ่งโสร่ง กางเกงขาก้วย ผ้าขาวม้าพาดบ่าหรือโพกหัวอยู่วัดถือศีลช่วงเข้าพรรษา ผู้หญิงจะนุ่งผ้าถุงผ้าสะไบเฉียง ผ้าโจงกระเบน (เงิน พันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ชาวชองมักยกยอน อยู่ตามชายป่าในที่ดินของตน จะขึ้นเขาหาของป่า ทำไร่ทำนา เสร็จจากหน้านา จะขึ้นเขาหาของป่า เก็บลูกกระวาน ตัดหวายหาลูกเร็ว ตักน้ำมันยาง นิสัยของชาวชอง ชอบดื่มเหล้า สนุกสนานร้องรำทำเพลง ไม่โลภขยเพื่อนฝูงรวมกลุ่มเฮฮา นิสัยใจคอเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแต่งกายทำงานผู้ชายนุ่งผ้าขาวทัวยสีด้า เสื้อดำ แขนขาว ผู้หญิงนุ่งผ้าถุงสีด้าและเสื้อแขนขาวสีด้า (เจิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

ลักษณะท่าทางการแสดงออก มักขี้อาย ชอบอยู่ที่สงบ ของเรียนวิชาทางไสยศาสตร์ เคารพบูชาเจ้าที่ เจ้าป่า เจ้าเขา บูชาผีตางปู้ยา ตา ยาย การนับถือที่รักกันมากที่เรียกว่า เกลต การเดินทาง ตอนกลางคืนจะระวังตัวอยู่เสมอและการกินอาหารมักจะใช้คาถาเสกก่อน เพื่อที่จะรู้ว่ามียาพิษหรือ เปล่า คนที่เรียนวิชามากจะเป็นผู้ถือกรรม คือจะละเว้นที่ครูอาจารย์ห้าม เช่น เรียนวิชารักษาหมองู เป็นต้น (เจิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

การดูแลรักษายามจัดงานพิธีต่าง ๆ จะต้องไปหาหมอดู เช่น ยกบ้านใหม่ ดูแลยกแต่งงาน สรุปลแล้วคนของโบราณจะทำอะไรต้องไม่ให้เกิดภัยหรือเสียดจัญไรแก่ตัวเองและครอบครัว แม้กระทั่งคนอื่นด้วยทุกครั้งไป เช่น ห้ามผิวปากบนบ้านตอนกลางคืน เข็บผ้ากลางคืน ตัดผมกลางคืน เป็นต้น (เจิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

การตั้งครอบครัวใหม่ พ่อแม่ฝ่ายชายจะให้ควายมาคู่หนึ่ง หรือตัวหนึ่ง เป็นเครื่องมือ ในการทำมาหากิน (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 44)

การอบรมเลี้ยงดูลูกจะให้เรียนรู้เรื่องการเข้าป่ากับพ่อแม่ พ่อแม่จะยินยอมให้ ลูกเข้าป่าได้ต่อเมื่อลูกต้องเข้าใจเรื่องกฎเกณฑ์ของการเข้าป่า เช่น ห้ามบ่นว่าหิวข้าว หิวน้ำ ห้ามอุทาน คำหยาบคายหรือถ้่าพบเห็นสัตว์ เห็นป่า ก็ห้ามอุทานว่าเป็นชื่อสัตว์นั้น ๆ เพราะคำบ่นหรือถ้่าว่า คำหยาบคาย ถ้่าว่าชื่อสัตว์ที่เห็นจะได้รับอันตราย หรือถ้่าสัตว์ไม่ได้และถ้่าใครพูดออกไปแล้ว พ่อ แม่จะดูคำ ดั่งนั้นการเข้าป่าจึงห้ามพูดใด ๆ ทั้งสิ้น (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 45)

ระบบเครือญาติ ครอบครัวของเป็นลักษณะครอบครัวเล็ก การตั้งครอบครัวจะอยู่ ภายในหมู่บ้านหรือละแวกใกล้เคียงกันกับญาติพี่น้องก็ตาม แต่ลูกสาวคนโตจะเป็นผู้สืบทอดมรดก จากพ่อแม่ จะปลูกสร้างบ้านใกล้ ๆ กับพ่อแม่ของตนเอง คอยดูแลช่วยเหลือทั้งเรื่องอาหารการกิน และยามเจ็บไข้ได้ป่วย (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 48)

คนชองมีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า ภาษาชอง เป็นภาษาสำเนียง คำหนัก ออกเสียงตัวรอชัดเจน มีเฉพาะในเขตจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราดบ้างเล็กน้อย ตามคำเล่าตาม ประวัติศาสตร์พงศาวดารว่า คนชองมีมาก่อนกรุงสุโขทัย อยู่แถบเชิงเขาสระบาป และเขตทั่วไปใน จังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะในเขตอำเภอมะขามมากกว่าที่อื่น ภาษาชองพูดคล้ายจำพวก เขมร มอญ แต่คำพูดไม่เหมือนกัน เช่น การนับเลข หนึ่งไทย เขมรว่า ประมวย ซองว่า โม่ย คำว่าสอง เขมรว่า ประพี ซองว่า ฟ่าย เป็นต้น (เจิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

คำของออกเสียงกระทู้หนักและสั้น เสียงลมในคอสุดเข้าแรงล้นช่วยดันให้ชัดเจน ปัจจุบันภาษาของ เกือบจะสูญหายหมดแล้ว ทราบว่าคิดว่าลูกหลานเห็นว่าไม่สำคัญต่อชีวิตประจำวัน เพราะภาษาของเป็นภาษาปลีกย่อยและปัจจุบันเป็นภาษาสังคม ไม่ยอมรับเพราะภาษาไทยมีบทบาท มาใช้เป็นชีวิตประจำวันแทน ดังนั้นภาษาของท้องถิ่นของชาวจันทบุรีเดิมมีมานานนับพันปีก็ได้หายไป ตามบรรพบุรุษเกือบหมดแล้ว (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

คนของครั้งโบราณเมื่อประมาณ พ.ศ. 2310 นั้น ชาวของจันทบุรีคงจะเป็นผู้ร่วม ช่วยกู้เอกราชให้กับประเทศบ้างก็ว่าได้ เพราะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้นำทัพมาตีเมือง จันทบุรี เพื่อหาพักพวกและเป็นที่ยึดมั่น เพื่อจะกู้เอกราชจากพม่าที่ยึดครองกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้น ได้เป็นผลสำเร็จ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

จังหวัดจันทบุรี เดิมเรียกว่า จันทบูรณ แต่ภาษาของเรียกว่า จันทมูย คนของถึงแม้ มีอุปนิสัย ทำทางเป็นคนป่าเถื่อน คุณลักษณะรูปร่างแล้วผิดกับคนไทยต่างจังหวัดไปมาก ทั้งสำเนียงพูด และผิวพรรณจะมองออกว่าเป็นคนเชื้อสายของ คือรูปร่างลักษณะร่างกาย ผมหักหยักศก หน้าผาก เหลี่ยม คางตุม จมูกหัก หนึ่งตาหนา ผิวดำแดงคล้ำ แข็งแรง ค่อนข้างดำ ตาคม นิสัยใจคอซื่อสัตย์ พูดไม่เก่ง ชอบอยู่ในสังคมที่สงบ รักอิสระ แต่เป็นผู้ชอบเอาอย่างคนอื่น เลียนแบบปรับตัวเข้ากับ สมัยได้รวดเร็วและมักลืมของเก่าชอบของใหม่ เหตุนี้เองภาษาจึงค่อยหายไป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

4.3 วัฒนธรรมด้านสุขภาพ

ระบบสุขภาพของคนของนั้นประกอบด้วย การแพทย์แผนโบราณโดยมีสมุนไพร เป็นหลักควบคู่ไปกับการใช้ไสยศาสตร์ในลักษณะที่เป็นคาถาอาคมต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

4.3.1 หมอต่อกระดูก วิธีการรักษา หมอจะตั้งครุบาอาจารย์ เช่น เหล้าขาว สตางค์ 6 บาท 12 บาทหรือ 1 สตางค์ ใช้น้ำมันมะพร้าว น้ำมันงา ปลูกเสกด้วยคาถา แล้วใช้เปลือกทำด้วยไม้ไผ่ เหล้าเป็นซี่ใช้ด้ายถัก แล้วก็เอาหุ้มแผลที่หักและคามไว้จนกว่าจะติดกันและทาน้ำมันยาทุกวัน

4.3.2 หมอบูรณ เพื่อผู้ป่วยว่าสาเหตุเป็นอะไร คนบูรณจะเป็นผู้หญิง วิถีบูรณ หาสาเหตุการป่วยไข้ จะใช้มิดบางเอาด้ายไว้สีขาว มัดหัวท้าย มิดหน้าคว่ำลง มือหนึ่งจะหิ้วด้ายตรง กลางแล้วแกว่งไปมาเล็กน้อยก่อน ผู้บูรณจะพูดเรียกหาคนป่วย เอาข้าวสารไว้ 10 เม็ด จะถูกผีสิง หรือเจ้าที่ เมื่อถูกตรงเรียกแล้ว มิดจะแกว่งเร็วและชี้เหยียดไปมาหกลำพวย แต่ข้าวสารจะไม่ตกลง จากมิดจะเหลืออยู่ทั้งคู่จะทายว่า ผีจะรับและอาการเบาบาง หากข้าวสารเหลือปลีกจะทายว่าอาการ จะยังไม่รับหรือหายช้า ฉะนั้นคนของจึงใช้วิธีนี้ เพื่อดูอาการผู้ป่วยเป็นประเพณีสืบมา

4.3.3 หมอพันผี วิธีการรักษา คือ หมอจะใช้ปูนกินหมากศูนย์ด้วยคาถา แล้วพัน ด้วยคาถา เป็นเวลา 3 ครา และมียาพอกปิดหัวผีโดยใช้ ของเย็นพอก เช่นว่านดับพิษ หรือใช้สบู่ชันไล ปิดให้หัวแตกเร็วก็จะหาย

4.3.4 หมอรักษาคณไช้ป่าหรือไช้ม่วงเด็ก หมอจะใช้ยาสมุนไพรจากต้นไม้สด ๆ เช่น ราก ใบ เปลือก ผล กิ่ง เอาไปสับรวมกันแล้วปลุกด้วยคาถา เจ้าหัวพระองค์หรือคาถาอื่น ๆ แล้วเอายาใส่หม้อดิน ใส่น้ำพอควร ต้มให้คนป่วยกิน หากไม่ถูกหมอก็เปลี่ยนต้นยาใหม่ ข้อควรห้ามการต้มยา หมอจะห้ามไม่ให้ยาเดือด ไหลล้นหม้อ ไม่ดี เพราะฤทธิ์ยาจะไหลออกหมด

4.3.5 หมอกวาดทรงเด็ก วิธีทำยา คือ เอาแมงมุมตายซาก 7 ตัว เขม่าควันไฟ น้ำประสานทองทุบบดละเอียดปนกันแล้ว เอาน้ำมะนาวเป็นกระสาย กวาดลิ้นและลำคอทุกค่ำวัน จะหาย

4.3.6 หมอดับพิษไฟ วิธีทำ หมอจะเอาเกลือเคี้ยวให้ละเอียดแล้วเสกคาถา ดับไฟนรก ฟันไปที่ถูกไฟลวกหรือเอาน้ำปลารดบริเวณถูกไฟหรือเอานมสดทาบริเวณถูกไฟให้ทั่วก็ได้ เมื่อแผลผิวหนังลอกเอาใบยาสูบปิดก็ได้

4.3.7 หมอพ่นวุ้น วิธีรักษา คือการใช้วุ้นม่วง เคี้ยวพ่นและคาถาของหมอจะบริกรรมพ่นไปและคำตั้งครุมีเกล้า 1 ขวด หมากพลูจิบ 3 คำ เคี้ยวพ่น 3 ครั้ง จึงจะหาย

4.3.8 หมอรักษาหมาบ้ากัด สมัยโบราณ ไม่มียาทันสมัยจึงเอาต้มหมาบ้า อย่างไฟให้คนถูกหมาบ้ากัดกินจนหมด อาการก็จะไม่บ้า เพราะเคยใช้มาแล้วหลายราย

4.3.9 หมอดูดูกษัยม คือหมอดูดูตาม วัน เดือน ปี ของตำราพราหมณ์

4.3.10 หมอจับเส้น คือหมอจะจับเส้นปีบตาม ต้องใช้มือกดเส้นว่า เส้นจะทับกัน รึป่าว หากเส้นทับกันจะจับตรงนั้นจนเป็นเวลา 3 คำ ก็จะหาย

นับแต่ทางราชการได้จัดให้มีสถานอนามัยประจำตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2496 ชาวทองเริ่มรักษาโรคแบบใหม่ นับตั้งแต่การยอมรับ การใช้เซรุ่มแก้พิษงูก่อน ทำให้ชาวทองเริ่มมาสนใจรักษาตามแบบแผนใหม่ เช่น เรื่องการคลอดและการบำรุงร่างกายหลังการคลอด การใช้ยาแผนปัจจุบันแทนการใช้ยาสมุนไพร และยอมไปรักษาพยาบาลที่สถานอนามัยประจำตำบลและโรงพยาบาลในตัวเมือง (สุรเชษฐา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 101)

4.4 วัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารของทอง

ชาวทองโบราณชอบอยู่ป่า การหุงหาอาหารทุกมื้อก่อนจะทำกัน วันละ 2 มื้อ เช้า-ค่ำ เท่านั้นเอง อาหารประเภทแกง มีดังนี้ คือแกงปลาช่อนใส่กะทิ มะพร้าว บางทีปนกับผักต่าง ๆ เช่น หัวมันสำปะหลัง หัวมันเทศ พริกทอง หน่อไม้ดอง รสเผ็ดปานกลาง ใส้พริกแกง เช่นพริกแห้ง ขี้หนูใหญ่ หัวข่า ตะไคร้ หอม กระเทียม ใบกะเพรา มะกรูด ขมิ้นชัน ข้าวสารแช่ เกลือเล็กน้อย กะปิ 1 ช้อนแกง ปลาชุกและปลาอื่น ๆ เช่นเดียวกับปลาช่อนที่ใส่กะทิ มะพร้าว แต่ถ้าแกงเผ็ดปลาใส่ส้มมะขาม ส้มมะเฟือง ส้มมะอึก หน่อไม้ดอง ไม้ใส่มะพร้าว แกงเนื้อเผ็ดใส่ใบชะมวง แกงเผ็ดปลาไหลน้ำน้อย ๆ ใส่วุ้นม่วง ใส่มะอึก ใส่มะพร้าวเป็นน้ำยาขมนมจืด แกงปลาไหลต้มโพล้ง คือเอาปลาไหลเผาไฟ

ทั้งตัว ตัดเป็นท่อน เอาพริกแกงใส่เล็กน้อย ใช้ลูกมะกอกใส่ทั้งลูก เดิมกะปิ เกลือเล็กน้อย ความเผ็ดน้อย รสหวานฝาดอร่อย แกงไก่ต้นบอน น้ำพริกแกง ต้นบอนปลูกใส่ส้มมะขามเปียกให้มีรสหวาน รสคันเล็กน้อย (เงิน พันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

เครื่องใช้ในครัวและภาชนะใส่อาหาร เครื่องใช้ เช่น หม้อจะเป็นหม้อดินและในการหุงหาอาหารจะใช้พื้น เตาที่ใช้หินสามก้อนเรียงกัน ส่วนภาชนะที่ใส่อาหารจะเป็นกะลา แม้แต่ครก ชันน้ำ ก็เป็นกะลาทั้งสิ้น ช้อนจะไม่มีใช้ จะใช้กาบสับประคตแทนช้อน เมื่อใช้ตักอาหารละ ให้คนเจ็บ (สุรเชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 107)

4.5 วัฒนธรรมทางการปกครอง

กลุ่มชาติพันธุ์ของมีวัฒนธรรมการปกครองเป็นของตนเองมาก่อนที่จะมีกลไกการปกครองของรัฐส่วนกลาง

วัฒนธรรมก่อนเข้ามาของการปกครองของรัฐ

การปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ของก่อนการเข้ามาของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2457 นั้น จะเป็นการปกครองโดยใช้ผู้นำอาวุโสของระบบเครือญาติ ในการจัดระเบียบการปกครองของหมู่บ้านของจะมีหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งจะเลือกจากผู้ที่มีอายุสูง (ผู้อาวุโส) ของหมู่บ้านและบุคคลนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ มีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจ ซึ่งทุกคนในหมู่บ้านยอมรับและพร้อมใจกันยกย่องให้เป็นหัวหน้าหมู่บ้านและทุกคนในหมู่บ้านจะต้องเชื่อฟัง หากเกิดปัญหาหรือเรื่องราวใด ๆ ระหว่างกัน เช่น การทะเลาะวิวาทบาดหมางกัน หัวหน้าหมู่บ้านจะตัดสินและเมื่อตัดสินอย่างไรแล้วจะต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำตัดสินนั้น ซึ่งผู้กรณีจะต้องไม่โต้แย้ง ถ้าหากฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกบุคคลในหมู่บ้านว่ากล่าวตีดุกันเอา ซึ่งภายหลังก็ต้องปฏิบัติตาม หากไม่ทำก็จะอยู่ในหมู่บ้านไม่ได้ เพราะจะถูกคนในหมู่บ้านรังเกียจและว่าเอา (สุรเชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 48)

อย่างไรก็ดี ในฐานะที่ชุมชนของถูกผนวกเข้าในการปกครองของรัฐส่วนกลางภายใต้ระบบไพร่ จึงพบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนของ ภายใต้ระบบไพร่ที่ชุมชนจะต้องเสียภาษีส่วยให้แก่รัฐ โดยมีตัวแทนของรัฐผู้เก็บส่วยโดยที่ยังไม่เข้าไปเปลี่ยนแปลงการปกครองของชุมชนของ ตัวอย่างเช่น ขุนภักดี เป็นตัวแทนของรัฐในท้องถิ่นและเป็นคนสร้างวัดสุวรรณคีรี ขุนภักดีก็คือต้นตระกูลวรรณภักดี ที่พบอยู่ในเขตตะเคียนทอง คลองพลู ซึ่งการดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในช่วงก่อนการออกพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ. 2440) นั้นมีลักษณะการสืบทอดตำแหน่งกันในวงศ์ตระกูลหรือวงศ์ญาติเดียวกันและสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์อย่างต่ำเป็นพันหมื่นหรือขุน (คมนตรีญาณโสภณ. 2534 : 54) จึงสันนิษฐานว่า ขุนภักดี เป็นผู้ปกครองอาณาเขตตะเคียนทองคนแรก มีหน้าที่ควบคุมและรวบรวมส่วยที่เป็นของป่าต่าง ๆ เช่น กระจวาน น้ำมันยางและเครื่องเทศอื่น ๆ

วัฒนธรรมของกับเกษตรกรรมในยุคดั้งเดิม

ผลการวิเคราะห์วัฒนธรรมของกับเกษตรกรรมในยุคดั้งเดิมผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อการนำเสนอออกเป็น 2 หัวข้อย่อยดังนี้

1. การทำเกษตรกรรมพื้นบ้านดั้งเดิมของกลุ่มของ

เป้าหมายการผลิตหรือเป้าหมายการทำเกษตรพื้นบ้านในยุคดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ของนั้นเป็นการผลิตเพื่อยังชีพเป็นหลัก คือ การทำนาเอาไว้กินและหาของป่าเพื่อนำมาเป็นกับข้าว แต่ละบ้านจะมีที่นาไม่เกิน 10 ไร่ เพราะที่นามีน้อย ดังคำกล่าวของชาวบ้านที่ว่า “โเฮ้ย ไม่มีหรือที่นามีน้อยข้าวก็ได้น้อย เอาไว้กินอย่างเดียว” (พัด งามพร้อม, สัมภาษณ์, 2557) จึงทำนาไว้กิน เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต คือควายและอุปกรณ์สำหรับการไถนาที่ประดิษฐ์ขึ้นเองตามภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น หัวหมู การทำนาของชาวช่องจะต้องใช้น้ำฝนเป็นหลัก หรือที่เรียกว่า “การทำนาปี” คือการทำนาปีละครั้ง ช่วงเวลาการทำนาจะทำไถเดือน 8 ถ้าฝนชุกพวกนาก็ถอย การทำนาของชาวช่องจะประกอบด้วยนาไร่และนาไร่ การทำนาไร่หรือที่ชาวช่องเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “นาบก” ถ้าฝนดี นาบกขึ้นกล่าวคือนาบกจะเป็นนาดอนหรือนาไร่ ขบวนการผลิตจะคล้ายกันกับนาไร่แต่จะไม่ใช้ควาย เพราะพื้นที่จะต่างระดับ ควายไม่สามารถไถ พรวนดินได้ การทำนาไร่จะใช้แรงงานคน เป็นการหยอดข้าวลงหลุม พื้นที่เป็นการถางป่าให้เตียนแล้วก็เผาจะทำเดือน 5 ก็ใส่ข้าวแล้ว ในท้ายที่สุดของการผลิตนาจะต้องรอน้ำฝน เช่น นาขั้นบันได ถ้าพื้นที่สูง ๆ จะตะแครงมันเป็นไร่ บางทีปลูกข้าวไม่ได้ก็จะปลูกมัน ส่วนนาไร่จะเสียเปรียบนาบกคือน้ำจะท่วม แต่ถ้านาไร่มีน้ำขังจะไม่สามารถปลูกมันได้ ถ้าปีไหนฝนตกชุก ๆ นาไร่จะมีปัญหา เพราะน้ำจะไหลลงสู่ที่ต่ำจะท่วม ถ้าปีไหนฝนตกชุกนาดอนจะดี นาดอนก็จะมีคันนาขึ้นน้ำ ขณะที่นาไร่เวลาฝนตกจะเสียเปรียบทำให้น้ำขังท่วมข้าว(พัด งามพร้อม, สัมภาษณ์, 2557)

ข้าวพื้นเมืองจะปลูกจำพวก พันธุ์นางเสวย เหลืองทอง ลายลูกปลา นางดิ่ง ข้าวตาแห้ง คนของโบราณเขาจะใช้พันธุ์ข้าวในนาบกหรือนาไร่ คือ พันธุ์นางดิ่ง ถ้านาน้ำหรือนาไร่ปลูกมักใช้พันธุ์ลายลูกปลา นางเสวย เหลืองทอง เวลาจะคำนวณในการทำนาให้พอกินจะคำนวณ 2 คนต่อนา 2 ไร่ ถึงจะพอกิน สมัยก่อนจะไม่มีร้านขายของเหมือนในปัจจุบัน ดังนั้นข้าว 35 ถัง (ข้าวเปลือก) จึงจะพอกิน เมื่อก่อนการทำนาจะต้องไถครั้งหนึ่งแล้วก็ตลาดให้ดินแตก แล้วก็ไถแปร เมื่อก่อนจะใช้ควาย แต่จะมี “ผาน” ที่จะซื้อมาจากตลาด ซึ่งจะต้องเก็บของป่ามาขายแล้วก็หาเงินมาซื้อ “ผาน” ที่ต้องซื้อจากตลาดเพราะมันทำด้วยเหล็กไม่สามารถทำเองได้ รูปร่างจะเป็นสามเหลี่ยม หัวหมูจะสามารถทำเองได้แต่ผานที่ทำด้วยเหล็กจะต้องซื้อจากตลาด (พัด งามพร้อม, สัมภาษณ์, 2557)

นอกจากการทำนาเอาไว้กินของชาวช่องแล้ว วิถีชีวิตในการทำมาหากินที่เป็นการผลิตเพื่อยังชีพ คือการหาของป่า เช่น กระจวาน น้ำมันยาง เร่ว สัตว์ป่า นำมาเป็นกับข้าว กล่าวคือ ปลูกข้าว

เอาไว้กินและหาของป่าเอาไว้เป็นกับข้าว ป่าเปรียบเหมือนร้านค้าที่ชาวช่องสามารถเข้าไปหากินได้ โดยที่ไม่ต้องจ่ายเงิน แต่ใช้ภูมิปัญญาในการล่าสัตว์ เช่น หมูป่า กุ้ง กวาง รวมถึงปลาที่อยู่ตามแม่น้ำ ลำธาร นำมาเป็นกับข้าว เก็บของป่า จำพวก ฝรั่ง หอม น้ำมันยาง บ้างก็นำมาแลกเปลี่ยนกับสิ่งของที่ ชาวช่องไม่สามารถหาได้ เช่น น้ำมันยางไปแลกกับกะปิ น้ำปลาจากพ่อค้าในเมืองที่เข้ามาในพื้นที่ หาสมุนไพรมาไว้เพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บ เช่น ของระอา เพื่อนำมาแก้พิษต่าง ๆ ป้องกันคุณไสย เป็นต้น การสร้างบ้านก็จะใช้ผลิตผลจากป่าจำพวกไม้ระกำ ใบกระพ้อ เพื่อนำมามุงหลังคา สร้างเป็นเสาบาน ซึ่งบ้านช่องจะไม่แข็งแรงแต่ก็ไม่ต้องจ่ายเงินในการสร้างแต่จะใช้สิ่งของที่ได้จากป่าที่หาได้ง่าย พังเมื่อไรก็ซ่อมแซมได้เสมอ (พืด งามพร้อม. สัมภาษณ์. 2557)

พลังในการผลิตโดยมีเป้าหมายเพื่อยังชีพ อันได้แก่แรงงานที่ใช้ในการทำงานของชาวช่อง จะเป็นการทำเอาแรงกัน การเอาแรงทำนาจะเริ่มมาแต่โบราณ ส่วนใหญ่การทำงานจะเอาไว้กิน การทำนาจะเป็นกลุ่มทั่วไป แต่น่าไร่จะเป็นนาที่ไม่ใช้ควาย การเอาแรงเราอาจจะทำคนเดียวไม่ได้ เพราะมันจะล่าช้าหลายวัน การเอาแรงจะเป็นการที่พี่น้องช่วยกัน เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้านมักเอาแรง กันทั้งหมด การเอาแรงในสมัยโบราณคิดการเอาแรงแบบ คือถ้าเราไปช่วยส่วนหนึ่งก็ต้องกลับมา ช่วยกันส่วนหนึ่งเท่านั้น จะคิดกันเป็นวัน ถ้าเราไป 2 วัน ก็จะต้องใช้คืน 2 วัน ถ้ามีการอุ้งานในบางคน ก็จะมีการติเตียน บ่นกันในกลุ่มผู้เอาแรง บ้านที่เป็นเจ้าของนาจะต้องเตรียมเลี้ยงข้าว น้ำเอาไว้ให้ สำหรับกลุ่มผู้เอาแรง เจ้าของจะต้องเตรียมข้าวปลาอาหาร ถ้าในกรณีที่เจ้าของเลี้ยงไม่ดี ข้าวปลา อาหาร น้ำไม่ดี ก็มีการติเตียนในกลุ่มผู้เอาแรง ถ้าเจ้าของไม่สนใจในเรื่องนี้ต่อคำติเตียน ก็จะได้รับ การเอาแรงช่วยกันแค่ครั้งเดียว คนก็จะไม่มาช่วยแล้ว จะมีการพิจารณาในกลุ่มว่าจะไม่เอาแรงบ้านนี้แล้ว กระบวนการเอาแรงจะเอาแรงในเรื่องต่าง ๆ จะเป็นการตกลงกันเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการทำงาน เป็นการช่วยเหลือกัน แต่ถ้าบ้านไหนจะทำกันเองในครอบครัวก็ได้แต่จะช้า ใช้เวลานาน ฝนอาจจะ ตกมา ข้าวของเสียหายหรือไม่ก็ข้าวจะร่วงเสียก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยว กิจกรรมของการเอาแรงกัน มีหลายเรื่อง เช่น ในสมัยก่อนการเก็บเกี่ยวก็เป็นการเอาแรง เช่นเดียวกัน กิจกรรมในการทำนาเริ่มตั้งแต่ ชนกล้า เป็นการเพาะชำ เป็นการช่วยกัน ดำนา เกี่ยวข้าว เ็นกระพ้อน คือข้าวที่เกี่ยวข้องแล้ว เป็นกอง ๆ เอาแรงเพื่อเบกหามไปหุบ เ็นกระพ้อนก็เป็นการเสร็จการเอาแรงทำนากัน (เทียม ฉัตรเงิน. สัมภาษณ์. 2557)

ความสัมพันธ์ในการผลิต ชาวช่องจะเป็นเจ้าของนา สมัยก่อนการแสดงตัวว่าเป็น เจ้าของนานั้น ผู้ที่ออกแรงคือเจ้าของ กระบวนการในการเป็นเจ้าของพื้นที่ ได้แก่ การทำพื้นที่โดยการ ถางป่าพอเตียน ใครถางมากก็จะได้มากตามที่คนนั้นออกแรง ซึ่งชาวบ้านในบริเวณนั้นจะเป็นที่รู้จักกัน ถึงแม้ว่าจะไม่มีกรรมสิทธิ์ที่เป็น โฉนดที่ดินเหมือนกับในปัจจุบัน ชาวช่องสามารถทำประโยชน์ใช้สอย ได้ตามที่ต้องการ เช่น การปลูกข้าวไร่ เป็นต้น เมื่อมีครอบครัวมีลูกหลานสามารถแบ่งให้ลูกหลาน ๆ ได้ กล่าวคือใครที่ออกแรงก็ถือว่าที่ตรงนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของตน (พืด งามพร้อม. สัมภาษณ์. 2557)

2. ปัจจัยในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมพื้นบ้านของกลุ่มของ

การทำเกษตรพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ของในช่วงก่อนสมัยใหม่ คือการทำนาเพื่อยังชีพ และการหาของป่า นั้น ถูกขับเคลื่อนจากปัจจัยที่สำคัญ 5 ปัจจัยคือ

2.1 ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสังคม

การใช้ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของที่สำคัญที่สุดคือ การใช้ระบบการเอาแรง (Mutual Aid) ระบบการเอาแรงช่วยให้กลุ่มชาติพันธุ์ของสามารถทำการเกษตรแบบดั้งเดิมได้ คือการทำนายังชีพและการหาของป่า โดยในที่นี้จะพิจารณาจากการใช้ระบบเอาแรงในการช่วยสนับสนุนการทำนาเพื่อยังชีพ ดังนี้

การทำนาปลูกข้าว ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชนในภูมิภาคแถบเอเชียอาคเนย์ การปลูกข้าวของชาวของจะเป็นการทำนาปลูกข้าวเพียงเพื่อพอกินเท่านั้น ไม่ใช่การทำนาปลูกข้าวเพื่อการขาย ดังนั้นจึงทำนามาไม่มากนักและไม่ต้องพิถีพิถันอะไร เพียงให้นา มีน้ำพอหล่อเลี้ยงต้นข้าวให้เจริญเติบโตและออกรวงก็พอแล้ว การทำนาของชาวของจะมีวิธีการทำนา 2 ประเภท ประเภทแรกเรียกว่า นาถุ่ม ประเภทที่สอง เรียกว่า นาไร่ นาข้าวเป็นการทำนาเหมือนนาทั่ว ๆ ไปในพื้นที่ราบ (เพราะพื้นที่ที่ของอาศัยอยู่คือที่ราบระหว่างภูเขา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าทึบ) มีน้ำขัง มีการยกคันนา ทำนาเป็นแปลง ๆ มีการไถดำหรือหว่าน เช่น นาในพื้นที่ราบ เป็นต้น (พุด งามพร้อม. สัมภาษณ์. 2557)

ส่วนนาไร่นั้นเป็นการทำนาในป่าหรือชายป่าที่พอน้ำเลี้ยงต้นข้าวได้ กล่าวคือเมื่อโค่นต้นไม้แล้ว เขาก็จะขุดหลุม (โดยใช้เครื่องมือ เช่น มีดปลายแหลมขุดดินลงให้เป็นหลุม) หยอดเมล็ดข้าวลงไป เมื่อต้นข้าวขึ้นก็ดูแลเพียงถอนวัชพืชออกเท่านั้น ไม่ต้องดูแลมาก ถึงเวลาข้าวสุกก็มาเก็บเกี่ยว การเกี่ยวข้าวของชาวของใช้อุปกรณ์คือ เดียว (เหมือนเดียวเกี่ยวข้าวของคนไทย แต่มีขนาดเล็กกว่า) และเกี่ยวเฉพาะรวงข้าวที่ยาวขึ้นมาจากกอเท่านั้น ไม่เกี่ยวถึงโคนกอข้าวเหมือนคนไทย (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 30-31)

ในการทำนาโดยเฉพาะนาถุ่มนั้นจำเป็นจะต้องใช้ระบบการเอาแรงมาเป็นทุนช่วยให้สามารถทำนาได้เพียงพอกินในแต่ละปี กล่าวคือการทำนาของชาวของตั้งแต่การไถนา การดำ การเกี่ยว การนวด ชาวของจะช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี เรียกว่า “เอาแรงกัน” โดยที่เวลาจะไถนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว เขาจะใช้ธงแดงเป็นสัญลักษณ์ โดยปักธงแดงไว้ที่นาข้าวหรือกองข้าวของบ้านใครให้มองเห็นเด่นชัด ซึ่งคนทั้งหมดบ้านก็จะทราบว่าจะไปช่วยกันเกี่ยวกันนวด วิธีการนวดข้าวก็ใช้เท้าเหยียบย่ำไปบนกองข้าว เมล็ดข้าวก็จะหลุดจากรวง แล้วจะใช้ไม้ส่งฟางข้าวออกมา ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ลักษณะสังคมของชาวของเป็นลักษณะ “สังคมไมตรีสัมพันธ์” ซึ่งเป็นลักษณะสังคมชนบทที่มีการช่วยเหลือกันในกิจกรรมต่าง ๆ (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 30-31)

นอกจากการทำนาแล้วระบบการเอาแรงยังนำไปใช้ในการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีพ เช่น การสร้างบ้านอยู่อาศัย โดยปกติแล้วชาวทองจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ประมาณ 20-30 ครอบครัวและการสร้างบ้านที่อยู่ก็อยู่ในละแวกใกล้เคียงกันไม่ห่างกันมากนัก เวลาจะปลูกบ้านหรือที่เรียกว่า “ยกบ้าน” ก็ช่วยเหลือกัน ซึ่งลักษณะการสร้างบ้านทอง จะเป็นเรือนยกพื้นสูงกว่าพื้นดินประมาณ 1.5-2 เมตร จะใช้บันได 3 ชั้น หรือ 5 ชั้น ตัวบ้านจะสร้างเป็น 3 ระดับ ส่วนหน้าของบ้านเรียกว่า ชานบ้าน ใช้เป็นบริเวณพัก วางสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ส่วนที่สองเป็นกลางบ้าน เป็นบริเวณที่ใช้พักผ่อน รับประทานอาหาร ส่วนที่สามเป็นส่วนในของบ้าน ซึ่งจะกั้นเป็นห้องนอน ส่วนใหญ่จะกั้นเพียงห้องเดียวใช้ไม้ไผ่สับแตก ๆ ที่เรียกว่า ฟาก เป็นอุปกรณ์กั้นห้อง (สุรธา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 30-31)

วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างบ้านที่สำคัญ คือ ไม้ไผ่และสิ่งที่ได้จากป่าทั้งสิ้น บ้านทองจะมีลักษณะเป็นเรือน “เครื่องผูก” เพราะทุกส่วนของบ้านที่ต่อกันจะใช้วิธีผูกมัดด้วยหวายหรือเชือกที่ได้จากการทุบเปลือกของต้นไม้อ่อนที่มีความเหนียวและยาวพอ เช่น เปลือกของต้นขงโค เป็นต้น เสาบ้านที่เป็นเสาหลักจะใช้ไม้เนื้อแข็งทั้งต้นที่มีขนาดย่อม หาส่วนที่เป็นง่าม เพื่อใช้ไม้พาด ทำเป็นรอยค้ำ พื้นบ้านทำจากไม้ไผ่ที่ตัดขนาดให้พอดีกับขนาดความยาวของตัวบ้าน นอกจากนี้ก็ใช้ไม้ไผ่ลำเป็นส่วนใหญ่ประกอบในการสร้างบ้านส่วนอื่น ๆ เช่น เป็นซื่อ เป็นตง หลังคาจะใช้จากใบไม้ เช่น ใบต้นคันทรง ใบระกำ ใบจาก ใบหวาย ใบไม้เหล่านี้จะนำมาเย็บติดกันเป็นแผง เรียกว่า “ตับ” อุปกรณ์ที่ใช้ในการเย็บหรือกลัดให้ใบไม้ติดกันเป็นแผง เรียก “ตอก” หรือ “ไม้กลัด” (สุรธา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 38-39)

นอกจากนี้ระบบการเอาแรงยังขยายไปสู่กิจกรรมอื่น ๆ นอกเหนือจากการทำนาและการสร้างบ้าน ตัวอย่างเช่น การออกปลาล่าสัตว์ ถ้าเป็นการรวมพลเพื่อกิจการอย่างอื่น ๆ เช่น รวมพลทำงานในนาหรือรวมพลไปเที่ยว รวมพลล่องแพซุง กิจกรรมสัมพันธ์ดังกล่าว จะใช้วิธีนัดกันและบอกต่อ ๆ กัน ส่วนความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ก็เป็นเรื่องของการแสดงความจริงใจ ความมีน้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน นอกเหนือจากการช่วยงานกันแล้ว เช่น เมื่อบ้านใดเกิดเจ็บป่วย เขาก็จะไปช่วยดูแล ช่วยหายามาต้มให้กิน ช่วยทำอาหารหรือช่วยงานอื่น ๆ ที่เป็นงานบ้านหรืองานที่พอจะช่วยกันได้และเขาจะไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจมิได้ขาดจนกว่าจะค่อยหายจากโรคร้ายและทำงานได้ (จำแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

ตัวอย่างของระบบเอาแรงที่นำมาใช้ในชุมชนของตำบลคลองพลูสามารถที่แสดงให้เห็นได้ ดังนี้ การเอาแรงในการทำนา ส่วนการทำสวนจะมีอยู่น้อยมาก

ในอดีตบ้านคลองพลูมีสภาพทางป่าดงดิบชื้นและบริเวณคลองพลูก็เต็มไปด้วยต้นพลูขึ้นอยู่ทั่วไป แต่เมื่อประชากรบริเวณตะเคียนทองมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จึงมีการอพยพเข้ามา

ตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านคลองพลู ด้วยวิธีการถางป่ากำหนดเขตแดน หากถางป่าถึงบริเวณใด บริเวณนั้นก็คือพื้นที่ทำกิน แต่ทั้งนี้ชาวบ้านจะถางป่าเพื่อปลูกข้าวและสร้างบ้านเรือน ไม่ถางป่าไกลจากบ้านเรือนมากขึ้น เนื่องจากอันตรายจากสัตว์ป่าและไข้ป่า ซึ่งการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ในการปลูกข้าว เป็นเงื่อนไขสำคัญของการตั้งถิ่นฐาน เนื่องจากพื้นที่บริเวณคลองพลูมีลักษณะเป็นพื้นที่ดอนและที่ราบลุ่มน้ำ มีลำคลองตะเคียนทองและคลองพลูไหลมารวมกันเรียกว่า “คลองกะทอง” จากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรน้ำ ทำให้พื้นที่นี้ปลูกข้าวได้ทั้ง ข้าวนาลุ่มและข้าวไร่ ซึ่งชาวบ้านเรียกพื้นที่นี้ว่า “ท้ายทุ่ง” หมายถึง พื้นที่ทุ่งนา ซึ่งพบอยู่ระหว่างรอยต่อของตำบลตะเคียนทองกับคลองพลู (พา โทวงศ์. สัมภาษณ์. 2557)

ในอดีตการผลิตบ้านคลองพลูจะปลูกทั้งข้าวไร่ และข้าวลุ่ม ซึ่งการเลือกชนิดข้าวขึ้นอยู่กับทำเลพื้นที่ตั้ง สำหรับข้าวไร่จะเลือกปลูกพื้นที่ดอนเชิงเขาตะเคียนทอง ส่วนข้าวลุ่ม ปลูกในพื้นที่ราบระหว่างเชิงเขา เป็นที่ลุ่มน้ำใกล้แหล่งชุมชน สำหรับข้าวไร่เป็นการทำนาในป่าหรือชายป่าที่พอมีนํ้าเลี้ยงต้นข้าวได้ กล่าวคือเมื่อโค่นต้นไม้แล้วจะขุดหลุม และหยอดข้าวตามหลุม โดยจะใช้ไม้ไผ่ปลายแหลมเจาะดินให้เป็นหลุม แล้วตัดกระบอกไม้ไผ่ยาว ๆ เทข้าวใส่ลงกระบอก แล้วกลบดิน เมื่อต้นข้าวขึ้นก็ดูแลเพียงถอนวัชพืช รอจนกว่าจะเก็บเกี่ยว พันธุ์ข้าวไร่ที่นิยมปลูก ได้แก่ ข้าวลายลูกกระจ๊อนและข้าวเหลืองทอง เป็นต้น ส่วนการปลูกข้าวลุ่มหรือข้าวนาลุ่มมีการจัดพื้นที่ปลูกโดยยกคันนาเป็นแปลง แล้วใช้ควายไถนา คราดให้ดินแตกละเอียดเป็นเลน หลังจากไถประมาณ 1-2 วัน จึงทำการดำข้าว จากกล้าที่เตรียมไว้ พันธุ์ข้าวที่นิยม ได้แก่ ข้าวนางกะลิง ข้าวขาวหงส์ ข้าวลายลูกปลาและข้าวขาวประแส เป็นต้น แต่ละครัวเรือนจะปลูกข้าวเพียง 3-5 ไร่ มีการช่วยเหลือแรงงานกันในหมู่เครือญาติจะช่วยเหลือตั้งแต่การไถ การดำ การเกี่ยวและการนวดข้าว จนเสร็จสิ้นทุกบ้าน เพื่อให้มีผลผลิตเพียงพอต่อการบริโภค หากบ้านใดไม่มีพื้นที่ปลูกข้าวก็จะนำผลผลิตจากป่าที่หามาได้แลกเปลี่ยนกับข้าวหรือเป็นแรงงานปลูกข้าวให้กับบ้านอื่น เมื่อได้ผลผลิตข้าวก็จะแบ่งสัดส่วนข้าวตามที่ตกลงกันไว้ ซึ่งการมีข้าวไว้บริโภค เป็นการสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัวว่าพวกเขาจะมีอาหารเก็บไว้ในฤดู (เทียม ฉัตรเงิน. สัมภาษณ์. 2557)

2.2 ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสิ่งแวดล้อม

ทุนทางสิ่งแวดล้อมหรือทุนทางนิเวศน์ในที่นี้ หมายถึงทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งในกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์ของ มีทุนทางนิเวศน์ที่สำคัญก็คือป่าเขาลำเนาไพร เราพบว่าก่อนการเข้ามาของนวัตกรรมสมัยใหม่ในชุมชนของนั้น ชุมชนของมีทุนทางสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย ทั้งในแง่ที่เป็นสัตว์ป่า พืชพรรณหรือทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ดังนี้

2.2.1 ความหลากหลายของสัตว์ป่าจะพบว่า มีชนิดพันธุ์และสายพันธุ์ที่แตกต่างกัน

ในป่าต้นน้ำ ลำธารของเทือกเขาภิรมภูฏที่ติดต่อกับเทือกเขาสอยดาว เช่น เสือ หมูป่า กวาง เก้ง ปลาต่าง ๆ กบแรด หอย กระรอก ตะกวด นิ่ม เต่า เป็นต้น

2.2.2 ความหลากหลายของพืชพรรณ พบว่ามีชนิดพันธุ์และสายพันธุ์ของพืชที่แตกต่างกันในป่าเขาลำเนาไพร เช่น เร่วหอม กระวาน หวาย สมุนไพรต่าง ๆ ในป่า เป็นต้น

2.2.3 ความหลากหลายของป่าอื่น ๆ เช่น น้ำม้นยาง

กลุ่มของได้อาศัยทุนทางสิ่งแวดล้อมมาขับเคลื่อนการทำเกษตรแบบดั้งเดิมในเรื่องเกี่ยวกับการหาของป่าเพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีพ เนื่องจากระบบเศรษฐกิจมีการเกษตรของชองในยุคก่อนสมัยใหม่นั้น จะมีลักษณะเป็นการไว้เพื่อบริโภคเป็นหลักหรือเป็นการทำมาหากิน มิใช่การผลิตหรือหาของป่าเพื่อนำไปขาย อาหารหลักของชาวชอง คือข้าวเจ้า ซึ่งเป็นอาหารประจำทุกมื้อกับข้าวที่เป็นกับข้าวหลัก คือน้ำพริก (มีลักษณะเป็นพริกโกลกรวมกับเกลือ) ซึ่งมีรสเผ็ดมาก กินกับผักชนิดต่าง ๆ ที่เก็บได้จากป่า นา หรือปลูกไว้ข้างๆบ้าน เช่น มะเขือ (มะเขือจะกินกับน้ำพริกเป็นอาหารประจำ) ผักบุงต้ม หน่อไม้ หรือยอดไม้อื่น ๆ ที่กินได้ก็เก็บมากินกับน้ำพริกและอาหารประเภทเนื้อสัตว์ก็จะเป็นอาหารปลาเป็นหลัก เพราะปลาเป็นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่หาได้ง่ายที่สุด ส่วนเนื้อสัตว์อื่น ๆ ก็นาน ๆ ครั้งแล้วแต่จะหาได้ ปลาที่หาได้ก็จะนำมาประกอบเป็นอาหารง่าย ๆ เช่น ปิ้งหรือย่างหรือนำไปแกง ซึ่งลักษณะแกงของเขา จะไม่ใช่กะทิและพริกแกงก็จะเป็นเพียงโกลกพริก กระเทียม เกลือ เข้าด้วยกัน แล้วส่งลงไปในน้ำให้ละลายตั้งไฟให้เดือดจึงใส่ปลาลงไป (รำแพน ศิลปะปาน. สัมภาษณ์. 2557)

ดังนั้นพริกจึงเป็นส่วนประกอบอาหารที่สำคัญมากของชาวชอง อาหารประเภทเนื้อสัตว์ไม่ว่าจะเป็นปลาหรือเนื้อสัตว์อื่น ๆ ที่พอจะหากิน เก็บมาได้จากป่าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น กล้วย หัวเผือก หัวมัน กลอยและผลไม้อื่น ๆ ซึ่งมีเหลือเฟือที่จะเก็บมากิน ดังนั้นเขาจึงไม่ปลูก พืชที่เขาจะปลูกก็เป็นการปลูกเพื่อไว้เก็บกินเป็นอาหารเท่านั้น ไม่ใช่ไว้ขาย ก็คือบวบน้ำเต้า มะเขือ พริก (พริกใช้หว่าน ๆ เมล็ดให้ขึ้นตามป่าข้าง ๆ บ้าน) ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า ลักษณะอาหารของชาวชองส่วนใหญ่จะเป็นอาหารแห้ง ๆ มากกว่าอาหารประเภทน้ำ เพราะอาหารแห้งสามารถเก็บรักษาไว้ได้ เช่น เนื้อปลา เนื้อสัตว์ ถัวย่างหรือตากแห้ง เวลาจะรับประทานก็นำมาอย่างอีกครั้งหนึ่งและกับข้าวหลักก็คือ ข้าว น้ำพริก ผักสดหรือต้ม (รำแพน ศิลปะปาน. สัมภาษณ์. 2557)

สำหรับการหาของป่า ชาวบ้านจะปลูกข้าวให้เสร็จเสียก่อน แล้วจึงเข้าป่า ขึ้นภูเขา เพราะหากหาของป่าไม่ได้หรือได้จำนวนน้อยก็ยังคงมีข้าวไว้รอการเก็บเกี่ยว กล่าวคือ เมื่อปลูกข้าวเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะขึ้นเขาทำไร่กระวานบนเทือกเขาสอยดาว พร้อมกับการหาของป่าชนิดอื่น ซึ่งเป็นผลผลิตสำคัญ หากเป็นของป่าจำพวกสัตว์ป่า ได้แก่ หมูป่า อีเห็น กระรอกและแก้ง เป็นต้น จำพวกไม้ ได้แก่ ไม้ก้นเถรา ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้ยางและไม้กฤษณา เป็นต้น และจำพวกเครื่องเทศ ได้แก่ กานพลู เร่ว สมอ และกระวาน เป็นต้น (ฮัน พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

การเข้าป่าล่าสัตว์เป็นกิจกรรมระดับครอบครัวและกลุ่มเครือญาติ โดยมีเครื่องมือล่าสัตว์ พวกบ่วง หน้่าไม้ แร้วและปืนแก๊ป เป็นต้น ซึ่งการล่าสัตว์นั้นอาจจะใช้การวางกับดักไว้ ในกรณีสัตว์ใหญ่ เช่น หมู กวางและเก้ง ที่พบเจอระหว่างการเดินทางในป่าก็จะใช้ปืนแก๊ปยิง สำหรับการหาของป่า จำพวกไม้ไผ่ นั้น ชาวบ้านจะนำไปขายในเมือง เช่นพวกไม้กั้นเกราที่สามารถทำค้ำปลูกพริกไทยและไม้กฤษณำนำไปทำน้ำหอม แต่ผลผลิตจากไม้ที่สร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น คือ น้ำมันยาง โดยเงิน ผันผาย กล่าวว่า “ชาวบ้านจะขึ้นเขาตะเคียนทอง เขาป่ามะม่วง เขาชัชฌกูฏและแถบเทือกเขา สอยดาวที่มีต้นยางขึ้นเป็นจำนวนมาก ทั้ง ยางนา ยางระหงษ์ ยางใบเกลียว และยางแดง โดยต้นยาง ที่ให้น้ำยางคุณภาพดี คือ ยางใบเกลียว ชาวบ้านจะขึ้นเขาแล้วสร้างเรือนพักเล็ก ๆ ค้างแรมในป่า แต่ละครอบครัวจะมีต้นยางของตนเอง โดยสังเกตจากการใช้ประโยชน์ต้นยางอย่างสม่ำเสมอประจำปี ซึ่งกระบวนการผลิตน้ำมันยาง เริ่มตั้งแต่เจาะหลุมลำต้นยางกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร แล้วเผาเลนไฟ ให้น้ำมันยางไหลมารวมในหลุม หลังจากนั้นประมาณ 10 วัน จึงนำกะลามาดักออก ในเดือนหนึ่งจะตักน้ำมันยางได้ 1-3 ครั้ง น้ำมันยางที่ได้จะหามาเทรวมใส่หลุมน้ำมันยางที่ขุดเตรียมไว้ แต่ละหลุมต้องทำหลังคามุงปิดปากหลุม เพื่อไม่ให้น้ำฝนตกลงไป เมื่อนำน้ำมันยางเทใส่หลุม น้ำมันยางส่วนที่ใสบริสุทธิ์จะไหลผ่านตะแกรงไม้ไผ่ และแควไม้ลงสู่ก้นหลุม ส่วนสิ่งเจือปนที่ เรียกว่า “ขี้โล้” จะกระอะติคอยู่ข้างบน พอได้น้ำมันยางเพียงพอก็ตักจากหลุมใส่ปี๊บ เตรียมนำไปขายได้” (ฮัน พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

ผลผลิตจากป่าที่สำคัญอีกชนิด คือเครื่องเทศต่าง ๆ แต่มีบทบาททางการค้ามากที่สุด คือ “กระวาน” ซึ่งทางอำเภอมะขามตอนเหนือเป็นที่ดอน ตอนกลางและตอนใต้เป็นที่ราบเหมาะสมสำหรับการทำการเพาะปลูกทำสวนกระวานที่สำคัญ จากการค้นคว้าพบว่า การปลูกกระวานในจันทบุรีนั้น พื้นที่ปลูกกระวานเป็นมรดกสืบทอดจากบรรพบุรุษ ในอดีตชาวเขมรที่อาศัยอยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา ได้ผลิตกระวานให้เจ้าผู้ครองเมืองประเทศกัมพูชาเพื่อใช้เป็นสมุนไพรร ต่อมาคนจันทบุรีได้นำมาปลูกบริเวณเขาสอยดาวจะปลูกตั้งแต่บริเวณเชิงเขาจนถึงที่ราบยอดเขาสอยดาว ชาวบ้านจะขึ้นเขาเพื่อดูแลกระวานปีละครั้ง ในระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกรกฎาคม ซึ่งเป็นช่วงที่กระวานกำลังออกดอกหรืออาจออกดอกแล้วและเริ่มมีเมล็ดอ่อนติดในดอก ชาวบ้านจะทำการกำจัดวัชพืชรอบ ๆ ต้นกระวาน ตลอดจนตัดกิ่งใบที่ไม่สมบูรณ์ทิ้ง แต่ไม่มีการรดน้ำพรวนดิน ใส่ปุ๋ยและจะกลับขึ้นไปเก็บเกี่ยวอีกครั้งช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน ในการเดินทางขึ้นเขานั้นจะขนเสบียงอาหารขึ้นไปด้วย เช่น ข้าวสาร อาหารแห้ง พร้อมด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ มีด ฝ้ายสำหรับกันฝนและใช้รองนอน น้ำ มันก้าด กระสอบและถังสำหรับใช้บรรจุกระวานและอื่น ๆ ที่จำเป็น รวมทั้งหัวหมู เหล้าขาว รูปเทียน สำหรับเซ่นไหว้เจ้าป่าเจ้าเขา การเก็บเกี่ยวกระวาน จะใช้มือดึงเอาก้านดอกกระวานจากโคนต้น ซึ่งมีเม็ดกระวานติดอยู่ในดอก ใส่ถุงลง

แล้วชนกระวานสดมาที่ลานข้าง ทำการปลิดเม็ดกระวานจากช่อดอกในตอนกลางคืน เมื่อปลิดแล้วก็นำไปย่างบนกองถ่านไฟ กระวานสดแห้งสนิทจะมีสีน้ำตาลคล้ำ เสร็จแล้วนำกระวานใส่ถุง เตรียมชนลงยังเชิงเขา (ฮั่น พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

การหาของป่านั้น ไม่ได้ทำกันทุกครอบครัว หลายครอบครัวก็ปลูกข้าวเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียวและหาอาหารเพื่อการล่าสัตว์หรือจับสัตว์น้ำในลำคลองตะเคียนทอง คลองพลูและคลองกะทองเป็นอาหาร ซึ่งเป็นชุมชนที่อาศัยความสัมพันธ์แบบแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ระหว่างข้าวกับอาหาร (ผัก, ปลา) ข้าวกับของป่าหรือของป่าต่างชนิดกันและบางครั้งก็ไม่จำเป็นต้องแลกเปลี่ยน เพราะเป็นกลุ่มเครือญาติเดียวกัน เสมือนครอบครัวขนาดใหญ่ที่ต้องช่วยเหลือและค้ำจุนซึ่งกันและกัน เช่น หากบ้านใดเดินทางเข้าป่าหรือเข้าเมืองเป็นเวลาหลายวัน บ้านใกล้เคียงต้องดูแลบ้านและลูกหลานของบ้านนั้น นอกจากนี้พื้นที่ชุมชนยังถูกปิดล้อมด้วยพื้นที่ป่าที่มีอันตรายต่าง ๆ จึงเป็นการจำกัดความสัมพันธ์กับคนภายนอก (ฮั่น พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

2.3 ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางวัฒนธรรม

ทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดของกลุ่มชน คือการนับถือผี การนับถือผีมีผลต่อการทำเกษตรแบบดั้งเดิมโดยอ้อมคือการนับถือผีจะสนับสนุนการดำรงอยู่ของระบบเครือญาติ เนื่องจากการนับถือผีนั้นเป็นความเชื่อของบรรพบุรุษ ว่าผีบรรพบุรุษจะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมทั้งในด้าน ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความขยันอดทนและความประพฤติด้านต่าง ๆ ถ้าหากบุคคลใดมีความประพฤติไม่ดี ไม่เหมาะสม ผีบรรพบุรุษจะทราบและจะมากล่าวตักเตือน ถ้าหากว่ากล่าวตักเตือนแล้วยังไม่เชื่อ บุคคลนั้นจะถูกสังคมติเตียน และผู้หลักผู้ใหญ่จะว่ากล่าวเอาได้ ดังนั้นการนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งเป็นการสืบทอดการผลิตชำระระบบเครือญาตินั้น ซึ่งเป็นฐานของระบบการเอาแรงในการทำนาการแสวงหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและการช่วยเหลือทางสังคมอื่น ๆ ในชุมชนชน (ฮั่น พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

ตัวอย่างเช่น พิธีกรรมการเล่นผีหิ้งผีโรงเป็นพิธีของชาวองแต้โบราณ เพื่อจะเป็นการให้ผีปู่ตาชายที่ตายไปเข้ามาสิงสู่กับคนที่ลึงผีหิ้งและลูกหลานจะถามความทุกข์สุขที่ตายไปว่าต้องการอะไรจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตามที่ต้องการ เป็นการรวมญาติพี่น้องได้พบปะพูดคุยกัน นอกจากนี้จะเป็นการรวมญาติพี่น้องได้มาพบปะ พูดคุย จะเป็นการควบคุมความประพฤติของลูกหลานอีกอย่างหนึ่ง พฤติกรรมที่บรรพบุรุษไม่ชอบ เช่น การไม่รักที่รักน้อง ไม่ยอมช่วยเหลือพี่น้องที่ตกทุกข์ได้ยากหรือไม่ยอมดูแล ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ยังมีชีวิตอยู่หรือจี้เกียดไม่ขยันทำมาหากินเหมือนคนอื่น ปล่อยให้ลูกเมียลำบาก ไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่มีความจริงใจต่อพี่น้อง (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 70)

นอกจากการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษแล้วการนับถือผีอื่น ๆ ก็ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมในการช่วยอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ตัวอย่างเช่น การนับถือผีป่าก็เป็นการ

ช่วยอนุรักษ์ป่าให้เป็นเสมือน ซุปเปอร์มาร์เก็ตของชุมชนของ เช่น การไปหาปลาเป็นอาหาร การไปเก็บผักหรือสมุนไพร เป็นต้น ดังนั้นจึงมีตำนานของคนของที่ชี้ให้เห็นว่า ถ้าหากเข้าป่าไปพูดไม่ดีหรือทำกริยาไม่ดี เป็นการดูถูกป่า ผีป่าจะโกรธและจะมาให้มีอันตราย เช่น เจ็บไข้หรือบาดเจ็บ บางทีก็ให้หลงป่าหาทางกลับไม่ได้ บางทีก็พบสัตว์ร้าย ๆ เป็นต้น แต่ถ้าหากก่อนจะเข้าป่าได้กราบไหว้ขอพร กล่าวคำที่เป็นสิริมงคลแล้วจะ โชคดีไม่มีอันตรายและนอกจากนี้ “ผี” ก็จะมากอยรั้งความทำให้คนในหมู่บ้านเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งต้องทำพิธีเป่าหัว รดน้ำมนต์ โดยหมอผีประจำหมู่บ้าน (สัน พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

นอกจากนี้ การนับถือผียังมีส่วนในการรวมกลุ่มของชาวช่องในการทำนาเอาแรงลงแขก โดยมีนัยยะเพื่อการเกี่ยวโยงแบบเครือญาติให้มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ชาวช่องจึงมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่ต้องมาพบกันในประเพณีผีหิ้งผีโรง ซึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มช่วยเหลือกันในการทำนาแบบระบบการเอาแรงในหมู่เครือญาติ (สัน พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

2.4 ปัจจัยด้านการใช้ทุนทางสัญลักษณ์

การใช้ทุนทางสัญลักษณ์ของกลุ่มของที่ชัดเจนที่สุดก็คือ การมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการนับถือผี พิธีกรรมสำคัญของกลุ่มของที่เกี่ยวกับการนับถือผีซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ได้แก่

2.4.1 พิธีทำบุญส่งทุ่ง

การทำบุญส่งทุ่งของชาวช่อง เป็นการทำบุญตอนเช้าในวันแรม 1 ค่ำ 2 ค่ำ เดือนอ้ายของทุกปี เป็นการทำบุญเพื่อส่งเคราะห์ในหมู่บ้านฝากไปกับยมทูตทั้ง 4 คน คือนายนะ นายสะ นายทะ นายโต ตัวแทนยมบาลคอยดูแลความชั่วของมนุษย์โลกและเป็นผู้ช่วยเหลือคนที่มุ่งทำบุญทำกุศลให้พ้นจากอันตราย ดังนั้นชาวช่องถือเรื่องนี้เป็นประเพณีการส่งเคราะห์หรือถ่ายเคราะห์ เป็นประเพณีของชาวช่องมาแต่โบราณ คือเมื่อถึงเดือนอ้าย ขึ้น 1 ค่ำ ชาวช่องจะทำพิธีบุญส่งเคราะห์ โดยตอนกลางคืนจะมีตัวแทนเป็นนายสมุนตัวแทนพระยายมทูต จะมี 4 คน คือนะ สะ ทะ โต จะเริ่มแต่ 20.00 น. ไปจนถึงรุ่งอรุณทุกคืนจะมีเครื่องเก็บเสียบอาหารการกิน โดยจะออกเดินทางหัวบ้านท้ายบ้านมีกะบุง เหล้า ไช้ไก่ ข้าวสาร 1 ซาม ไปตามบ้านเรียกเจ้าบ้านให้มาถ่ายเคราะห์ร้ายโดยจะขอสิ่งแลกเปลี่ยน เช่น ข้าวสาร กะปิ น้ำปลา ไก่ไข่ต่าง ๆ เป็นต้น ที่พวกเขาทั้ง 4 คนจะไม่อยู่ในหมู่บ้านอีกแล้ว เพื่อจะเอาความเจ็บไข้ของชาวบ้านออกไป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ในตอนเช้าชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์ไปทำบุญถวายทานกลางทุ่งท้ายหมู่บ้าน เพื่อจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลที่ทำวันนั้นฝากไปกับตัวแทนยมทูตทั้ง 4 คน ไปในเมืองนรกแล้วพระสงฆ์ก็จะสวดมนต์ อนุโมทนาทาน นักขัตตะยัก เมื่อเสร็จพิธีก็ก่อพระเจดีย์ทราย ขอบ้างเคราะห์ร้ายอยู่กับพระธณีนีก่อเจดีย์ได้ต่อไป จากนั้นชาวบ้านก็จะเดินทางกลับบ้านกัน แต่วันนี้ขึ้น 2 ค่ำ ก็จะทำบุญทางน้ำอีกครั้ง โดยจะทำพิธีเหมือนกันแต่ว่าเปลี่ยนที่ทำคือไปทำที่คลอง จะต้องทำ

เรือจำลองส่งไปกับแม่น้ำพระคงคาอีก 1 เสา ก็นิมนต์พระสงฆ์ไปทำบุญส่งเคราะห์ทางน้ำอีก 1 ครั้ง แต่การทำบุญส่งทางน้ำหนุ่มสาวมักจบ โดยเล่นสาดน้ำกันเมื่อเสร็จพิธีแล้ว สรุปว่าการทำบุญส่งเคราะห์กลางทุ่งมี 2 อย่างคือ ทางบกและทางน้ำ ทางบกก็ฝากเคราะห์กับเจดีย์ทราย ทางน้ำฝากเคราะห์ไปกับเรือ เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวในจิตใจในการทำนา ดังนั้นจึงเป็นประเพณีของชาวช่องตลอดมาจนถึงปัจจุบัน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

2.4.2 พิธีผีหิ้งผีโรง

เป็นพิธีของชาวช่องแต่โบราณที่นับถือเป็นประเพณีการเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษ เนื่องจากครั้งปู่ย่า ตายายนับถือเล่นกันทุก ๆ ปี เพื่อจะเป็นการให้ผีปู่ย่าตายายที่ตายไปเข้ามาสิงสู่กับคนที่ลงผีหิ้งและลูกหลานจะถามความทุกข์สุขที่ตายไปว่าต้องการอะไรจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ตามที่ต้องการ เป็นการรวมญาติพี่น้องได้พบปะพูดคุยกัน โดยพิธีลง จะทำหิ้งสูงเพียงตา ลักษณะกว้าง 1 สอก ยาว 1 สอกครึ่ง ใช้เชือกขนาดพอแขวนหิ้งไม่ให้ตก ในหิ้งจะมีไก่ 1 ตัว เหล้า 2 ขวด ขนมลูกโทน บายศรีปากชาม รูปเทียนจุดบอกผี เชิญให้มาลงสิงสู่จะมีคนตีกลอง เชิญผีหิ้งมาลงแล้วก็จะเชิญผีสมิงเข้ามาอีก ตอนนั้นดนตรี กลอง จะหยุดไม่ได้พร้อมกับผีสมิงลงมาสิงสู่ผู้ทำพิธี เข้ากับแสดงรำ กิณของดิบ เป็นไก่อบนหิ้ง เป็นต้น แล้วก็กระโดดไปที่ดิน ทางผู้ทำเช่นบวงสรวงก็จะตีกลองเรียกแล้วขึ้นมาบนเรือนอีก ก็จะสละบง มีคนเป่าหูให้รู้สึก (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ส่วนการเล่นผีโรงเป็นการเช่น ไหว้ผีบรรพบุรุษเช่นกัน แต่เป็นการเล่นกลางวัน ไม่ใช่กลางคืนเหมือนผีหิ้ง การเล่นนี้ให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างผีหิ้งหรือผีโรง เพราะจุดมุ่งหมายก็เหมือนกัน จากการเล่นผีหิ้งและผีโรงนี้ นอกจากจะเป็นการรวมญาติพี่น้องได้มาพบปะพูดคุย จะเป็นการควบคุมความประพฤติของลูกหลานอีกอย่างหนึ่ง พฤติกรรมที่บรรพบุรุษไม่ชอบ เช่น การไม่รักพี่รักน้อง ไม่ยอมช่วยเหลือพี่น้องที่ตกทุกข์ได้ยากหรือไม่ยอมดูแล ผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ยังมีชีวิตอยู่หรือจี้เกียจไม่ขยันทำมาหากินเหมือนคนอื่น ปล่อยให้ลูกเมียลำบาก ไม่มีความซื่อสัตย์ ไม่มีความจริงใจต่อพี่น้อง (สุเรขา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 70)

ผลทางตรงทำให้ระบบอาวุโสได้รับการยอมรับ เพราะมีผีมาเตือนลูกหลาน ทำให้ลูกหลานยังอยู่ในกรอบเครือญาติ

ผลทางอ้อมถ้ามีเครือญาติก็จะนำไปสู่การทำงานเอาแรงลงแขก ถ้าเครือญาติแตก จะต้องเสียเงินซื้อรถไถมาทำนากันเอง

2.4.3 พิธีการแต่งงาน

คนช่องมีพิธีกรรมแต่งงาน 2 พิธี คือ พิธีกาคักและพิธีกรรมคั่วทั่วไป พิธีกาคักเป็นการแต่งงานของลูกสาวคนโต เนื่องจากเป็นลูกที่ช่วยเหลืองานในบ้านแทนแม่ ฉะนั้นเมื่อลูกสาวคนโตจะออกเรือนไปตั้งครอบครัวใหม่ จึงทำพิธีให้เหมาะสมกับความรัก ถ้าเป็นลูกสาวคนอื่น ๆ

ก็ทำพิธีกรรมดา (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 71) ยกเว้นแต่ถ้าลูกสาวคนโตตายก่อนแต่งงาน หรือไม่ได้แต่งงานก็จะเป็นลูกสาวคนสุดท้อง ก่อนจะเข้าพิธีแต่งงานกาตักหรือพิธีกรรมดานั้น ช่วงก่อนแต่งงานถือเป็นประเพณี ห้ามโดยเด็ดขาดว่าฝ่ายหญิงจะไปไหนมาไหนกับชายไม่ได้ มิฉะนั้นจะผิดผี เริ่มแรกชาย-หญิง หนุ่ม-สาว เมื่อรักกันแล้ว โดยมากจะไปสู่ขอกับพ่อแม่ พี่น้อง ฝ่ายหญิงก่อน คือผู้ชายจะต้องไปหาเจ้าแม่และเพื่อนบ้าน ไปสู่ขอ คินแรกต้องเอาเหล้า 1 ขวด หมากพลูจิบ 1 คู่ ผ้าแดงผ้าขาวใส่พานไก่อคือ 1 ขามไปบ้านเจ้าสาว ถ้าเจ้าสาวยินยอมตกลงร่วมรัก ฝ่ายพ่อแม่เจ้าสาวก็นัดพี่น้องมากับสินสอดอีกในคืนที่ 2 ต้องจัดสำรับไก่อคือเหล้า 2 ขวด แล้วก็นัดหมั้นและแต่งงานต่อไป (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ของในสมัยโบราณ นั้นปรากฏว่า เมื่อหญิงชายที่หมั้นกันด้วยเงินหรือทอง ก็แล้วแต่ พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะให้เจ้าบ่าวมาอยู่ช่วยทำกินในบ้านฝ่ายหญิงได้เลย ตลอดจนหลับนอนสมสู่อย่างสบาย การอนุญาตให้ฝ่ายชายเข้าอยู่ก่อนแต่งงานทางประเพณีของ เรียกว่า อยู่ทดลองใจกันก่อน ว่าลูกเขยขยันต่อพ่อตาแม่ยายหรือเปล่า ถ้าผู้หญิงเกิดต้องขึ้นการแต่งงานก็จะเลื่อนจนกว่าลูกจะคลอด ถ้าเกิดบังเอิญทะเลาะกับฝ่ายหญิง ฝ่ายชายก็จะไม่ขอค่าสินสอดคืน หากฝ่ายชายไม่สามารถหาเงินมาแต่งงานได้ พ่อตาแม่ยายจำเป็นต้องจัดงานพิธี หากฝ่ายชายไม่ยอมหาเงินแล้วย้ายออกไปมีครอบครัวใหม่ มีลูก 3-4 คนจนผีสาวปู่ย่าตายายมารบกวนทำให้เกิดการเจ็บป่วยเรียกว่า ผีนางสิง หากิน ฝ่ายชายหญิงก็ร่วมใจกันจัดของเช่นผีแต่งงานงานให้ถูกต้องจนได้ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ขั้นตอนการจัดพิธีแต่งงานกาตัก คือ ต้องทำโรงปรับพิธีที่คืนฝ่ายหญิง โดยหาหมอมผีมาแสดงการเส้นผีเป็นคณะมี 6 คน เครื่องเล่นกาตักมีกลองโทน 1 ลูก ซอซ้าง 1 ซอม่า 1 เขาวัว 1 เขาควย 1 คนเช่นผี 1 ทำพิธีตอนกลางคืน เวลา 2 ทุ่ม – 4 ทุ่ม จัดรำริม 4 ถาด เหล้าเส้น 2 ขวด เด็กผู้ใหญ่อายุ 8-9 ขวบ 2 คน ผู้ชาย 2 คน ไร่รำคนละ 3 รอบ ส่วนกลองตีตลอดระหว่างทำการเช่นจนเสร็จพิธี (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557) และเครื่องมือทำมาหากินที่สำคัญมาก คือขวานปูลูต้องคอยลับคมขวานให้คมอยู่เสมอ เพื่อจะได้ทำมาหากินได้ดี ความหมายของการทำก็คือ เสียใจขันแสดงว่าเช้าแล้วตื่นขึ้น แล้วหยิบเครื่องมือทำมาหากินออกไปโดยเร็วไว เมื่อพบไม้ก็ใช้ขวานปูลูโค่นลงเสีย แล้วหมอปูลูจะจับศีรษะคู่บ่าวสาวโขกกันเบา ๆ หมายความว่า ให้ร่วมกันทำมาหากินแล้วเป่าหู 3 ที หมายความว่า ให้เป็นคนใจคอหนักแน่นเยือกเย็น ไม่หุนเบา ให้คู่บ่าวสาวกินน้ำมนต์จากขันใบเดียวกัน แสดงว่าสุขทุกข์ด้วยกัน (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 73)

อาชีพที่เกี่ยวกับป่าของของจะเข้าไปมีบทบาทในพิธีกรรมมากกว่าเทพเจ้าหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาใด ๆ เป็นชนพื้นเมืองที่อิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียในทุกทางถึงแม้ว่าขอมจะเรืองอำนาจ อิทธิพลของขอมก็ไม่มียบทบาทใดๆเลย แม้แต่เทพเจ้าของอินเดียก็เป็นเพียงเอ่ยนามเท่านั้นไม่มีอิทธิพลทางความเชื่อ (สุเรชา สุพรรณไพบูลย์. 2530 : 78)

สรุปพิธีแต่งงานของ ความหมายเครื่องพิธี คือแต่งงานกาตัด แปลว่าใหญ่โตมีช้าง ม้า วัว ควาย กระดิ่ง ทับ ไทรชอ แห่งเป็นขบวน หมายถึงแต่งให้ผีปู่ย่า ตายาย ที่เคยทำมาครั้งแรกโบราณ ครั้งหนึ่งเด็กชายหญิง คนของอยู่ในป่าดงนานนับพันปี พ่อแม่ไปทำงานลูกหลานคิดของเล่นช่วยกัน หามาสมมติแต่งงานให้สนุกสนาน จนทำให้ผีปู่ย่า ตายาย เจ้าป่าออกมาดู ก็สนใจจึงดลบันดาลสิ่งผู้ เป็นร่างทรงให้จัดพิธี แต่งงานเหมือนเด็กชายหญิงที่เคยเล่นแสดงมาแล้วและขอให้ทำกับผีมีเชื้อสาย ของวงศ์ตระกูลของเหล่านั้นและยังช่วยคุ้มครองให้ตระกูลกลุ่มของนั้น โชคดีอยู่สุขสบาย ต่อมาจึงทำ พิธีกันมาตลอดถึงปัจจุบัน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

2.5 ปัจจัยด้านอุปนิสัยของชาติพันธุ์ของ

ชาวของมีอุปนิสัยที่มีผลต่อการทำเกษตรกรรมพื้นบ้านในยุคดั้งเดิมก็คือ การยอม ปรับตัวโดยไม่ใช้ความรุนแรง กล่าวคือของในอดีตนับสืบทอดความสงบจึงไม่ค่อยมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง กันเองกับคนภายนอกมาก นอกจากนี้ชนชาติพันธุ์ของยังมีอุปนิสัยรักพวกพ้อง เนื่องจากทุกคนใน ชุมชนสามารถโยงญาติกันได้ไม่ว่าจะเป็นญาติทางสายเลือดหรือญาติจากการแต่งงาน เพราะว่าความ เป็นพวกพ้องทำให้ก่อประโยชน์ เช่น การเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์หรือหาของป่า ล้วนแต่ต้องเข้าไปเป็น พวกพ้อง เวลาเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดี เช่น สัตว์ป่าที่เข้ามาทำร้าย จะได้ช่วยเหลือกันได้ เมื่อเสร็จจาก การล่าสัตว์หาของป่าชาวของก็จะนำของที่หาได้มาแบ่งกันกินในหมู่เครือญาติแสดงถึงความเอื้อเพื่อ เพื่อแผ่ที่มีต่อกันในหมู่กลุ่มของ และในส่วนของการทำงานเอาแรงลงแขกก็เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึง ความสามัคคีของกลุ่มเครือญาติในการมาช่วยเหลือกันทำงานและเก็บเกี่ยว การช่วยกันนี้เป็นการทำ เพื่อให้คนของมีข้าวเอาไว้กินและได้พบปะสังสรรค์กันในหมู่เครือญาติเมื่อเสร็จจากการทำงาน มักจะมีการเลี้ยงข้าวปลา อาหาร และเหล้าป่าที่ชาวของชื่นชอบ สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนแต่แสดงถึง อุปนิสัยที่ทำให้ชาวของสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเหนียวแน่นไม่ต่างคนต่างอยู่ โดยจะมีกิจกรรม ต่าง ๆ ที่ทำร่วมกัน ส่งผลให้มีความเหนียวแน่นทางเครือญาติ รักพวกพ้องช่วยกันเสมอ (ฮัน พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

2.6 ปัจจัยด้านการใช้เวทีเครือข่ายเชิงอำนาจของวัดและเครือญาติ

เวทีเครือข่ายเชิงอำนาจของชุมชนของมีผลต่อการทำเกษตรดั้งเดิมในเขตอำเภอ เขาคิชฌกูฏ เนื่องจากเวทีของวัดและเครือญาติถือเป็นเวทีกลางหรือพื้นที่สาธารณะ ในการทำส่วนรวม หรือกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน เช่น การจัดงานประจำปี การจัดงานทางศาสนา เป็นต้น กิจกรรม ส่วนรวมเหล่านี้จะนำมาซึ่งความสามัคคีจะเป็นฐานสนับสนุนการทำงานเพื่อยังชีพ และหาของป่า ต่อไป

ระบบเครือญาติ ครอบครัวของเป็นลักษณะครอบครัวเล็กและมีอิสระในการปกครอง ดูแลครอบครัวของตนเอง ถึงแม้ว่าการตั้งครอบครัวจะอยู่ภายในหมู่บ้านหรือละแวกใกล้เคียงกันกับ

ญาติพี่น้องก็ตาม แต่บทบาทของปู่ ย่า ตา ยาย ที่จะเข้าไปมีบทบาทในครอบครัวของลูกหลานมีน้อยมาก เพียงแต่จะมีการไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนแบ่งปันสิ่งของและอาหารให้แก่กัน คอยดูแลช่วยเหลือยามเจ็บไข้ได้ป่วย หรือปรึกษาหารือปัญหา ส่วนที่จะเข้าไปมีบทบาทการปกครอง การตัดสินใจในเรื่องราวและปัญหาต่าง ๆ ญาติผู้ใหญ่ ปู่ ย่า ตา ยาย จะไม่มีบทบาทยุ่งเกี่ยวในครอบครัวของลูกหลาน ดังนั้นลักษณะสภาพครอบครัวที่ตั้งเป็นวงศ์ตระกูลใหญ่ไม่มี แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติก็ยังมีอยู่เหนียวแน่น เพราะทุกครัวเรือนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกัน ใกล้ชิดกันบ้าง ห่างกันบ้าง กิจกรรมทุกอย่างจึงช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี (ฉลอง ธรรมวิริยะ, สัมภาษณ์, 2557)

ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ ของชาวชนบทส่วนใหญ่จะเป็นญาติพี่น้องกันมาก่อน ใกล้ชิดกันบ้างหรือห่างออกไปบ้าง แต่ทุกคนก็เป็นญาติกันจะมีบุคคลที่ไม่ใช่ญาติเข้ามาที่เกิดจากการแต่งงาน เช่น ฝ่ายชายเป็นคนต่างหมู่บ้านมาแต่งงานกับสาวหมู่บ้านนี้หรือการอพยพโยกย้ายครอบครัวมาจากหมู่บ้านอื่น เพื่อมาประกอบอาชีพและหาที่ทำกินใหม่ ซึ่งชาวชนบทไม่เคยเกรงกลัวที่จะมีคนต่างหมู่บ้านเข้าไปเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม การยอมรับ และการให้ความจริงใจกับบุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกใหม่ของสังคม ถ้าเป็นเรื่องของการเข้ามาอยู่โดยการแต่งงานจะไม่เป็นปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้นเขาสามารถยอมรับได้ทันที เพราะผู้ชายที่เข้ามาแต่งงานกับสาวหมู่บ้านนี้จะต้องเคยมาแสดงความจริงใจ ความซื่อสัตย์ ความสามารถด้านต่าง ๆ ให้ผู้ใหญ่ฝ่ายผู้หญิงเห็นนานแล้ว เมื่อครั้งมาเกี่ยวพาราสีและรักใคร่ชอบพอก่อนแต่งงานและการที่จะมารักใคร่แต่งงานกับสาวต่างหมู่บ้านได้ ฝ่ายชายจะต้องมีคนรู้จักหรือคุ้นเคยเป็นผู้ชักนำมา ฉะนั้นการยอมรับโดยสถานภาพการแต่งงาน จึงไม่มีอุปสรรคใด ๆ แต่การที่มีครอบครัวหรือบุคคลที่อพยพโยกย้ายเข้าไปในหมู่บ้าน ถ้าเป็นครอบครัวของก็จะไม่มีปัญหาใด ๆ เพราะการที่ครอบครัวของจากหมู่บ้านหนึ่งอพยพพามาอีกหมู่บ้านหนึ่งนั้น ย่อมต้องมีญาติพี่น้องที่รู้จักกันอยู่แล้ว แต่ถึงกระนั้นก็ตีหัวหน้าหมู่บ้านก็ย่อมต้องคอยดูแลและดูนิสัยก่อนเมื่อแน่ใจแล้ว หัวหน้าหมู่บ้านรับรองทุกคนในหมู่บ้านก็จะให้ความจริงใจและยอมรับเป็นกลุ่มเดียวกัน แต่ถ้าเป็นบุคคลหรือครอบครัวคนเผ่าอื่น เช่น คนไทย คนจีน หัวหน้าหมู่บ้านและคนอื่น ๆ จะระมัดระวัง ระแวงระวัง จะยังไม่ยอมคบค้าสมาคมอย่างสนิทสนมด้วยเป็นเวลานานมาก พฤติกรรมที่เขาแสดงออกเขาจะเฉย ๆ เงียบ ๆ ไม่แสดงอะไรออกมาเลย บางทีเขาจะหลบ ๆ เลี่ยง ๆ และคอยดูคอยระมัดระวังตัวเองอยู่ห่าง ๆ จนกว่าหัวหน้าจะแน่ใจว่าบุคคลหรือครอบครัวคนไทย คนจีนที่อพยพเข้าไปอยู่เป็นคนซื่อสัตย์ ไม่มีพฤติกรรมที่มาจากร้ายแล้วเขาจึงจะให้ความสนิทสนมคุ้นเคยและให้ความจริงใจด้วย (สุรเชา สุพรรณไพบูลย์, 2530 : 46-49)

วัฒนธรรมของกับเกษตรกรรมสมัยใหม่

ผลการวิเคราะห์วัฒนธรรมของกับเกษตรกรรมในยุคสมัยใหม่ ผู้วิจัยจะแบ่งหัวข้อการนำเสนอออกเป็น 3 หัวข้อย่อยดังนี้

1. การทำเกษตรกรรมสมัยใหม่ของกลุ่มของ

การทำเกษตรสมัยใหม่ของของในที่นี้ หมายถึงการทำเกษตรที่มีเป้าหมายการผลิตเพื่อขายไม่ว่าจะเป็นการทำสวนหรือทำไร่ โดยกลุ่มของได้เปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการทำนาเพื่อยังชีพและหาของป่ามาเป็นการทำนาเพื่อยังชีพควบคู่ไปกับการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อหารายได้ ไปจนถึงการปลูกพืชเศรษฐกิจแต่เพียงรูปแบบเดียว การเข้ามาของพืชเศรษฐกิจในชุมชนของเขตเขาภิษณภูมิสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

การเกษตรสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในชุมชนของภิษณภูมิ หลังจากที่มีการตัดถนนให้รถโดยสารวิ่งระหว่างเมืองและชุมชนของ ได้มีการปรับให้เป็นถนนลาดยาง ซึ่งทำให้มีการเดินทางสะดวกขึ้น ผลที่ตามมาคือการเข้ามาของสินค้าจากเมืองที่คนของต้องหาเงินมาซื้อมากขึ้น เช่น จานชาม เสื้อผ้า น้ำปลา ไม้ขีดไฟ รวมถึงสิ่งก่อสร้าง นอกจากนี้หลังจากที่มีไฟฟ้าเข้ามาในปี พ.ศ. 2500 ยิ่งทำให้คนของต้องหาเงินซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้ามากขึ้น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รถหรือมือถือ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คนของต้องเข้าสู่การผลิตเพื่อขายมากขึ้น (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

ดังนั้นกลุ่มของในแถบอำเภอเขาภิษณภูมิจึงได้เปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการทำนาเพื่อยังชีพผสมผสานกับการหาของป่ามาเป็นการผลิตเพื่อขายในปัจจุบัน ในรูปของการปลูกพืชเศรษฐกิจที่กลุ่มของได้ดำเนินการมาสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ การปลูกพืชไร่และการทำสวนผลไม้ (อนเนก รักเงิน. 2551 : 66-74)

การปลูกพืชไร่ของกลุ่มของนั้นเริ่มเข้ามาก่อนประมาณปี พ.ศ. 2500 เมื่อรัฐมีการเปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทเอกชนเข้ามาตัดไม้แบบตัดหมดทั้งแปลงมีทั้ง ไม้มะค่า ไม้แดงและไม้ตะเคียน ฯลฯ มีการนำเอาแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาตัด ซักลากไม้ในป่า ขณะเดียวกัน คนท้องถิ่นบางคนก็เป็นแรงงานตัดไม้ นำไปขายให้กับกลุ่มนายทุนและบางรายก็ตัดไม้เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน จึงทำให้ช่วงเวลาดังกล่าว พื้นที่ป่าไม้ทรุศโทรมมาก ขณะเดียวกันก็เริ่มมีคนไทย และคนจีน ทั้งจากจันทบุรี และภูมิภาคตะวันออก เข้ามาจับจองพื้นที่เตียนโล่งเพื่อปลูกข้าวไร่และมันสำปะหลัง ที่สำคัญมีนายทุนเข้ามาจับจองที่ดิน เพื่อปลูกสวนยางพาราขนาดใหญ่หลายพันไร่ ในชื่อบริษัท “สวนยางสินแดนไทย” ซึ่งการเข้ามาของคนกลุ่มอื่นก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทย คนจีนกับคนของมีเพิ่มขึ้น ทั้งการสมรส การเป็นแรงงานรับจ้างและเป็นพนักงานปลูกสวนยางพารา สำหรับคนของบ้านเขาภิษณภูมิก็ยังดำรงชีวิตด้วยการปลูกข้าวนาลุ่ม บางครอบครัวก็อาศัยพื้นที่โล่งเตียนจากการตัดไม้เข้าไปจับจองเพื่อปลูกข้าวไร่และยังคงหาของป่า ขึ้นเขาทำไร่กระวาน และเจาะหลุมน้ำมันยาง เนื่องจากต้นยางยังไม่ได้ถูกตัดโค่นลง แต่ทรัพยากรจากป่าลดน้อยลง ตรงกันข้ามกับความต้องการของพ่อค้าที่มีเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ทั้งคนของ คนไทยและกลุ่มคนที่หลากหลายเข้ามาแสวงหาทรัพยากรจากป่าเป็นจำนวนมาก (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 รัฐประกาศพื้นที่หวงห้าม โดยกำหนดให้พื้นที่เขาสอยดาว เป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ครอบคลุมพื้นที่ 465,637 ไร่ โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับที่ 97 พ.ศ. 2508 ก็เนื่องจากป่าแห่งนี้ มีไม้ตะเคียน ไม้แดงไม้ประดู่ ไม้เหียง ไม้พลวงและไม้ชนิดอื่นจำนวนมาก และมีของป่ากับทรัพยากร ธรรมชาติอื่นด้วย สมควรกำหนดเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ของป่าและทรัพยากร ธรรมชาติไว้ (กาญจนา คุ่มทรัพย์. 2543 : 46) ซึ่งการกำหนดพื้นที่ป่าเป็นเขตหวงห้ามในรูปแบบป่า สงวนแห่งชาติ ทำให้การขึ้นเขาปลูกกระวาน และการเก็บของป่า เป็นสิ่งที่ถูกควบคุมต้องขออนุญาต จากเจ้าหน้าที่รัฐและกำหนดชนิดของป่าที่สามารถนำออกมาจากพื้นที่ได้ ขณะเดียวกันประมาณปี พ.ศ. 2508 รัฐได้ทำการขึ้นทะเบียนไม้ยางในป่าและเปิดสัมปทานให้นายทุนเข้ามาตัดไม้ยาง ทำให้ผู้คน บ้านคลองพลู ต้องจำนนต่อแบบแผนการค้ารังชีวิตบนพื้นที่สูง ด้วยการใช้น้ำมันยาง ซึ่งเป็นผลผลิต จากป่าที่สำคัญที่สุด (ฮัน พิเศษ. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อช่องทางการผลิตของป่าเพื่อการค้าดิบตันลง ขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่ปลูก ไร่มันสำปะหลัง ตั้งแต่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยองและจันทบุรี เข้ามายังอำเภอแก่งหางแมว และแถบเขาคิชฌกูฏ เนื่องจากราคาผลผลิตสูงและคนท้องถิ่นก็เริ่มทยอยกันทำไร่มันสำปะหลังนั้น ก็ทำให้พ่อค้าคนจีนและคนไทยมีบทบาทในการกำหนดทิศทางทางการผลิต เพราะกลุ่มคนไทยที่ เข้ามาทำไร่ก็ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาสู่ท้องถิ่น เช่น รถไถ การบำรุงรักษาพืชไร่และการจ้างแรงงาน เก็บเกี่ยว เป็นต้น กรณีพ่อค้าคนจีนก็เข้ามาผูกขาดการรับซื้อผลผลิต โดยพ่อค้าจะนำปัจจัยการผลิต ทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีมาป้อนให้กับชาวบ้าน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ชาวบ้านต้องนำมาขาย ให้กับผู้ป้อนปัจจัยการผลิตและพ่อค้าก็เป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเอง ซึ่งพบว่าช่วงแรกของการผลิต พืชไร่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 ราคามันสำปะหลังตกต่ำลงทุกปี จนเหลือ ราคาโลกรัมละ 60 สตางค์ ไม่คุ้มค่ากับต้นทุน จึงทำให้ประสบกับภาวะหนี้สินที่กู้ยืมจากกลุ่มพ่อค้า และหน่วยงานรัฐ (ชกส.) เหตุการณ์นี้เป็นความแตกต่างระหว่างการผลิตของป่ากับพืชไร่ กล่าวว่าการ ผลิตของป่าไม่จำเป็นต้องใช้ต้นทุนหรือปัจจัยการผลิตภายนอกท้องถิ่นมากนัก เพียงหาของป่า เท่าที่เก็บรวบรวมมาได้ขายหรือแลกเปลี่ยนกับพ่อค้า แต่การผลิตพืชไร่ ต้องนำปัจจัยการผลิตภายนอก ทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต และราคาผลผลิตก็ขึ้นกับระบบ ตลาด จึงทำให้การผลิตเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกและไม่สามารถต่อราคาได้ เนื่องจากพืชไร่มี การผลิตในวงกว้างของภูมิภาค ราคาตลาดจึงถูกกำหนดด้วยความต้องการของผู้บริโภคที่สัมพันธ์ กับปริมาณ ตรงกันข้ามกับการเก็บของป่าที่มีเฉพาะพื้นที่บริเวณเขาสอยดาว จึงทำให้ผลผลิตที่ออก สู่ตลาดมีปริมาณน้อยกว่าความต้องการบริโภค (ราแพน สีละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

แม้ว่าในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2500-2516 จะมีการปลูกพืชไร่กันอย่างกว้างขวาง ทั้งจากคนของ คนไทยและกลุ่มนายทุนที่เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำกิน และเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไร่เป็นพื้นที่การปลูกไร่มันสำปะหลัง และสวนยางพารา แต่ก็พบว่าพื้นที่บริเวณช่องเขาที่ลุ่มนั้นคนของ ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ยังคงปลูกข้าวนาลุ่มด้วยพันธุ์พื้นเมือง เพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีการช่วยเหลือทางด้านแรงงานการผลิต และมีการนำรถไถเข้ามาทดแทนแรงงานควาย เพื่อทุ่นกำลังแรงงาน แม้ว่าการผลิตข้าวนาลุ่มจะมีค่าใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น แต่คนของก็เต็มใจยอมแลกเปลี่ยนกับผลผลิตข้าวที่ปลูกไว้ เนื่องจากความคิดที่ว่า หากพวกเขาไม่มีเงินทุนผลิตพืชไร่หรือมีหนี้สินเกิดขึ้น ก็ยังคงมีข้าวเก็บไว้บริโภคเป็นต้นทุนชีวิต ดังนั้นพื้นที่แถบที่ลุ่มบริเวณท้ายทุ่งจึงเป็นพื้นที่ที่ไม่ถูกขายให้กับคนอื่น ซึ่งเป็นแหล่งของทรัพยากรที่สำคัญของท้องถิ่น และเป็นพื้นที่สืบสานความสัมพันธ์ของสายตระกูลภายในท้องถิ่น (ร่ำแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

การทำสวนผลไม้เกิดขึ้นหลังจากการปลูกพืชไร่เชิงพาณิชย์ได้ ส่งผลกระทบทำให้ชาวบ้านเกิดภาวะหนี้สิน และผลักดันผู้คนในท้องถิ่นให้เข้าสู่ระบบการตลาดของภูมิภาคตะวันออก ซึ่งภาวะหนี้สินที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องแสวงหาทางเลือกอื่นในการผลิตเพื่อการค้า ขณะเดียวกัน กระแสการผลิตพืชสวนได้แพร่ความนิยมเข้ามาจากเมืองจันทบุรี โดยในปี พ.ศ. 2515 มีการนำพันธุ์ส้มเขียวหวานเข้ามาปลูกแต่ไม่ได้รับความนิยม และปี พ.ศ. 2516 เริ่มมีการนำเงาะพันธุ์นาสาร เข้ามาปลูกในพื้นที่ตะเลียบทองโดยมีพ่อค้าคนไทยจากเมืองจันทบุรีนำพันธุ์เงาะเข้ามาขาย จากนั้นจึงเริ่มปลูกเงาะทดแทนไร่มันสำปะหลังกันอย่างแพร่หลาย และในปี พ.ศ. 2520 เริ่มมีการปลูกทุเรียนและไม้ผลชนิดอื่นรวมเข้ากับแปลงปลูกเงาะ ซึ่งไม้ผลที่พบในบ้านคลองพลู มีตั้งแต่ เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด สละและชมพู ตามลำดับมากไปหาน้อย (ร่ำแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

การปลูกไม้ผลใช้เวลาปลูกประมาณ 4-6 ปี กว่าที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ดังนั้นจึงค่อย ๆ ลดพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง พร้อมกับปรับพื้นที่ไม้ผล บางรายก็เลือกปลูกสวนยางพาราในอีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งพบว่าพื้นที่ปลูกพืชของคนบ้านคลองพลู มีทั้งอยู่ในเขตบ้านคลองพลู บ้านตะเลียบทอง บ้านจันทเฉลิมและบ้านน้ำขุ่น โดยจะเลือกปลูกชนิดพืชที่แตกต่างกัน เช่น กรณีการใช้พื้นที่ของ “สกุลไทรสูง” ที่มีทั้งหมด 12 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่แห่งแรก ปลูกข้าว 2 ไร่ โดยให้หลานทำกิน แล้วแบ่งสัดส่วนข้าวจาก 3 ส่วน เอา 1 ส่วน พื้นที่แห่งที่สอง คือบ้านและสวนผลไม้ ประมาณ 2 ไร่ พื้นที่แห่งที่สาม ปลูกเงาะ 8 ไร่ อยู่ในแถบบ้านน้ำขุ่น (สุวรรณ ไทรสูง. สัมภาษณ์. 2550) หรือกรณีครอบครัวสกุล “สีสมบัติ” ใช้ที่ดินบริเวณบ้านคลองพลูปลูกสวนผลไม้ และใช้พื้นที่ดินแถบจันทเฉลิม ปลูกสวนยางพารา (หนู สีสมบัติ. สัมภาษณ์. 2550) ซึ่งกรณีที่ดินภายนอกบ้านคลองพลู เกิดขึ้นจากการถางป่าจับจองพื้นที่และบางส่วนก็เป็นมรดกสืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น กรณีคนสกุลผันผาย มีที่ดินประมาณ 30 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ในเขตคลองใหญ่ แถบจันทเฉลิม ทำสวนผลไม้และพื้นที่ในเขตท้าย

บ้านคลองพลูทำสวนยางพารา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้มาจากพื้นที่มรดกของผู้เป็นพ่อ แต่สำหรับผู้ที่มิที่ดินในบ้านคลองพลู คือ เสริญ ผันผาย มีประมาณ 300 ไร่ โดยแบ่งมรดกให้ลูกคนละ 50 ไร่ ซึ่งที่ดินถือเป็นทรัพย์สินสำคัญที่สุด (เสริญ ผันผาย, สัมภาษณ์, 2550)

ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2520 ผลผลิตไม้ผลเริ่มออกสู่ตลาด พบว่าช่วงแรกราคาผลไม้ โดยเฉพาะ เงาะกับทุเรียนได้สร้างกำไร จนมีการขยายพื้นที่ปลูกกันอย่างแพร่หลาย ต่อมาภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมให้เมืองจันทบุรีเป็นเมืองไม้ผล ทั้งการสนับสนุนเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) การส่งเสริมวิชาการจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจันทบุรีและการส่งเสริมให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลไม้ เป็นต้น นอกจากนี้มีคนไทยจากจังหวัดต่าง ๆ ชลบุรี ระยอง ตราด นนทบุรีและกรุงเทพฯ เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อปลูกไม้ผล บางรายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บางรายก็จ้างแรงงานทำสวนผลไม้ ผนวกกับปี พ.ศ. 2528 รัฐเริ่มออกเอกสารสิทธิโฉนดที่ดิน จึงทำให้ที่ดินเป็นที่ต้องการแก่คนภายนอก และราคาที่ดินก็เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ (ร่ำแพน ศิลปะปาน, สัมภาษณ์, 2557)

การผลิตพืชสวนต้องดูแลเอาใจใส่ ตั้งแต่เตรียมพื้นที่ จัดหาแหล่งน้ำ การดูแลบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวและการขนส่งตามลำดับ ดังนั้นกระบวนการผลิตต่าง ๆ ต้องอาศัยทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ตั้งแต่ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมี ค่าแรงงานรับจ้างและค่าขนส่ง บางรายเหล่านี้ต้องจัดซื้อรถกระบะเพื่อขนส่งผลผลิต ต้องซื้อเครื่องมือพ่นยาฆ่าแมลงและอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยการผลิตเหล่านี้ต้องซื้อจากบุคคลภายนอก นอกจากนี้ตลอดระยะเวลาการผลิตต้องอยู่ดูแลบำรุงรักษาสวนผลไม้ตลอดทั้งปี เพื่อให้ผลผลิตมีปริมาณมากและคุณภาพดี ซึ่งในหนึ่งฤดูกาลจะสามารถขายผลผลิตได้เพียงช่วง 2-3 เดือนเท่านั้นและรายได้จากการขายผลผลิต คือเงินที่จะต้องใช้จ่ายต่อไปในระยะเวลา 1 ปี ทั้งค่าใช้จ่ายรายวัน ค่าเช่าเรือนลูกหลานและการลงทุนการผลิตปีต่อไป ซึ่งในช่วงแรกของการผลิตยังคุ้มค่าต่อการลงทุน (ร่ำแพน ศิลปะปาน, สัมภาษณ์, 2557)

จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2547 ผลผลิตเริ่มมีราคาตกต่ำและไม่แน่นอน เนื่องจากมีการผลิตกันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศไทย เช่น กรณีการผลิตเงาะ มีทั้งภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออก เมื่อเก็บเกี่ยวและผลผลิตออกสู่ตลาดจำนวนมาก พวกพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิตก็ใช้เป็นเงื่อนไขตกลงราคาซื้อและกำหนดราคาแต่ละวันได้เอง ทำให้ชาวบ้านประสบภาวะขาดทุนและเริ่มมีหนี้สินจากการผลิตอีกครั้ง (หลังจากพืชไร่) แต่ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินกับภาครัฐ (ชกส.) เนื่องจากรายได้ในหนึ่งปีไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียทุกวัน ทางออกของคนท้องถิ่น คือ การเลือกปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ซึ่งพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เริ่มมีการปลูกพืชอื่นแซมแปลงไม้ผล เช่น ไม้กฤษณา มะระ บวบ ถั่วฝักยาวและพืชผักอื่น ๆ เป็นต้น พืชเหล่านี้สร้างรายได้ให้กับบางครอบครัว แต่ทั้งนี้การปลูกพืชผักก็ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องโรคและแมลงที่สร้างปัญหาให้กับผลผลิต ดังนั้นจึงไม่สามารถผลิตซ้ำกันทุกปีได้ (สมชาย นาสวน, สัมภาษณ์, 2557)

ในปี พ.ศ. 2550 ราคาน้ำมัน ปุ๋ยและสารเคมีเพิ่มสูงขึ้นเป็นเท่าตัว ผนวกกับผลผลิตจากภายนอกประเทศเข้ามาตีตลาดผลไม้ภายในประเทศ ทำให้ราคาผลผลิตมีแนวโน้มว่าจะตกต่ำลงไปอีก คนท้องถิ่นหลายคนอยากเลิกผลิตผลไม้ ผลิต อย่างเช่น กรณีสกุลสี่สมบัติ กำลังจะปลูกไม้กฤษณา แซมสวนไม้ผลและเมื่อไม้กฤษณาโตสูงขึ้นก็จะตัดไม้ผลทิ้ง (หนู สีสสมบัติ. สัมภาษณ์. 2550) กรณีสกุลผันผาย ปลูกสวนยางพาราเพิ่มมากขึ้น ในแปลงไม้ผล เพราะเมื่อยางพาราเติบโตใหญ่จะค่อย ๆ ตัดไม้ผลทิ้งลง (วินัย ผันผาย. สัมภาษณ์. 2550)

สอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ที่ว่า “หากบ้านคลองพลูไม่มีสวนผลไม้ สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนลองกอง กลายเป็นป่าสวนยางพารา ใครเขาจะอยากเข้ามาบ้านคลองพลู มันไม่สวยงาม มันไม่มีจุดเด่นให้คนอื่นใจ วันนี้คนอื่นที่เขาเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตคนของ เรายังมีเงาะบ้าง ทุเรียนบ้าง เป็นของฝากที่เขาเอากลับไปบ้านเขา แต่ถ้าเป็นสวนยาง เราจะเอาอะไรเป็นของฝากเขา” (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2550)

การผลิตยางพารานั้นแม้ว่าจะเข้ามาแล้ว ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2550 ในรูปบริษัท สวนยางสินแดนไทย โดยจ้างแรงงานท้องถิ่นเป็นพนักงานปลูกและกรีดยาง ต่อมามีการจ้างแรงงานคนอีสาน คนเขมรและคนท้องถิ่นอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ ให้ค่าตอบแทนสำหรับคนเขมร 120 บาทและคนไทย 150 บาท (เสริน โดวงษ์. สัมภาษณ์. 2550) แต่สำหรับความนิยมปลูกยางพาราในช่วงปี พ.ศ. 2550 นี้ เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่รัฐให้การสนับสนุนในรูปแบบกองทุนสงเคราะห์สวนยาง โดยรัฐให้ทุนและพันธุ์พืชสนับสนุนการปลูกสวนยางพารา และราคายางพารามีมาตรฐานสูงกว่าในอดีต นอกจากนี้ นายค.คลองพลูที่เคยเป็นผู้ช่วยผู้จัดการบริษัทสินแดนไทยและผู้จัดการบริษัทสินแดนไทย ซึ่งเป็นนายทุนและที่ปรึกษาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ก็ให้การสนับสนุนการผลิตสวนยางพารา ทั้งการให้ความรู้และการรับซื้อผลผลิตยาง ทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาปลูกยางพารา เพราะเชื่อว่าสร้างรายได้ให้กับพวกเขา ดังคำกล่าวของวินัย ผันผาย ที่ว่า “สวนยางก็เหมือนเป็นออมสินปลูกไว้ตอนนี้อีก 6-7 ปี ก็สามารถกรีดยางได้ เราก็ไม่ต้องไปวนวายเป็นมันมาก จ้างคนอื่นเขากรีดยางก็แบ่งสัดส่วนกัน ราคาก็คงไม่ตกต่ำอีก เดียวนี้ราคายางมีมาตรฐานขึ้น ปลูกไว้กินตอนแก่” (วินัย ผันผาย. สัมภาษณ์. 2550)

ที่ผ่านมาการปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อการค้า ตั้งแต่การผลิตกระวาน พืชไร่ พืชสวน และกำลังเข้าสู่การผลิตยางพาราตามลำดับ ทำให้คนในท้องถิ่นสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ทั้งด้านการตลาด เทคโนโลยี และเงินทุน ซึ่งการผลิตในแต่ละครั้งคนท้องถิ่นต่างมุ่งหวังว่าจะสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ครอบครัว แต่ตลอดเวลาการผลิตที่ผ่านมา กลับทำให้คนคลองพลู โดยเฉพาะคนชงมีความยากจนและมีหนี้สินจำนวนมาก บางรายขาดทุนจำเป็นต้องขายที่ดิน เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ขณะเดียวกัน การผลิตเชิงพาณิชย์ก็ทำให้พื้นที่บ้านคลองพลูดึงดูดกลุ่มคนอื่นเข้ามาแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การผลิตและการรับซื้อผลผลิต เป็นต้น จึงทำให้บ้านคลองพลูมีความ

หลากหลายของผู้คนเพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มคนของถูกจัดให้เป็นกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน เมื่อเปรียบเทียบกับคนไทยและคนจีนที่ตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น (สมชาย นาสวน. สัมภาษณ์. 2557)

2. ปัจจัยในการขับเคลื่อนเกษตรกรรมพื้นบ้านสมัยใหม่ของกลุ่มของ

เป้าหมายการผลิตของกลุ่มชาติพันธุ์ของสมัยใหม่ มีเป้าหมายที่เปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นการผลิตเพื่อยังชีพเป็นการผลิตเพื่อขาย การทำเกษตรสมัยใหม่คือการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขาย ดังกล่าวข้างต้นนั้น เกิดขึ้นโดยการขับเคลื่อนภายใต้ปัจจัย ดังต่อไปนี้

2.1 การใช้ทุนทางเศรษฐกิจแบบ

ในการทำเกษตรสมัยใหม่นั้นกลุ่มของเขาคิชฌกูฏต้องอาศัยทุนทางเศรษฐกิจเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจสำหรับขายในตลาดแต่ชุมชนของ มีปัญหาในเรื่องทุนทางเศรษฐกิจภายในชุมชน ทำให้ต้องอาศัยทุนทางเศรษฐกิจจากภายนอกชุมชน กล่าวคือการพึ่งพิงทุนทางเศรษฐกิจของชาวของ เป็นผลมาจากการไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรทางธรรมชาติหรือการเข้าใช้พื้นที่ป่าในการทำมาหากิน ดังนั้นชาวของจึงต้องหันมาปรับเปลี่ยนวิธีการทำมาหากินโดยการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มันสำปะหลัง ซึ่งต้องอาศัยแหล่งเงินทุนจากพ่อค้าคนกลางด้วยการให้เกษตรกรชาวของนำต้นกล้ามันสำปะหลังไปปลูกก่อนแล้วจึงนำผลผลิตที่ได้นำมาขายให้พ่อค้าคนกลางอีกทอดหนึ่ง ซึ่งราคาที่ได้นั้นจะขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางแบบผูกขาด ผลที่ได้คือเกษตรกรชาวของต้องเกิดภาวะขาดทุนและเลิกทำในที่สุด ต่อมาจึงหันมาปลูกผลไม้ ซึ่งต้องใช้แหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ โดยนำโฉนดที่ดินมาจำนองเพื่อนำเงินที่ได้ไปใช้ในการทำสวนผลไม้ ซึ่งผลผลิตที่ได้จะขึ้นอยู่กับราคากลางในตลาดในแต่ละวัน ซึ่งเกษตรกรชาวของจะไม่สามารถต่อรองราคาผลผลิตได้ ดังนั้นเกษตรกรชาวของยังคงต้องพึ่งพิงทุนทางเศรษฐกิจนับตั้งแต่ที่ไม่สามารถเข้าถึงป่าเขาลำเนาไพรได้มาจนถึงปัจจุบัน พัฒนาการของการพึ่งพิงทางเศรษฐกิจในการทำเกษตรสมัยใหม่ก็คล้ายในรายละเอียดดังนี้ (ราแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

เมื่อช่องทางการผลิตของป่าเพื่อการค้าดิบตันลง ขณะเดียวกันก็มีการขยายพื้นที่ปลูกไร่มันสำปะหลัง ตั้งแต่จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยองและจันทบุรี เข้ามายังอำเภอแก่งหางแมว และแถบเขาคิชฌกูฏ เนื่องจากราคาผลผลิตสูง และคนท้องถิ่นก็เริ่มทยอยกันทำไร่มันสำปะหลังนั้นก็ทำให้พ่อค้าคนจีนและคนไทยมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการผลิต เพราะกลุ่มคนไทยที่เข้ามาทำไร่ก็ได้นำเทคโนโลยีเข้ามาสู่ท้องถิ่น เช่น รถไถ การบำรุงรักษาพืชไร่ และการจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว เป็นต้น กรณีพ่อค้าคนจีนก็เข้ามาผูกขาดการรับซื้อผลผลิต โดยพ่อค้าจะนำปัจจัยการผลิตทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีมาป้อนให้กับชาวบ้าน เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว ชาวบ้านต้องนำมาขายให้กับผู้ป้อนปัจจัยการผลิต และพ่อค้าก็เป็นผู้กำหนดราคาผลผลิตเอง ซึ่งพบว่าช่วงแรกของการผลิตพืชไร่ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น แต่เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2516 ราคามันสำปะหลังตกต่ำลงทุกปี จนเหลือ

ราคากิโลกรัมละ 60 สตางค์ ไม่คุ้มค่ากับต้นทุน จึงทำให้ประสบกับภาวะหนี้สินที่กู้ยืมจากกลุ่มพ่อค้า และหน่วยงานรัฐ (ธกส.) เหตุการณ์นี้เป็นความแตกต่างระหว่างการผลิตของป่ากับพืชไร่ กล่าวว่าการผลิตของป่าไม่จำเป็นต้องใช้ต้นทุนหรือปัจจัยการผลิตภายนอกท้องถิ่นมากนัก เพียงหาของป่าเท่าที่เก็บรวบรวมมาได้ขายหรือแลกเปลี่ยนกับพ่อค้า แต่การผลิตพืชไร่ ต้องนำปัจจัยการผลิตภายนอกทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต และราคาผลผลิตก็ขึ้นกับระบบตลาด จึงทำให้การผลิตเชื่อมโยงกับตลาดภายนอกและไม่สามารถต่อรองราคาได้ เนื่องจากพืชไร่มีการผลิตในวงกว้างของภูมิภาค ราคาตลาดจึงถูกกำหนดด้วยความต้องการของผู้บริโภคที่สัมพันธ์กับปริมาณ ตรงกันข้ามกับการเก็บของป่าที่มีเฉพาะพื้นที่บริเวณเขาสอยดาว จึงทำให้ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดมีปริมาณน้อยกว่าความต้องการบริโภค (ราแพน ศิลปะปาน. สัมภาษณ์. 2557)

แม้ว่าในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2500-2516 จะมีการผลิตไร่พืชกันอย่างกว้างขวางทั้งจากคนของ คนไทย และกลุ่มนายทุนที่เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ทำกินและเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไร่เป็นพื้นที่การปลูกไร่มันสำปะหลัง และสวนยางพารา แต่ก็พบว่าพื้นที่บริเวณช่องเขาที่ลุ่มนั้นคนของภายใต้ระบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ยังคงปลูกข้าวนาลุ่มด้วยพันธุ์พื้นเมืองเพื่อบริโภคในครัวเรือน และมีการช่วยเหลือทางด้านแรงงานการผลิตและมีการนำรถไถเข้ามาทดแทนแรงงานควาย เพื่อทุ่นกำลังแรงงาน แม้ว่าการผลิตข้าวนาลุ่มจะมีค่าใช้จ่ายในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น แต่คนของก็เต็มใจยอมแลกเปลี่ยนกับผลผลิตข้าวที่ปลูกไว้ เนื่องจากความคิดที่ว่า หากพวกเขาไม่มีเงินทุนผลิตพืชไร่หรือมีหนี้สินเกิดขึ้นก็ยังคงมีข้าวเก็บไว้บริโภคเป็นต้นทุนชีวิต ดังนั้นพื้นที่แถบที่ลุ่มบริเวณท้ายทุ่งจึงเป็นพื้นที่ที่ไม่ถูกขายให้กับคนอื่น ซึ่งเป็นแหล่งของทรัพยากรที่สำคัญของท้องถิ่น และเป็นพื้นที่สืบสานความสัมพันธ์ของสายตระกูลภายในท้องถิ่น (ราแพน ศิลปะปาน. สัมภาษณ์. 2557)

การทำสวนผลไม้เกิดขึ้นหลังจากการผลิตพืชไร่เชิงพาณิชย์ได้ ส่งผลกระทบทำให้ชาวบ้านเกิดภาวะหนี้สินและผลักดันผู้คนในท้องถิ่น ให้เข้าสู่ระบบการตลาดของภูมิภาคตะวันออก ซึ่งภาวะหนี้สินที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ต้องแสวงหาทางเลือกอื่นในการผลิตเพื่อการค้า ขณะเดียวกันกระแสการผลิตพืชสวนได้แพร่ความนิยมเข้ามาจากเมืองจันทบุรี โดยในปี พ.ศ. 2515 มีการนำพันธุ์ส้มเขียวหวานเข้ามาปลูกแต่ไม่ได้รับความนิยมและปี พ.ศ. 2516 เริ่มมีการนำเงาะพันธุ์นาศาร เข้ามาปลูกในพื้นที่ตะเขยนทองโดยมีพ่อค้าคนไทยจากเมืองจันทบุรีนำพันธุ์เงาะเข้ามาขาย จากนั้นจึงเริ่มปลูกเงาะทดแทนไร่มันสำปะหลังกันอย่างแพร่หลาย และในปี พ.ศ. 2520 เริ่มมีการปลูกทุเรียนและไม้ผลชนิดอื่นรวมเข้ากับแปลงปลูกเงาะ ซึ่งไม้ผลที่พบในบ้านคลองพลู มีตั้งแต่ เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด สละและชมพู ตามลำดับมากไปหาน้อย (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

การปลูกไม้ผลใช้เวลาปลูกประมาณ 4-6 ปี กว่าที่จะเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ ดังนั้นจึงค่อย ๆ ลดพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง พร้อมกับปรับพื้นที่ไม้ผล บางรายก็เลือกปลูกสวนยางพาราในอีกพื้นที่หนึ่ง

ซึ่งพบว่าพื้นที่ปลูกพืชของคนบ้านคลองพลูมีอยู่ในเขตบ้านคลองพลู บ้านตะเคียนทอง บ้านจันทเขลม และบ้านน้ำขุ่น โดยจะเลือกปลูกชนิดพืชที่แตกต่างกัน เช่นกรณีการใช้พื้นที่ของ “สกุลไทรสูง” ที่มีทั้งหมด 12 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่แห่งแรก ปลูกข้าว 2 ไร่ โดยให้หลานทำกิน แล้วแบ่งสัดส่วนข้าวจาก 3 ส่วน เอา 1 ส่วน พื้นที่แห่งที่สอง คือบ้านและสวนผลไม้ ประมาณ 2 ไร่ พื้นที่แห่งที่สาม ปลูกเงาะ 8 ไร่ อยู่ในแถบบ้านน้ำขุ่น (สุวรรณ ไทรสูง. สัมภาษณ์. 2550) หรือกรณีครอบครัวสกุล “สีสมบัติ” ใช้ที่ดินบริเวณบ้านคลองพลูปลูกสวนผลไม้และใช้พื้นที่ดินแถบจันทเขลม ปลูกสวนยางพารา (หนูสีสมบัติ. สัมภาษณ์. 2550) ซึ่งการมีที่ดินภายนอกบ้านคลองพลู เกิดขึ้นจากการถางป่าจับจองพื้นที่ และบางสวนก็เป็นมรดกสืบทอดจากบรรพบุรุษ เช่น กรณีคนสกุลผันผาย มีที่ดินประมาณ 30 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ในเขตคลองใหญ่ แถบจันทเขลม ทำสวนผลไม้และพื้นที่ในเขตท้ายบ้านคลองพลูทำสวนยางพารา ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้มาจากพื้นที่มรดกของผู้เป็นพ่อ แต่สำหรับผู้ที่มมีที่ดินในบ้านคลองพลูคือเสริญ ผันผาย มีประมาณ 300 ไร่ โดยแบ่งมรดกให้ลูกคนละ 50 ไร่ ซึ่งที่ดินถือเป็นทรัพย์สินสำคัญที่สุด (เสริญ ผันผาย. สัมภาษณ์. 2550)

ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2520 ผลผลิตไม้ผลเริ่มออกสู่ตลาด พบว่าช่วงแรกราคาผลไม้ โดยเฉพาะ เงาะกับทุเรียนได้สร้างกำไร จนมีการขยายพื้นที่ปลูกกันอย่างแพร่หลาย ต่อมาภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมให้เมืองจันทบุรีเป็นเมืองไม้ผล ทั้งการสนับสนุนเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ชกส.) การส่งเสริมวิชาการจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตจันทบุรีและการส่งเสริมให้ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปผลไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคนไทยจากจังหวัดต่าง ๆ ชลบุรี ระยอง ตราด นนทบุรีและกรุงเทพฯ เข้ามาซื้อที่ดินเพื่อปลูกไม้ผล บางรายเข้ามาตั้งถิ่นฐาน บางรายก็จ้างแรงงานทำสวนผลไม้ ผ่นวกกับปี พ.ศ. 2528 รัฐเริ่มออกเอกสารสิทธิ์โฉนดที่ดิน จึงทำให้ที่ดินเป็นที่ต้องการแก่คนภายนอก และราคาที่ดินก็เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

การผลิตพืชสวนต้องดูแลเอาใจใส่ ตั้งแต่เตรียมพื้นที่ จัดหาแหล่งน้ำ การดูแลบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวและการขนส่งตามลำดับ ดังนั้นกระบวนการในการผลิตต่าง ๆ ต้องอาศัยทั้งเงินทุนและเทคโนโลยีการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ตั้งแต่ค่าปุ๋ย ค่าสารเคมี ค่าแรงงานรับจ้าง และค่าขนส่งและบางรายเหล่านี้ต้องจัดซื้อรถกระบะเพื่อขนส่งผลผลิต ต้องซื้อเครื่องมือพ่นยาฆ่าแมลงและอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยการผลิตเหล่านี้ต้องซื้อจากบุคคลภายนอก นอกจากนี้ตลอดระยะเวลาการผลิตต้องอยู่ดูแลบำรุงรักษาสวนผลไม้ตลอดทั้งปี เพื่อให้ผลผลิตมีปริมาณมากและคุณภาพดี ซึ่งในหนึ่งฤดูกาลจะสามารถขายผลผลิตได้เพียงช่วง 2-3 เดือนเท่านั้น และรายได้จากการขายผลผลิต คือเงินที่จะต้องใช้จ่ายต่อไปในระยะเวลา 1 ปี ทั้งค่าใช้จ่ายรายวัน ค่าเช่าเรียนลูกหลาน และการลงทุนการผลิตปีต่อไป ซึ่งในช่วงแรกของการผลิตยังคุ้มค่าต่อการลงทุน (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557)

จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2547 ผลผลิตเริ่มมีราคาตกต่ำและไม่แน่นอน เนื่องจากมีการผลิตกันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศไทย เช่น กรณีการผลิตเงาะ มีทั้งภาคใต้ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อเก็บเกี่ยวและผลผลิตออกสู่ตลาดจำนวนมาก พวกพ่อค้าที่รับซื้อผลผลิตก็ใช้เป็นเงื่อนไขตกลงราคาซื้อ และกำหนดราคาแต่ละวันได้เอง ทำให้ชาวบ้านประสบภาวะขาดทุน และเริ่มมีหนี้สินจากการผลิตอีกครั้ง (หลังจากพืชไร่) แต่ส่วนใหญ่เป็นหนี้สินกับภาครัฐ (ชกส.) เนื่องจากรายได้ในหนึ่งปีไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียทุกวัน ทางออกของคนท้องถิ่น คือการเลือกปลูกพืชชนิดอื่น ๆ ซึ่งพบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เริ่มมีการปลูกพืชอื่นแซมแปลงไม้ผล เช่น ไม้กฤษณา มะระ บวบ กว๊ายไข่ และพืชผักอื่น ๆ พืชเหล่านี้สร้างรายได้ให้กับบางครอบครัว แต่ทั้งนี้การปลูกพืชผักก็จะต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องโรคและแมลงที่สร้างปัญหาให้กับผลผลิต ดังนั้นจึงไม่สามารถผลิตซ้ำกันทุกปีได้ (เจิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

ในปี พ.ศ. 2550 ราคาน้ำมัน ปุ๋ยและสารเคมีเพิ่มสูงขึ้นเป็นเท่าตัว ผนวกกับผลผลิตจากภายนอกประเทศเข้ามาตีตลาดผลไม้ภายในประเทศ ทำให้ราคาผลผลิตมีแนวโน้มว่าจะตกต่ำลงไปอีก คนท้องถิ่นหลายคนอยากเลิกผลิตไม้ผล อย่างเช่น กรณีสกุลสีสมบัติ กำลังจะปลูกไม้กฤษณาแซมสวนไม้ผลและเมื่อไม้กฤษณาโตสูงขึ้นก็จะตัดไม้ผลทิ้ง (หนู สีสมบัติ, สัมภาษณ์. 2550) กรณีสกุลผันผาย ปลูกสวนยางพาราเพิ่มมากขึ้นในแปลงไม้ผล เพราะเมื่อยางพาราเติบโตใหญ่จะค่อย ๆ ตัดไม้ผลทิ้งลง (วินัย ผันผาย, สัมภาษณ์. 2550)

“หากบ้านคลองพลูไม่มีสวนผลไม้ สวนเงาะ สวนทุเรียน สวนลองกอง กลายเป็นป่าสวนยางพารา ใครเขาจะอยากเข้ามาบ้านคลองพลู มันไม่สวยงาม มันไม่มีจุดเด่นให้คนอื่นใจ วันนี้คนอื่นที่เขาเข้ามาศึกษาวิถีชีวิตคนของ เรายังมีเงาะบ้าง ทุเรียนบ้าง เป็นของฝากที่เขาเอากลับไปบ้านเขา แต่ถ้าเป็นสวนยาง เราจะเอาอะไรเป็นของฝากเขา” (เจิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

การผลิตยางพารานั้นแม้ว่าจะเข้ามานานแล้ว ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2550 ในรูปบริษัทสวนยางสินแดนไทย โดยจ้างแรงงานท้องถิ่นเป็นพนักงานปลูกและกรีดยาง ต่อมามีการจ้างแรงงานคนอีสาน คนเขมรและคนท้องถิ่นอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ ให้ค่าตอบแทนสำหรับคนเขมร 120 บาทและคนไทย 150 บาท (เสริน โดวงษ์, สัมภาษณ์. 2557) แต่สำหรับความนิยมปลูกยางพาราในช่วงปี พ.ศ. 2550 นี้ เริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่รัฐให้การสนับสนุนในรูปแบบกองทุนสงเคราะห์สวนยาง โดยรัฐให้ทุนและพันธุ์พืชสนับสนุนการปลูกสวนยางพารา และราคายางพารามีมาตรฐานสูงกว่าในอดีต นอกจากนี้ นายท.คลองพลูที่เคยเป็นผู้ช่วยผู้จัดการบริษัทสินแดนไทยและผู้จัดการบริษัทสินแดนไทย ซึ่งเป็นนายทุนและที่ปรึกษาองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ก็ให้การสนับสนุนการผลิตสวนยางพารา ทั้งการให้ความรู้และการรับซื้อผลผลิตยาง ทำให้ชาวบ้านเริ่มหันมาปลูกยางพารา เพราะเชื่อว่าสร้างรายได้ให้กับพวกเขา ดังคำกล่าวของวินัย ผันผาย ที่ว่า “สวนยางก็เหมือนเป็นออมสิน

ปลูกไว้ตอนนี้ก็ 6-7 ปี ก็สามารถกรีดยางได้ เราก็ไม่ต้องไปยุ่งวุ่นวายกับมันมาก จ้างคนอื่นเขากกรีด และก็แบ่งสัดส่วนกัน ราคาที่คงไม่ตกต่ำอีก เดี่ยวนี้ราคายางมีมาตรฐานขึ้น ปลูกไว้กินตอนแก่” (วินัย พันผาย, สัมภาษณ์. 2550)

ที่ผ่านมาการปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อการค้า ตั้งแต่การผลิตกระวาน พืชไร่ พืชสวน และกำลังเข้าสู่การผลิตยางพาราตามลำดับ ทำให้คนในท้องถิ่นสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ทั้งด้านการตลาด เทคโนโลยี และเงินทุน ซึ่งการผลิตในแต่ละครั้งคนท้องถิ่นต่างมุ่งหวังว่าจะสามารถสร้างรายได้มาสู่ครอบครัว แต่ตลอดเวลาการผลิตที่ผ่านมา กลับทำให้คนคลองพลู โดยเฉพาะคนของมีความยากจนและมีหนี้สินจำนวนมาก บางรายขาดทุนจำเป็นต้องขายที่ดิน เพื่อนำเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว ขณะเดียวกัน การผลิตเชิงพาณิชย์ก็ทำให้พื้นที่บ้านคลองพลูดึงดูดกลุ่มคนอื่นเข้ามาแสวงหาประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การผลิต และการรับซื้อผลผลิต เป็นต้น จึงทำให้บ้านคลองพลูมีความหลากหลายของผู้คนเพิ่มมากขึ้น โดยกลุ่มคนของถูกจัดให้เป็นกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน เมื่อเปรียบเทียบกับคนไทย และคนจีนที่ตั้งถิ่นฐานในท้องถิ่น (เจิน พันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

2.2 การใช้ทุนทางสังคมที่ยังคงเหลืออยู่

ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบันแต่ก็มีบทบาทจำกัด ก็คือนับว่าเหลือน้อยเต็มทีคือ การใช้ระบบการเอาแรง การใช้ระบบการเอาแรงในการทำเกษตรสมัยใหม่ที่สำคัญก็คือ การทำสวน การทำไร่เพื่อขายเป็นหลัก กล่าวคือ

แต่เดิมนั้นจะใช้การเอาแรงเพื่อการทำนาเป็นหลัก การเอาแรงทำนามีมาตั้งแต่โบราณมาถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ชาวชองก็ยังคงทำนาจะเอาไว้กินอยู่ ซึ่งจะเอาไว้กินเป็นหลัก การทำนาจะเป็นกลุ่มทั่วไป การเอาแรงของพวกพี่น้องเป็นการช่วยกัน เป็นญาติกันทั้งหมู่บ้านก็เอาแรงกันทั้งหมด การเอาแรงจะคิดการเอาแรงแบบถ้าเราไปช่วยส่วนหนึ่งก็ต้องกลับมาช่วยคืนส่วนหนึ่งเท่านั้น จะคิดกันเป็นวัน ถ้าเราไป 2 วัน ก็จะต้องใช้คืน 2 วัน ถ้ามีการจัดงานในบางคนก็จะมีการติดเงิน บ่นกันในกลุ่มผู้เอาแรง บ้านที่เป็นเจ้าของนาจะต้องเตรียมเลี้ยงข้าว น้ำเอาไว้ให้สำหรับกลุ่มผู้เอาแรง เจ้าของจะต้องเตรียมข้าวปลาอาหาร ถ้าในกรณีที่เจ้าของเลี้ยงไม่ดี ข้าวปลาอาหาร น้ำไม่ดี ก็มีกรณีติดเงินในกลุ่มผู้เอาแรง ถ้าเจ้าของไม่สนใจในเรื่องนี้ต่อคำติดเงินก็จะได้รับการเอาแรงช่วยกันแค่ครั้งเดียว คนก็จะไม่มาช่วยแล้ว จะมีการพิจารณาในกลุ่มว่าจะไม่เอาแรงบ้านนี้แล้ว (เทียม ฉัตรเงิน, สัมภาษณ์. 2557)

กระบวนการเอาแรงจะเอาแรงในเรื่องต่าง ๆ จะเป็นการตกลงกันเพื่อไม่ให้เสียเวลาในการทำงานเป็นการช่วยเหลือกัน แต่ถ้าบ้านไหนจะทำกันเองในครอบครัวก็ได้แต่จะช้า ใช้เวลานาน ฝนอาจจะตกมา ข้าวของเสียหายหรือไม่ก็ข้าวจะร่วงเสียก่อนที่จะทำการเก็บเกี่ยว กิจกรรมของการเอาแรงกันมีหลายเรื่อง เช่น ในสมัยก่อนการเก็บงาจะเป็นการเอาแรง เช่นเดียวกัน กิจกรรมในการทำนาที่เริ่มตั้งแต่ชนกล้าเป็นการเพาะชำ เป็นการช่วยกัน ดำนา เกี่ยวข้าว เงินกระพอน คือข้าวที่เกี่ยวแล้ว

เป็นกอง ๆ เอาแรงเพื่อแบกหามไปทูป เช่นกระพอนก็เป็นการเสร็จการเอาแรงทำนากัน ถ้าเป็นการจ้างเขาอย่างเดียวจะใช้ต้นทุนมาก ฉะนั้นจำเป็นจะต้องเอาแรงกันเพื่อลดต้นทุนการผลิต ดังคำที่นายเทียมกล่าวว่า “ว่าถ้าจ้างเขาอย่างเดียวหักโน้น หักนี้แล้วซื้อข้าวกินดีกว่า” เพราะค่าจ้างมันสูงเดี๋ยวนี้ขั้นต่ำเดี๋ยวนี้ก็ 300 บาทแล้ว มีบ้างในตำบลตะเคียนทองที่เป็นวิถีจากการเอาแรงมาจ้างบ้างแต่เป็นส่วนน้อย มันก็คุ้มแต่จะเข้ากลุ่มกับเข้าไม่ได้ ก็เหมือนกับการที่จะแยกตัวและการที่จะกลับเข้ามาเข้าพวกอีกก็ไม่ได้แล้ว มีคนพยายามทำแต่ก็อาจจะต้องออกจากกลุ่มไปเลย (เทียม ฉัตรเงิน. สัมภาษณ์. 2557)

ในกลุ่มของ คำว่าเอาแรง จะใช้เป็นภาษาชาวบ้านมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในอดีตการเอาแรงก็ถือว่ามีประโยชน์มากเพราะไม่ต้องมีเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันในมุมมองของเทียมว่ามีเงินเข้ามาถ้ามีการจ้างก็ต้องเสียต้นทุนค่าใช้จ่ายมาก การเอาแรงจึงมีความสำคัญ ระบบตลาดเป็นระบบที่ชาวบ้านลำบากใจที่จะคุมมัน ระบบตลาดเราที่ต้องพึ่งอย่างเช่น การใส่ปุ๋ยเคมี นาราทำเอาไว้กิน เงินที่จะนำมาซื้อปุ๋ยก็มาจากการกรีดยางบ้าง มีรายได้เสริมจากการปลูกพืชเศรษฐกิจ การทำสวนผลไม้ เพื่อมาซื้อปุ๋ย ก็เหมือนกับการทำนาเอาไว้กิน ทำสวนเอาไว้ขาย การที่มีนาเก็บไว้ส่วนมากจะเอาไว้ให้ลูกหลานจะไม่ขาย (เทียม ฉัตรเงิน. สัมภาษณ์. 2557)

ปัจจุบันการทำงานระบบเอาแรงมีการทำนาที่ตำบลตะเคียนทองและตำบลคลองพลู ซึ่งตำบลคลองพลูจะมีบ้างแต่ไม่มาก ตะเคียนทองทำนากันเกือบทั้งหมดบ้านจะมีนาก็เฉพาะหมู่ 2, 3, 4, 5 และ 6 แต่ละคนจะมีนาไม่เกิน 10 ไร่ ที่ตำบลคลองพลูจะมีที่นาคล้าย ๆ กัน แต่จะมีที่นาไม่มาก และจะมีการเอาแรงกันเป็นกลุ่มๆหนึ่งประมาณ 20-30 คน ในกลุ่มก็มีฐานจากพี่น้องเป็นหลัก พิธีบุญส่งทุ่งก็ยังอยู่บ้างที่หมู่ 2 มีการทำทุกปี การไหว้พระแม่โพสพก็ยังคงมีอยู่ จะเป็นการทำตามปู่ตาขยาย การทำนาโดยเชื่อตามบรรพบุรุษ อย่างดังคำที่ เทียม ฉัตรเงิน กล่าวว่า “ไม่เชื่ออย่าลบหลู่” เชื่อเอาไว้ก่อนไม่เสียหาย ซึ่งบางอย่างเราอาจจะอธิบายไม่ได้มองไม่เห็น การทำนาต้องทำให้ได้พอกินเป็นการทำนาคั้งเดียว เป็นน่าน้ำฝน เช่น ครอบครอบมีอยู่ 5 คน ต้องได้ 35 ถึงต่อคนต่อปี ข้าวจะประมาณ 40-50 ถึงต่อไร่ แล้วแต่การบำรุงใส่ปุ๋ย สมมติมีคนอยู่ 5 คนก็น่าจะทำอยู่ 4-5 ไร่ การแต่งงานกับลูกคนที่เขามีนาก็จะช่วยให้บ้าง (เทียม ฉัตรเงิน. สัมภาษณ์. 2557) วิธีการทำนาศมัยก่อนจะใช้ควาย ปัจจุบันเริ่มหมดไปจึงมาใช้รถไถเดินตาม ปัจจุบันใช้รถไถนั่งขับ ซึ่งต้องจ้างคน การซื้อรถไถเดินตามต้องหาเงินจากทางอื่นมาซื้อ การใส่ปุ๋ยก็จะใช้ปุ๋ยเคมีไม่ใส่ปุ๋ยแบบธรรมชาติแบบสมัยก่อนเพราะสะดวกไวกว่า เร็วกว่า การหาเงินมาซื้อรถไถและปุ๋ยเคมีจะได้มาจากการทำไร่หรือสวนผลไม้ ถ้ายางราคาไม่ดีจะมีการปรับเปลี่ยนเป็นกล้วย ทุเรียน อาหารการกินจะไม่ได้หาตามป่าเขาถ่านาไพรเหมือนก่อน จะหาซื้อเอาตามตลาดนัด ที่ผ่านมาชาวของสามารถรักษาการทำนาระบบการเอาแรงเอาไว้ได้ เพราะ ถึงเวลาขาดแคลนไม่มีอะไรกินก็ยังยั้งมีข้าวเอาไว้กิน ไม่ต้องไปซื้อ นายเทียม กล่าว

ผมยังมีนาที่เหลือในครอบครัว 3 ไร่ ที่นี่น่าจะพัฒนาเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้ อย่างคำที่ในหลวงกล่าวว่าจะต้องมีเอาไว้กินก่อนแล้วค่อยขาย การทำนาที่นี่จะมีการชุนกล้าเดือน 6 จากนั้นก็จะดำ เดือน 7 เดือน 8 ช่วงน้ำฝนพอดี จะมาเก็บเกี่ยวเอาเดือน 12 ปัจจุบันนาไร่จะไม่มีแล้ว สมัยก่อนนาไร่ที่เขาทำคือเป็นป่าเปิดใหม่ จึงทำนาไร่กัน แต่ปัจจุบันจะไม่มีป่าเปิดใหม่จะเป็นสวนผลไม้ สวนยาง (เทียม นัตรเงิน. สัมภาษณ์. 2557)

อย่างไรก็ดี บทบาทของทุนทางสังคมที่กำลังลดบทบาทลงแต่ก็ยังคงเหลือระบบการเอาแรงที่ยังคงเหลืออยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการทำนาเพื่อเอาไว้กิน ถึงแม้ว่าอาชีพหลักจะทำสวนผลไม้ สวนยางพารา แต่ก็ยังคงมีนาเอาไว้ปลูกเพื่อบริโภคเป็นหลัก รายได้ส่วนอื่นที่เอามาซื้อรถไถเดินตามและการซื้อปุ๋ยเคมีจะได้มาจากสวนผลไม้และยางพารา สังคมของชนชาติพันธุ์ของยังคงซึ่งการรวมกลุ่มเป็นเครือญาติในระบบการเอาแรงตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

2.3 การขยายเวทีเครือข่ายเชิงอำนาจไปสู่ระบบราชการ

เวทีเครือข่ายอำนาจของกลุ่มชาติพันธุ์ของในอดีตนั้นเป็นการปกครองตนเองโดยอาศัยวัดและระบบเครือญาติเป็นหลัก ในการปกครองตนเองดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนกลางของไทยเป็นครั้งคราว โดยการประจวบเหมาะของเหตุการณ์ ตัวอย่างเช่น เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2310 ชาวชองจันทบุรีเป็นผู้ร่วมช่วยกู้เอกราชให้กับประเทศสยาม เพราะสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ได้นำทัพมาตีเมืองจันทบุรี เพื่อหาพรรคพวกและเป็นที่รวมพล เพื่อจะกู้เอกราชจากพม่าที่ยึดครองกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้น ได้เป็นผลสำเร็จ (เงิน ผันผาย. สัมภาษณ์. 2557) แต่เมื่อพิจารณาถึงเวทีเครือข่ายอำนาจในปัจจุบันจะพบว่าได้ขยายไปสู่ระบบราชการทั้งราชการส่วนภูมิภาคและราชการส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ดังนั้น จึงได้เกิดวัฒนธรรมการปกครองในชุมชนของเพิ่มเติมมา 2 รูปแบบ คือ

2.3.1 วัฒนธรรมการปกครองในช่วงการปกครองท้องถิ่น

ต่อมาปี พ.ศ. 2441 เริ่มมีการจัดการปกครองท้องถิ่น แบ่งเขตท้องที่จันทบุรี ออกเป็น 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอท่าหลวง อำเภอพลั่ว อำเภอเขาพลอยแหวนและอำเภอโหมง จากการตรวจสอบกับหนังสืออักษรานุกรมกรรมภูมิศาสตร์ที่พิมพ์ปี พ.ศ.2482 พบว่าการจัดแบ่งการปกครองจันทบุรี แตกต่างจากปี พ.ศ. 2441 คือ แบ่งการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองจันทบุรี อำเภอท่าใหม่ อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอมะขาม (อำเภอมะขาม เดิมชื่ออำเภอท่าหลวง พ.ศ. 2442 ย้ายที่ว่าการอำเภอจากบ้านท่าหลวง ไปอยู่ที่มะขามและเปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอมะขาม ในปี พ.ศ. 2460 ประกอบด้วย 12 ตำบล คือมะขาม บัถวี ตะเคียนทอง วังแฉ่ม พลวง แสลง วังจะอ้าย ท่าหลวง แสลง หนองตากง โป่งน้ำร้อน ทรายขาวและทับไทร สำหรับบ้านคลองพลูขณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านในตำบลตะเคียนทอง ขึ้นอยู่กับอำเภอท่าหลวง ต่อมาปี พ.ศ. 2441 เปลี่ยนมาขึ้นกับอำเภอมะขาม (อเนก รักเงิน. 2551 : 60)

ต่อมาเมื่อรัฐมีประกาศกระทรวงมหาดไทยให้ทุกหมู่บ้าน ทุกตำบล มีกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยรัฐมองว่า หมู่บ้านเป็นลำดับชั้น หรือหน่วยที่เล็กที่สุดของราชอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอาณาเขตการปกครองที่มีประเทศ เป็นส่วนใหญ่ที่สุดและลดหลั่นมาเป็นภูมิภาค จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน โดยได้อาศัยการ ขยายกลไกและการสร้างความเป็นราชการให้กับคนในหมู่บ้าน (Bureaucratization) อัน ได้แก่ การจัด ให้มีตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนันหรือผู้ช่วยฯ ทั้งนี้เพื่อเป็นตัวแทนให้กับรัฐ (อนเนก รักเงิน. 2551 : 59)

2.3.2 วัฒนธรรมการปกครองในช่วงการเข้ามาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปี พ.ศ. 2538 ได้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลคลองพลูขึ้นตาม พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีพื้นที่รับผิดชอบขนาด 134 ตารางกิโลเมตรหรือ 83,750 ไร่ โดยองค์การบริหารส่วนตำบล คือหน่วยงานบริหารราชการส่วน ท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งขณะนั้น กำนันเงิน ผันผาย ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการบริหารส่วนตำบลคลองพลูโดยตำแหน่ง ต่อจากนั้น กำนัน สมชาย นาสวน ก็เข้ามาเป็นประธานกรรมการบริหารสืบต่อมา และปี พ.ศ. 2542 ได้เปิดให้มีการ เลือกตั้ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยเป็นการแข่งขันระหว่าง “กำนันสมชาย นาสวน” กับ “กำนันเงิน ผันผาย” ปรากฏว่า สมชาย นาสวน ได้รับเลือกตั้งให้เป็น นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลคลองพลู คนแรกจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการเข้ามาเป็นผู้นำท้องถิ่นของสมชาย นาสวน ส่งผลทำให้ กลุ่มคนไทยภายในท้องถิ่นมีบทบาทในการบริหารงานเหนือกว่ากลุ่มคนดั้งเดิม (อนเนก รักเงิน. 2551 : 60)

ต่อมาหลังจากที่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ได้เป็น มูลเหตุแห่งความขัดแย้งระหว่างท้องที่กับท้องถิ่น โดยกำนันเดชนพภูฏ แก้วสุข (พ.ศ.2542) เป็น ตระกูลที่มาจากตะเียนทอง ได้รับการสนับสนุนจากตระกูลผันผายในการปกครองท้องถิ่น ในฐานะ ผู้ใหญ่บ้านคลองพลูและได้รับการแต่งตั้งเป็นกำนันตำบลคลองพลู เมื่อได้มีการจัดตั้งองค์การบริหาร ส่วนตำบล ได้ส่งผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่กำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยพบว่า กำนันไม่มีบทบาทในการ พัฒนาท้องถิ่น แต่มีเพียงหน้าที่เพียงเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองที่คอยดูแลทุกข์สุขของประชาชน ในท้องถิ่น มูลเหตุแห่งการขัดแย้งในการปกครองท้องถิ่นได้แบ่งผู้นำทั้งสองฝ่าย ถึงแม้ว่าทั้งนายก อบต.สมชาย นาสวนและกำนันเดชนพภูฏ แก้วสุข จะเคยทำงานร่วมกันในช่วงสมัยกำนันเงิน ผันผาย แต่ปัจจุบันความสัมพันธ์ดังกล่าวกลับกลายเป็นความขัดแย้งระหว่าง 2 ชั่วอำนาจอท้องถิ่น ดังปรากฏให้เห็นคือ (อนเนก รักเงิน. 2551 : 63)

1) การเพิกเฉยไม่ให้ความร่วมมือ พบว่าตัวอย่างเช่น เมื่อกลุ่มคนของที่ รับผิดชอบการปกครองท้องที่จัดทำโครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาของ เพื่อสร้างสำนึกในการอนุรักษ์

ภาษาของ พบว่ากลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ขณะเดียวกันก็แสดงท่าทีเมินเฉยต่อกิจกรรมของโครงการ เช่น ไม่เดินเข้าไปในพื้นที่ทางกายภาพ ของโครงการวิจัยและไม่เข้าร่วมกิจกรรมแม้ว่าจะได้รับการเชิญเชิญ เป็นต้น

2) การนิเทศส่วนใหญ่ พบว่าในกลุ่มของที่มีตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่สูญเสียผลประโยชน์จากการเข้าไปมีตำแหน่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มักจะกล่าว นิเทศกับผู้อื่นให้รับรู้เพื่อเป็นการระบายความเครียดที่พวกเขารู้สึกอึดอัดต่อการบริหารท้องถิ่นและเป็นการแสดงให้คนอื่นรู้ว่า พวกเขาไม่พอใจกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองพลู การนิเทศมักจะปรากฏในประเด็นเกี่ยวกับการไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบ้านคลองพลูตาม ความต้องการของคนในของผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การช่วงชิงอำนาจในการพัฒนาท้องถิ่นปรากฏออกมาเป็น 2 รูปแบบ คือ

รูปแบบแรก เป็นการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มอำนาจท้องถิ่นของทั้งสองฝ่าย โดยการ ต่อสู้กันในการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่น ทั้งตำแหน่งกำนันและนายก อบต. โดยพบว่าทั้งสองได้ผลักดัน บุคคลเข้าชิงตำแหน่งการเป็นผู้นำท้องถิ่นตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา และหากฝ่ายรุกชนะ ฝ่ายรับ ก็มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการบริหารและการพัฒนาท้องถิ่นจะอยู่ในการครองครองของฝ่ายรุก ขณะเดียวกัน ก็เป็นการสลายกลุ่มอำนาจท้องถิ่นของอีกฝ่ายหนึ่ง (อนุก รักเงิน. 2551 : 64)

รูปแบบที่สอง เป็นการทำให้การพัฒนาท้องถิ่น กลายเป็นประเด็นทางวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มคนชองที่มีฐานอยู่ในการปกครองท้องถิ่น ได้นำความเป็นชองมาใช้เป็นเครื่องมือในการ ช่วงชิงความสนใจ ให้บุคคลหันมามองวัฒนธรรมดั้งเดิมที่กำลังจะสูญหายไป ปฏิบัติการดังกล่าวมี ันัยในการกีดเซาะอำนาจของกลุ่มผู้บริหารท้องถิ่นว่า การพัฒนาไม่จำเป็นต้องอาศัยองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น แต่ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปก็สามารถนำเงินทุนเข้าสู่ท้องถิ่นได้ (อนุก รักเงิน. 2551 : 64)

ความขัดแย้งระหว่าง 2 ขั้วอำนาจท้องถิ่นดังกล่าว มีมูลเหตุมาจาก ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความซ้ำซ้อนกับตำแหน่งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จึงทำให้ท้องถิ่นมีผู้ปกครอง 2 คนอยู่ในระนาบการปกครองท้องถิ่นเดียวกัน โดยฝ่ายกำนันและผู้บริหาร อบต. มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุข ของประชาชนเช่นเดียวกัน แต่ประเด็นการพัฒนาท้องถิ่นถูกกำหนดโดยฝ่ายอบต. ซึ่งทัศนคติของ ชาวบ้าน อบต.เป็นแหล่งแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มคนมากกว่าดูแลทุกข์สุข แต่สำหรับตำแหน่ง กำนัน คือผู้นำท้องถิ่นและดูแลทุกข์สุขของชาวบ้านอย่างแท้จริง ซึ่งกำนันเป็นคนชองมีบรรพบุรุษ เป็นคนดั้งเดิม ใช้ชีวิตร่วมกับคนคลองพลูมาโดยตลอด ตรงกันข้ามกับผู้บริหารอบต. ไม่ใช่ลูกหลาน ของ แต่เป็นคนอื่นที่เข้ามาจัดการท้องถิ่นด้วยระบบคิดที่แตกต่างจากชาวบ้าน (อนุก รักเงิน. 2551

ในการทำเกษตรสมัยใหม่โดยการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายเป็นหลักนั้น พบว่ากลุ่มของ จากกิจกรรมที่ไม่สามารถใช้ทุน อุปกรณ์และเครื่องใช้ ที่เป็นวิถีวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น จึงได้เกิดผลกระทบในเชิงลบที่มีต่อชุมชนของ ผลกระทบในเชิงลบดังกล่าวจะนำไปสู่ทางเลือกใหม่ ในอนาคตสำหรับชุมชนของ ที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลกระทบของการทำเกษตรสมัยใหม่ที่สำคัญดังนี้

3. ผลกระทบของการทำเกษตรกรรมสมัยใหม่ของกลุ่มของ

3.1 การเกิดปัญหาหนี้สิน

การคิดหนี้สินของชาวเกษตรกรชาวของ ดังกรณีศึกษาครอบครัวของอาภา เริ่มจาก ไปกู้เงินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มาลงทุนในสวน แต่เป็นการกู้เงินกลุ่ม เพราะยังไม่มี โฉนดที่ดิน ได้เงินมา 7,000 บาท เอามาซื้อต้นทุเรียนปลูก กว่าทุเรียนจะโตจนเก็บผลผลิตได้ก็ใช้ ระยะเวลา 5 ปี จึงไม่สามารถใช้หนี้ธนาคารหมดได้ คือใช้แล้วก็จำเป็นต้องกู้มาอีก และต้องนำเงิน มาลงทุนในสวนเรื่อย ๆ เช่น การใส่ปุ๋ย พ่นยา ตอนแรกก็ยังใช้การหบน้ำมารดต้นไม้ แต่เพราะหบน้ำ ต้องใช้แรงตนเองและเหนื่อยมาก พอตอนหลังก็มาลงทุนลงน้ำเหวี่ยง จึงต้องกู้เงินธนาคารเพิ่มเป็น 100,000 บาท แต่เมื่อทุเรียนโตจนเก็บผลผลิตได้ ต้องเจอกับผลไม่ราคาตกต่ำเหลืออีกโลกริมละไม่ถึง 3 บาท ต้องใช้แล้วก็กู้มาใหม่ แล้วตัดสินใจโค่นต้นทุเรียน มาปลูกเงาะกับมังคุด และพื้จะ โคนเงาะ ปลูกทุเรียน ลำไย กับปลูกกล้วยและนำเงินมาซื้อรถ เพราะไม่มีรถก็ลำบากในการบรรทุกนำออกไป ขายยังตลาดที่รับซื้อผลไม่ แล้วก็นำมาสร้างบ้านด้วย จึงทำให้ตอนนี้ยังคิดหนี้ธนาคารอยู่จนถึงปัจจุบัน (มารศรี คงที. สัมภาษณ์. 2557)

3.2 การกลายเป็นคนชายขอบ

ครอบครัวของลุงฮั่น พิเศษ มีด้วยกัน 6 คน คือลุงฮั่น ป้าชูซึ่งเป็นภรรยา และมีลูกอีก 4 คน แรกเริ่มบ้านของลุงฮั่นอยู่ที่ตำบลตะเคียนทอง มีที่ดิน 10 ไร่ ได้ไปกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์เพื่อนำมาลงทุนในสวนผลไม้ของตนเอง แต่เมื่อขายผลไม้ออกแล้วเกิดภาวะขาดทุนไม่สามารถ นำเงินที่กู้มาใช้หนี้กับธนาคารได้ ลุงฮั่นจึงตัดสินใจขายที่ดินของตนเอง จำนวน 10 ไร่ทั้งหมดและ มาบุกเบิกที่ดินบริเวณตำบลจันทเขลม ซึ่งเป็นบ้านเกิดของป้าชู ซึ่งลุงฮั่นจะมีที่ดินมากกว่า 100 ไร่ แต่พอหลังจากนั้นทหารก็ได้มายึดที่ดินบริเวณนั้นทั้งหมด ซึ่งมีประมาณ 20 ไร่ โดยอ้างว่า จะทำสนามบิน แต่ก็ให้ที่ดินสำหรับไว้ทำกิน คนละประมาณ 15 ไร่ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ซื้อขายไม่ได้ แต่ก็ไม่ได้ทุกคน (ราแพน สีละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

ครอบครัวของลุงฮั่นมีเพียงน้ำราแพนซึ่งเป็นลูกสาวคนโต ได้เพียงคนเดียว ซึ่งทำให้ลุงฮั่นเป็นคนที่ไม่มีการทำกินและที่อยู่อาศัย จึงถูกชักชวนจากกำนันเงิน ผันผาย ให้มาร่วมกันสร้าง หมู่บ้านของที่ตำบลคลองพลู เพราะลุงฮั่นและป้าชูเป็นศิลปินของ โดยกำนันเงินก็ได้หาทุนในการ สร้างหมู่บ้านของและได้สร้างบ้านให้ลุงฮั่นอยู่ในหมู่บ้านของด้วย แต่เกิดปัญหาทำให้หมู่บ้านของ

ไม่เสร็จ เกิดปัญหาจากภายใน ทำให้น้ำราแพนเกิดความไม่สบายใจ จึงได้ติดต่อประสานกับนายกเทศบาลจันทเขลม ให้มีการสร้างหมู่บ้านของที่ตำบลจันทเขลม นายกเทศบาลจันทเขลมก็ตกลงที่จะสร้างให้ เพราะมีที่ดินของเทศบาลจันทเขลม จำนวน 40 ไร่ จึงจะทำหมู่บ้านของ ลุงฮั่นก็เลยย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านของที่ตำบลจันทเขลมแทน เพราะน้ำราแพนก็อยู่ตำบลนั้น โดยมีแค่ลุงฮั่นกับป้าชู อยู่กัน 2 คน โดยมีน้ำราแพนจะแวะมาดูแลอยู่ตลอด (ราแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

ลุงฮั่นมีอาชีพศิลปิน แต่ก็ไม่มีใครมาจ้างบ่อยนัก ที่ดินสำหรับไว้ทำกินก็ไม่มี ป้าชูป่วยเป็นโรคอัมพาต รายได้ก็ไม่ค่อยมี ทางหน่วยราชการก็ช่วยเหลืออะไรได้ไม่มาก ตกเป็นชนชายขอบ สังคมไม่สนใจเหลียวแล ถูกทิ้งขว้างแปลกแยกจากสังคมกระแสหลัก (ราแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

3.3 การเปลี่ยนอุปนิสัยชาวของ

เริ่มมีการเปลี่ยนอุปนิสัยจากเมื่อก่อนเคยทำอะไรร่วมกันเป็นกลุ่มก้อน เวลามีปัญหาหรือมีเรื่องเดือดร้อนในกลุ่มของชาวของจะช่วยเหลือกัน ปัจจุบันเป็นการดำรงชีวิตแบบต่างคนต่างอยู่ ครอบครัวใครครอบครัวมัน ไม่ค่อยติดต่อหรือมีการช่วยเหลือกันเหมือนแต่ก่อนปล่อยให้กันไปตามกฎหมาย ใครทำผิดหรือถูกทำร้าย มักจะปล่อยให้เป็นที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อต้านภัยคุกคามที่เข้ามาในหมู่บ้านของ เมื่ออดีตเคยเข้าป่าล่าสัตว์กันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือกัน ป้องกันสัตว์ร้าย เมื่อเกิดภัยอันตรายความเป็นกลุ่มก้อนจะสามารถช่วยเหลือกันได้ ต่างจากปัจจุบันที่เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างทำมาหากิน เรื่องที่จะช่วยเหลือกันในหมู่บ้านกลับกลายเป็นช่วยเหลือกันในครอบครัวมากกว่า ถ้าเป็นชาวของครอบครัวอื่นมักไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวถ้าไม่ใช่เรื่องของคนในครอบครัว (ราแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

ตัวอย่างเช่น ที่ดินของนางราแพน ศิละปาน เป็นหนึ่งในเกษตรกรชาวของ เคยมีที่เป็นพันไร่ ทำการจับจองเองโดยฝ่ายผู้เป็นพ่อคือ นายฮั่น พิเศษ สมัย 10 กว่าปีที่ก่อน ต่อมาทหารก็เอากฎหมายมาบังคับให้เป็นป่าสงวน ให้ทำกินเฉพาะที่เตียนแล้วห้ามบุกเบิกเพิ่ม พื้นที่ทำกินของลุงฮั่นและนางราแพนจึงไม่หลงเหลือ พอทหารเข้ามาจัดสรรชาวของต่างคนต่างหนีหายไป ไม่ค่อยจับกลุ่มกัน มีนางราแพนคนเดียวที่เป็นคนเรียกร้องและพยายามจะขอพื้นที่ทำกิน ซึ่งไม่มีชาวของคนอื่นร่วมด้วย แสดงถึงการต่างคนต่างอยู่ของชาวของในยุคสมัยใหม่ ที่ไม่หลงเหลือความเหนียวแน่นในพวกพ้องชาติพันธุ์เดียวกันอีกต่อไป (ราแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

3.4 การปิดกั้นและทำลายทุนทางด้านสิ่งแวดล้อม

การที่รัฐให้สัมปทานเอกชนมาทำธุรกิจตัดไม้ในป่าเขาคิชฌกูฏ เป็นการทำลายไม้ใหญ่ที่นำไปสู่การลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพในป่า เช่น การตัดต้นยางนา ซึ่งเป็นไม้ใหญ่ในป่าส่งผลให้บ่อน้ำมันยางที่อยู่ในป่าหมดไปด้วย เป็นต้น นอกจากนี้การเข้ามาตัดไม้ในป่าโดยการ

ให้สัมปทานนายทุน ยังนำไปสู่การบุกเบิกที่ดินในป่าเพื่อมาปลูกพืชเศรษฐกิจ โดยการเข้ามาของกลุ่มคนไทยและคนจีน หลังจากที่ดินบรรทุกซุงได้เปิดเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองและชุมชนชองให้เดินทางได้สะดวกยิ่งขึ้น จากเดิมซึ่งเป็นการใช้เกวียนมาเป็นไคร่ โดยทางถนนแทน การเข้ามาจับจองที่ดินเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น มันสำปะหลัง ผลไม้และยางของกลุ่มคนไทยและคนจีน เริ่มจากการเข้ามาแย่งที่ดินของกลุ่มชาวชอง เนื่องจากคนชองนั้นจับจองที่ดินโดยไม่ได้ใช้ระบบกรรมสิทธิ์ที่เป็นทางการ ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาแย่งที่ดินกับคนไทยและคนจีน คนชองจึงมักจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ทางกฎหมายและต้องสูญเสียที่ดินไปเป็นจำนวนมาก การเกิดปัญหาสูญเสียที่ดินของชาวชองและความต้องการที่ดินเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจได้ส่งผลกระทบต่อเมืองไปสู่การถางป่าเพื่อทำสวนทำไร่ในเขตป่าสงวน (สุรเชา สุพรรณไพบุลย์. 2530 : 35)

การเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มขึ้นของคนในเมืองในเขตชุมชนชองก็ชนกฏทำให้เกิดการขยายตัวของเมือง ในเขตชุมชนชอง ซึ่งมีผลต่อความอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น การขุดลอกสายน้ำทำให้ปลาต่าง ๆ ได้สูญหายและลดลงมากในปัจจุบัน เช่น ปลาตุ๊กตา ปลาพลวง ปลากั้ง ปูหิน และอีก้าน่าที่เรียกว่า “รัง” ในภาษาชอง เป็นต้น (พระมหาหงษ์สา ดิษขัง. สัมภาษณ์. 2557)

การเข้ามาเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในป่าของรัฐส่วนกลาง เป็นการเข้ามาแทนที่กลไกบูรณาการที่มีอยู่เดิม คือระบบพิธีกรรมบนฐานการนับถือ เนื่องจากกลุ่มชองในปัจจุบันไม่สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากการหาของป่า โดยอ้างอำนาจรัฐและกฎหมายการควบคุมป่าकिษณกฏของรัฐ มีพัฒนาการมาตามลำดับ หลังจากการให้สัมปทานตัดไม้ป่าแก่ภาคเอกชน คือในระยะแรกยังมีลักษณะอะลุ่มอล่วยให้คนชองเข้าไปหาของป่าได้ เนื่องจากเจ้าหน้าที่หรือลูกจ้างของรัฐยังเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งเข้ามาวิถีชีวิตดั้งเดิมของกลุ่มชอง แต่หลังจากที่มีการใช้เจ้าหน้าที่จากการสอบเข้าหรือโอนย้ายมาจากส่วนกลาง ซึ่งเป็นคนนอกท้องถิ่นชุมชนชองก็จะมีลักษณะเข้มงวดตามตัวบทกฎหมายมากขึ้น จนในที่สุดเมื่อมีการบุกรุกป่าเข้าไปตัดไม้กฤษณกฏที่มีราคาแพงในป่า ทำให้หน่วยงานป่าไม้จำเป็นต้องมาตรวจเช็คขนาดต่อคนชองที่เข้าไปหาของป่า เช่น การใช้มาตรการปรับเป็นเงินจำนวนมาก อาทิ การเข้าไปจับกระรอกอาจถูกปรับถึงดั่งละ 500 บาท การปรับในราคาสูงเช่นนี้ ย่อมทำให้ชาวชองซึ่งโดยทั่วไปมีฐานะไม่ร่ำรวยก็ไม่กล้าเข้าไปหาของป่าอีกต่อไป (พา โตวงศ์. สัมภาษณ์. 2557) ดังนั้นการเข้ามาของระบบกรรมสิทธิ์ที่รัฐเป็นเจ้าของป่าจึงเป็นการทำลายกลไกกรรมสิทธิ์ร่วมของชุมชนชองในป่า และถือว่าการทำลายทุนทางสิ่งแวดล้อมของชองมาในปัจจุบัน

ดังนั้นกลุ่มชองในแถบเขาคิชฌกูฏจึงได้เปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการทำนาเพื่อยังชีพผสมผสานกับการหาของป่ามาเป็นการผลิตเพื่อขายในปัจจุบัน ในรูปของการปลูกพืชเศรษฐกิจที่กลุ่มชองได้ดำเนินการมาสามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ การผลิตพืชไร่และการทำสวนผลไม้ (อเนก รักเงิน. 2551 : 66)

การผลิตพืชไร่ของกลุ่มชองนั้นเริ่มเข้ามาก่อนประมาณปี พ.ศ. 2500 เมื่อรัฐมีการเปิดสัมปทานป่าไม้ให้บริษัทเอกชนเข้ามาตัดไม้แบบตัดหมดทั้งแปลงมีทั้ง ไม้มะค่า ไม้แดงและไม้ตะเคียน ฯลฯ มีการนำเอาแรงงานจากต่างถิ่นเข้ามาตัด ชักลากไม้ในป่า ขณะเดียวกันคนท้องถิ่นบางคนก็เป็นแรงงานตัดไม้ นำไปขายให้กับกลุ่มนายทุนและบางรายก็ตัดไม้เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือน จึงทำให้ช่วงเวลาดังกล่าว พื้นที่ป่าไม้ทรุดโทรมมาก ขณะเดียวกันก็เริ่มมีคน ไทย และคนจีน ทั้งจากจันทบุรี และภูมิภาคตะวันออก เข้ามาจับจองพื้นที่เขตนอกเพื่อปลูกข้าวไร่ และมันสำปะหลัง ที่สำคัญมีนายทุนเข้ามาจับจองที่ดิน เพื่อปลูกสวนยางพาราขนาดใหญ่หลายพันไร่ ในชื่อบริษัท “สวนยางสินแดนไทย” ซึ่งการเข้ามาของคนกลุ่มอื่นก็ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคน ไทย คนจีน กับคนชองมีเพิ่มขึ้น ทั้งการสมรส การเป็นแรงงานรับจ้างและเป็นพนักงานปลูกสวนยางพารา สำหรับคนชองบ้านคลองพลูก็ยังดำรงชีวิตด้วยการปลูกข้าวนาลุ่ม บางครอบครัวก็อาศัยพื้นที่โล่งเตียนจากการตัดไม้เข้าไปจับจองเพื่อปลูกข้าวไร่และยังคงหาของป่า ขึ้นเขาทำไร่กระวาน และเจาะหลุมน้ำมันยาง เนื่องจากต้นยางยังไม่ได้ถูกตัดโค่นลง แต่ทรัพยากรจากป่าลดน้อยลง ตรงกันข้ามกับความต้องการของพ่อค้าที่มีเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ทั้งคนชอง คนไทย และกลุ่มคนที่หลากหลายเข้ามาแสวงหาทรัพยากรจากป่าเป็นจำนวนมาก (ร้านแพน ศิลปะปาน. สัมภาษณ์. 2557)

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2508 รัฐประกาศพื้นที่หวงห้าม โดยกำหนดให้พื้นที่เขาสอยดาวเป็นเขตป่าสงวนแห่งชาติ ตามความในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ครอบคลุมพื้นที่ 465,637 ไร่ โดยให้เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับที่ 97 พ.ศ. 2508 คือ เนื่องจากป่าแห่งนี้มีไม้ตะเคียน ไม้แดงไม้ประดู่ ไม้เหียง ไม้พลวงและไม้ชนิดอื่นจำนวนมากและมีของป่ากับทรัพยากรธรรมชาติอื่นด้วย สมควรกำหนดเป็นเป็นป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อรักษาสภาพป่าไม้ของป่าและทรัพยากรธรรมชาติไว้ (กาญจนา กุ่มทรัพย์. 2543 : 46) ซึ่งการกำหนดพื้นที่ป่าเป็นเขตหวงห้ามในรูปแบบป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้การขึ้นเขาปลูกกระวานและการเก็บของป่า เป็นสิ่งที่ถูกควบคุมต้องขออนุญาตจากเจ้าที่รัฐและกำหนดชนิดของป่าที่สามารถนำออกมาจากพื้นที่ได้ ขณะเดียวกันประมาณปี พ.ศ. 2508 รัฐได้ทำการขึ้นทะเบียนไม้ยางในป่าและเปิดสัมปทานให้นายทุนเข้ามาตัดไม้ยังทำให้ผู้คนบ้านคลองพลู ต้องจำนนต่อแบบแผนการดำรงชีวิตบนพื้นที่สูง ด้วยการทำน้ำมันยาง ซึ่งเป็นผลผลิตจากป่าที่สำคัญที่สุด (ร้านแพน ศิลปะปาน. สัมภาษณ์. 2557)

3.5 ความเสื่อมของทุนสัญลักษณ์

ในอดีตชาวชองจะจัดงานแต่งงานเป็นงานใหญ่ โดยเฉพาะถ้าเป็นงานแต่งงานของลูกสาวคนโต มีการส่งผู้ใหญ่ที่เป็นที่นับหน้าถือตาของคนในหมู่บ้าน ไปสู่ขอตอนกลางคืนฝ่ายหญิงจะมีการเรียกร้องค่าสินสอด สิ่งของจากฝ่ายชาย เมื่อตกลงก็จะกำหนดวันหมั้นกับวันแต่งงานเป็นวันเดียวกัน บางคู่อาจหมั้นก่อนแล้วแต่งงานภายหลัง ในการทำพิธีจะมีนายฤกษ์เป็นผู้ทำพิธีให้นายฤกษ์

จะพรมน้ำมันให้คู่บ่าวสาว ส่วนพ่อแม่ญาติพี่น้องจะผูกข้อมือให้คู่บ่าวสาวพร้อมทั้งนำเงินไปใส่ในพาน ซึ่งเงินนี้คู่บ่าวสาวจะนำไปใช้ในการลงทุนสร้างครอบครัวใหม่ ในพิธีแต่งงานชาวซองจะไม่มีธรรมเนียมมาทำพิธี แต่จะนิมนต์พระมาสวดพระพุทธรูปยืนให้ในวันก่อนแต่งงานเท่านั้น เมื่อแต่งเสร็จแล้วฝ่ายชายอาจจะมาอยู่บ้านฝ่ายหญิง หรือฝ่ายหญิงอาจไปอยู่บ้านฝ่ายชายก็ได้ บางคู่ชายและหญิงอาจอยู่กันจนมีบุตร โดยยังไม่แต่งงานกันจนกว่าญาติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเสียชีวิต ทั้งคู่จะต้องรีบแต่งงานกัน เพราะมีความเชื่อว่าผีปู่ย่าตายายได้มาทักท้วงที่ทั้งสองฝ่ายทำไม่ถูกต้องตามประเพณี (สุทธิวิทย์ จรตล. 2548 : 106-107)

ในปัจจุบันประเพณีการแต่งงานของชาวซองได้เปลี่ยนแปลงไปมาก การผูกข้อมือเปลี่ยนเป็นการรดน้ำสังข์ การแต่งกายของคู่บ่าวสาวจากเสื้อผ้าธรรมดาเปลี่ยนเป็นชุดสากล ชุดราตรียาว มีการจัดงานกินเลี้ยงโต๊ะจีนหลังพิธีแต่งงานข้าวของเครื่องใช้ เครื่องเช่นไห่บ้างอย่างก็ไม่ใช่ บางอย่างก็เปลี่ยนจากเดิม รวมทั้งการทำพิธีแต่งงานแบบภาคใต้ก็ไม่นิยมทำกันเพราะเป็นงานใหญ่ (สุทธิวิทย์ จรตล. 2548 : 107)

นอกจากนี้ พิธีกรรมการเล่นผีหึ่ง ผีโรงในอดีตเป็นการติดต่อกับบรรพบุรุษชาวซองที่เสียชีวิตไปแล้ว ชาวซองนิยมใช้การเล่นผีหึ่งผีโรง โดยผีหึ่งจะเล่นในตอนกลางคืนโดยเล่นในบ้าน ส่วนผีโรงจะเล่นตอนกลางวันในโรงพิธีการเล่นผีหึ่ง ผีโรงจะเล่นเพียงปีละครั้งเท่านั้น โดยจะเล่นกันระหว่างเดือน 4 - เดือน 6 โดยเลือกเอาวันที่ลูกหลานญาติพี่น้องสะดวกพร้อมกัน จุดมุ่งหมายของการเล่นผีหึ่ง ผีโรงก็เพื่อจะได้ทราบวาทะบรรพบุรุษของตนที่เสียชีวิตไปแล้ว อยู่สุขสบายหรือไม่และต้องการให้คนที่เสียชีวิตไปแล้วได้มาเห็นว่าบรรดาลูกหลานที่มีชีวิตอยู่นั้น มีความสุขสบายดีแค่ไหน (สุทธิวิทย์ จรตล. 2548 : 107)

ในปัจจุบัน การเล่นผีหึ่ง ผีโรง ลดเหลือน้อย อาจเกิดมาจากในปีใดที่ไม่เล่นผีหึ่งผีโรง ญาติพี่น้องอาจเจ็บไข้ได้ป่วยได้ ดังนั้นผู้ที่ครอบครองผีหึ่ง ผีโรงจึงไม่ยอมเล่นต่อไป นอกจากนี้ในการเล่นแต่ละครั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำพิธีเป็นจำนวนเงินที่มาก ดังนั้นหากไม่มีการอนุรักษ์พิธีการเล่นผีหึ่ง ผีโรงไว้ อีกไม่นานการเล่นผีหึ่ง ผีโรงก็จะสูญหายไป คงเหลือไว้แต่เพียงชื่อเป็นตำนานเท่านั้น (สุทธิวิทย์ จรตล. 2548 : 107)

ส่วนความเชื่อที่เป็นข้อห้ามปฏิบัติของชาวซอง ส่วนเป็นความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งในปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้ชาวซองก็ได้ยึดถือเพราะบางกิจกรรมก็ไม่ได้ทำแล้ว (สุทธิวิทย์ จรตล. 2548 : 107)

ประเพณีการทำบุญส่งทุ่ง คือพิธีทำบุญส่งเสบียงอาหารให้แก่เหล่ายมทูตที่ข้างทุ่งข้างทาง เพื่อให้ท่านเดินทางไปยมโลกอย่างมีความสุข ผู้คน ในโลกมนุษย์ก็จะได้มีความสุขด้วย โดยจะกำหนดพื้นที่ในการประกอบพิธีกันไว้ล่วงหน้า ส่วนใหญ่จะเป็นบริเวณที่อยู่นอกหมู่บ้าน

จากนั้นจะช่วยกันหุงหาอาหารและนอนพักค้างคืนกันที่นั่นสิ่งของที่ได้มานั้นห้ามนำไปใช้ในการอื่น และห้ามคณะของขมทูตและเหล่าบริวารกลับไปนอนที่บ้านด้วยจนกว่า จะเสร็จพิธี เช้าวันรุ่งขึ้น ชาวบ้านก็พร้อมใจกันนำเอาอาหารคาวหวานและสิ่งของที่ขาดไม่ได้ในพิธีนี้ นั่นคือข้าวหลามที่แต่ละบ้าน แต่ละครอบครัวจะต้องเผเองนำมาร่วมในพิธีนี้ โดย นิมนต์ให้พระ สงฆ์ประกอบพิธีทางพุทธศาสนา เสร็จสิ้นพิธีสงฆ์แล้วก็จะรับประทานอาหารร่วมกันหลังจากนั้นทุกคนก็ร่วมใจกันทำพิธีส่งขมทูต ของชาวของต่อ (สุทธิวิทย์ จรล. 2548 : 107)

ในปัจจุบันพิธีการทำบุญส่งทูตจะเป็นพิธีสงฆ์มากกว่าพิธีกรรมของชอง การเข้าร่วมพิธีจะเป็นการทำตามพิธีสงฆ์เป็นหลัก ตั้งแต่การถวายอาหาร ข้าวหลาม การสวดมนต์ ทำพิธีต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่กำหนดขึ้น โดยการเชิญพระภิกษุมาสวดมนต์ ให้พร ตอนท้ายสุดถึงจะมีพิธีกรรมเล็กน้อย สำหรับกลุ่มชาวของ ขึ้นตอนสำหรับการทำบุญส่งทูตที่เกี่ยวกับพิธีของชองจะมีน้อยมากเมื่อเทียบกับพิธีสงฆ์ การทำบุญให้กับผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วนั้น ก็เปรียบเสมือนการให้เงินกับผู้ที่มาเรียไร มิได้เป็นไปเพื่อผีบรรพบุรุษแต่อย่างใด

3.6 การทำลายทุนทางวัฒนธรรม

ชนชาติพันธุ์ของสมัยใหม่ถูกทำลายทุนทางวัฒนธรรม ที่ส่งผลให้วัฒนธรรมของ ชาวของต้องเปลี่ยนแปลงไป แบ่งออกเป็น 3 กรณีคือ

3.6.1 ระบบการศึกษาโรงเรียน

การศึกษาเป็นสถาบันในสังคมสถาบันหนึ่งที่มีหน้าที่ในการอบรม สั่งสอน ให้ความรู้ ความคิด แนวทางปฏิบัติ แนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ให้แก่สมาชิกในกลุ่มสังคม ดังนั้นสถาบันที่มีหน้าที่ให้การศึกษาแก่สมาชิกกลุ่มสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว ซึ่งมีหน้าที่อบรม สั่งสอน ปลูกฝังค่านิยม ทักษะ จริตประเพณีต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในครอบครัว โรงเรียนมีหน้าที่ ในการอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ด้านวิชาการ ด้านอาชีพ ตลอดจนแนะแนวข้อปฏิบัติและกฎเกณฑ์ ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาที่จัดให้สมาชิกของกลุ่มสังคมอย่างมีระบบแบบแผน ดังนั้นการศึกษา ของบุคคลจึงมีทั้ง การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) ซึ่งได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบัน ศาสนาและองค์กรต่าง ๆ ในสังคมและการศึกษาในระบบ (Informal Education) ซึ่งโรงเรียนและ สถาบันการศึกษาชั้นสูงอื่น ๆ เป็นหลักในการให้การศึกษา (สุเรชา สุพรรณไพบูรณ์. 2530 : 90)

ในสังคมของแต่เดิมการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษานอกระบบคือ สถาบันครอบครัวจะเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน สั่งสอนอบรมให้ รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว ปลูกฝังทัศนคติ นิสย ความประพฤติที่สังคมได้กำหนด และอบรมให้รู้จัก แนวทางการดำรงชีวิต การปฏิบัติตนเองในสังคม ให้รู้ถึงวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ และความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ ประเพณีข้อห้ามต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลอาวุโสในสังคมของตน

ครอบครัวเป็นสถาบันที่คอยควบคุมความประพฤติ ในขณะที่ยังไม่มีโรงเรียนที่จะเป็นสถาบันปลูกฝังทัศนคติให้ความรู้หรืออื่น ๆ เมื่อรัฐได้ออกกฎหมาย บังคับด้านการศึกษา ในปี พ.ศ.2464 ทั้งได้สร้างโรงเรียนไปตามหมู่บ้านอย่างทั่วถึง ชาวชนในยุคลังจึงได้เข้าโรงเรียน และโรงเรียนที่สร้างแห่งแรกของหมู่บ้านคือ โรงเรียนวัดกะทิง สร้างในวัด เด็กชายเด็กหญิงชาวชน ก็ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนจนจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4 ทุกคน แต่ไม่มีใครได้เรียนต่อในระดับชั้นที่สูงกว่านี้อีกเลย (สุเรชา สุพรรณไพบูรณ์. 2530 : 91)

หลักสูตรการเรียนการสอนที่บังคับให้ลูกหลานชาวชนของห่ามพูดภาษาของแต่ต้องใช้ภาษากลางในการศึกษา ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา การกดทับทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของระบบการศึกษาของไทย เป็นผลให้ลูกหลานชาวชนไม่กล้าที่จะพูดภาษาของ เพราะกลัวว่าจะดูต่ำหลัง ไม่ทันสมัย และปกปิดความเป็นตัวตนว่าตัวเองเป็นชนชาติพันธุ์ของ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการทำลายทุนทางวัฒนธรรมของชาวชนทำให้ภาษาของสูญหายไปกับยุคสมัย ระบบการศึกษาที่ต้องเชื่อฟังแต่ส่วนกลาง ซึ่งภาษาของก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่า มหาวิทยาลัยมหิดลได้เข้ามาช่วยประดิษฐ์อักษรของเพื่อให้ชาวชนมีภาษาเป็นของตนเอง แต่ในความเป็นจริงระบบการเรียนการสอนที่จะมีครูที่สอนภาษาเขียนของมีน้อยและงบประมาณในการจัดสรรของทางราชการก็น้อยเช่นกัน ทำให้การฟื้นฟูหรือพัฒนาการใช้ภาษาของน้อยลง เพราะการใช้ชีวิตประจำวันล้วนแล้วแต่ต้องใช้ภาษาไทย อักษรไทยทั้งสิ้น ดูเหมือนภาษาของเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตของชาวชนเท่าใดนัก จึงเป็นการเสื่อมทางวัฒนธรรมด้านการใช้ภาษาของชาวชนที่นับวันจะเสื่อมถอยลงเต็มที่ (ราตรี กลสิทธิ์. สัมภาษณ์. 2557)

3.2 การกดทับของวัฒนธรรมเมือง

คนเมืองโดยเฉพาะผู้ที่อาศัยอยู่ในตัวเมืองจังหวัดจันทบุรีมีทัศนคติที่มองคนชนในด้านลบ อาทิ การมองคนชนเป็นคนป่า เป็นคนเถื่อนเหมือนเงาะป่า ซาไก แตกต่างจากคนที่อยู่ในเมือง มองคนชนเป็นคนโหดร้ายและทำลายป่า สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการกดทับโดยสังคมเมืองทำให้คนที่คนชนจะเข้าไปในเมืองจึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก เพราะมองว่าเป็นสิ่งแปลกแยกและเดิมทีที่มีนิสัยขี้อายอยู่แล้ว กลัวภัยอันตรายจึงไม่อยากจะเปิดเผยหรือออกไปพบปะกับคนเมืองในสมัยอดีต ซึ่งมาในปัจจุบันทำให้ลูกหลานชาวชนส่วนมากที่ไปศึกษาในตัวเมืองจะไม่เปิดเผยถึงเชื้อสายความเป็นชนของตนเองมี เพราะกลัวเพื่อนจะล้อ และเป็นสิ่งที่น่าอาย อยากที่จะอยู่อย่างกลมกลืนกับสังคมวัฒนธรรมแบบคนเมืองที่ทันสมัย ปกปิดอัตลักษณ์ความเป็นชนของตนเอง (ราแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557)

3.3 การแพร่กระจายของวัฒนธรรมสมัยใหม่

เมื่อไฟฟ้าเข้ามามักจะนำพาวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำลายวัฒนธรรมเดิมของชาวชนที่อยู่กับธรรมชาติ โดยที่เงินไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต

สินค้าที่เริ่มเข้ามาตอนแรกหลังจากที่ไฟฟ้าเข้ามา ได้แก่ วิทยุที่เดิมเคยใช้ถ่านก็หันมาเป็นวิทยุไฟฟ้า ต่อมาก็มียุททัศน์เข้ามาทำให้วัฒนธรรมของเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่จะมีการเล่น เช่น ระบายยันเย่ ที่ทุกคนในหมู่บ้านจะมาร่วมกันในงานบวชสังสรรค์ ต่อมาเมื่อยุททัศน์กิจกรรมบันเทิงใจก็เปลี่ยนแปลงไปโดยสังคมค่อยๆเป็นกลุ่มครอบครัวใครครอบครัวมันดูโทรทัศน์กันในบ้าน ในส่วนของหนังสือพิมพ์ จากเดิมที่เวลาที่มีข้อมูลหรือข่าวสารจะมีผู้นำชุมชนเรียกมาประชุมกันหรือพูดคุยกันเป็นกลุ่ม แต่ปัจจุบันอยู่กับบ้านเพียงหนังสือพิมพ์ก็สามารถรับรู้ข่าวสารได้ทุกแง่มุม ต่อมาเมื่อมีสังคมออนไลน์เกิดขึ้น การติดต่อสื่อสารแบบผ่านทางไกล เช่น โทรศัพท์มือถือหรือที่เรียกว่า “สังคมก้มหน้า” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาแพร่กระจาย เล่นไลน์ เล่นเฟสบุ๊ค ล้วนแล้วแต่ทำให้ชาวช่องและลูกหลานของหลงอยู่กับกระแสวัฒนธรรมใหม่จนลืมวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนที่อยู่กันตามวิถีธรรมชาติ (จำแพน ศิลปะปาน, สัมภาษณ์. 2557)

วัฒนธรรมของกับเกษตรกรรมทางเลือกในอนาคต

เกษตรกรรมทางเลือกในอนาคตของกลุ่มของที่จะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบที่สำคัญต่อกลุ่มของนั้นควรเป็นเกษตรกรรมที่ตั้งอยู่บนฐานของวัฒนธรรมของ เช่น การทำนาเพื่อยังชีพโดยใช้ระบบการเอาแรงในชุมชนของเขาภิขณภูฏ ที่ตำบลตะเคียนทอง จะพบว่ายังดำรงอยู่ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันได้ เนื่องจากชุมชนของตะเคียนทองเป็นชุมชนที่อนุรักษ์วัฒนธรรมของไว้ได้อย่างเข้มแข็งเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น เป็นต้น นอกจากนี้ในการทำเกษตรบนฐานวัฒนธรรมของในปัจจุบันนั้นยังสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การจัดการเศรษฐกิจของครอบครัวโดยตั้งอยู่บนเป้าหมายเพื่อการมีกินมีใช้ในครัวเรือนก่อนที่จะนำไปสู่การผลิตเพื่อขายในตลาดในขั้นต่อไป ดังจะเห็นได้จากการทำนาของกลุ่มของที่มีมาตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เป็นรูปแบบการทำนาเพื่อยังชีพอยู่ (เทียม นัตถเงิน, สัมภาษณ์. 2557)

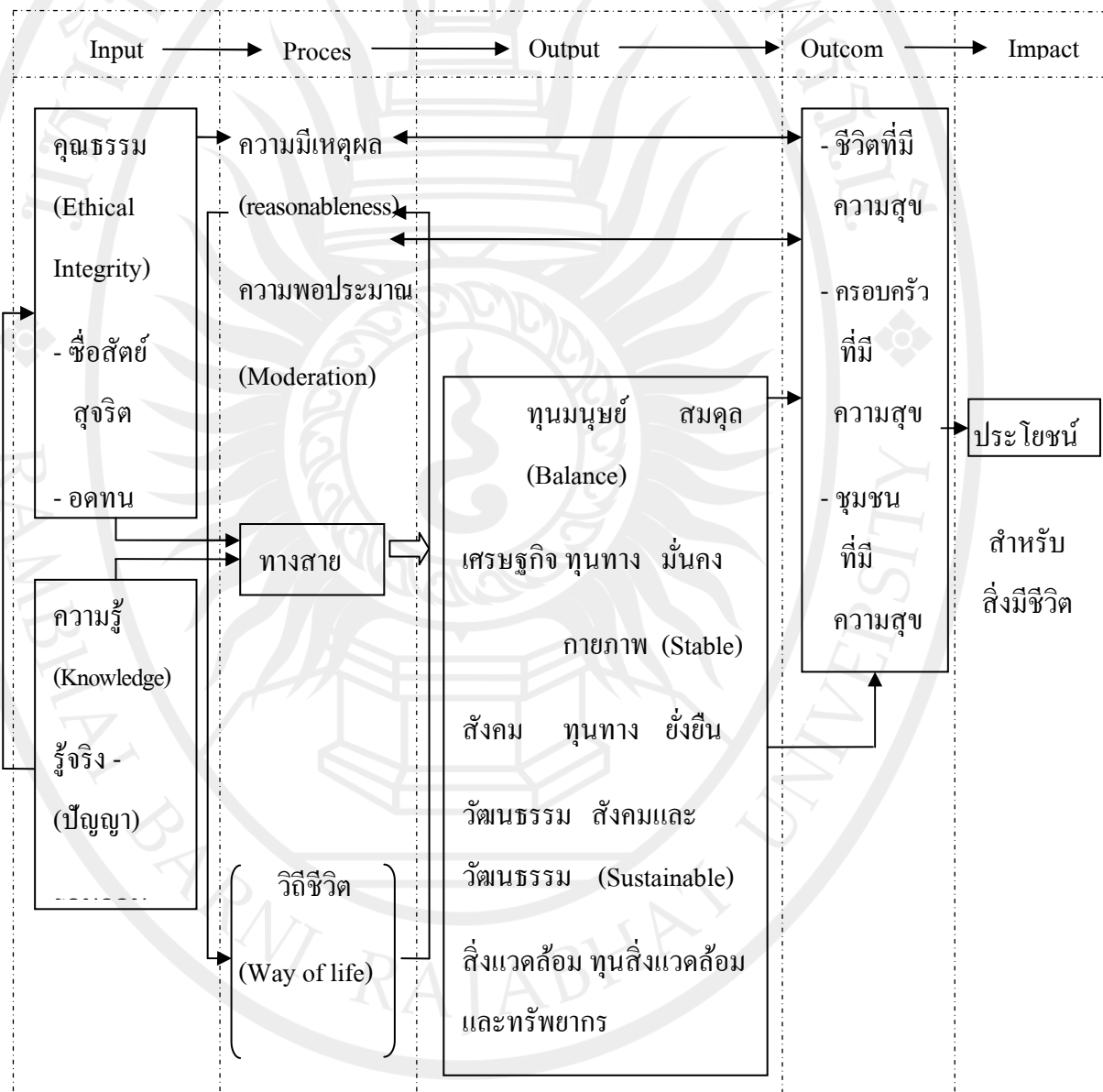
การทำนาของกลุ่มของตลอดเวลาที่ผ่านมาจึงมุ่งหมายเอาไว้บริ โภคหรือเพื่อการยังชีพเป็นหลักนั้น ถือได้ว่าเป็นวิถีการผลิตของกลุ่มของเขาภิขณภูฏที่มีมาตั้งแต่อดีตตั้งชุมชนมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการปลูกข้าวนาห่มหรือนาไร่ เนื่องจากกลุ่มของยังมีความเชื่อพื้นฐานในการใช้ชีวิตว่า “ยังงใครเราก็ต้องกินข้าวก่อน” (เนิน ผันผาย, สัมภาษณ์. 2557)

แนวคิดการทำนาเพื่อยังชีพของกลุ่มของนั้นถือได้ว่าสอดคล้องกับหลักการเศรษฐกิจพอเพียงในปัจจุบัน ในแง่การมีเป้าหมายการผลิตเพื่อยังชีพในครัวเรือนเป็นหลัก ดังนั้น ควรมีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยพื้นฐานวัฒนธรรมของ ดังนี้คือ

แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงตามที่ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2549 : 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจน

การใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำตามที่ อภิชาติ พันธเสน (2549 : 89) ได้ใช้ทฤษฎีระบบสรุปแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

**แผนภูมิภาพการวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ
(A System Analysis of Sufficiency Economy)**

ภาพประกอบ 3 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ

ที่มา : อภิชาติ พันธเสน . 2549 : 23

ในการสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยทุกภาคส่วน วัตถุประสงค์ของการขับเคลื่อน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ประชาชนทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ ไปประยุกต์ ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของ เศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนนำไปสู่การปรับแนวทางการพัฒนาให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเสริมพลังให้ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและ สังคมให้เข้มแข็ง รักษาความสมดุลของทุนและทรัพยากรในมิติต่าง ๆ ตลอดจนสามารถปรับตัว พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ อย่างรู้เท่าทันและนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชน ชาวไทย

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นไปในลักษณะเครือข่ายและการระดมพลังจากทุก ภาคส่วน ได้แก่ เครือข่ายผู้นำทางความคิด เครือข่ายด้านประชาสังคม เครือข่ายด้านสื่อมวลชนและ ประชาชน เครือข่ายด้านสถาบันการศึกษาและเยาวชน เครือข่ายด้านองค์กรภาคธุรกิจเอกชน เครือข่าย ด้านองค์กรภาครัฐ เครือข่ายด้านวิชาการและเครือข่ายด้านสถาบันทางการเมือง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เริ่มสร้างขบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง อย่างต่อเนื่องเพื่อนำเอาแนวความคิดไปขยายผลอย่างหลากหลายและกว้างขวาง โดยมีเป้าหมายเพื่อ สร้างกระแสสังคมเพื่อให้หลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทยในหลาย ๆ วงการแต่อย่างไรก็ตามเป็นที่แน่ชัดว่าช่วงเวลาที่ผ่านมา สศช. ยังไม่สามารถกระตุ้นให้มีการปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์หรือโลกทัศน์ได้ ดังนั้นในช่วงข้างหน้านี้ เป้าหมายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ควรจะต้องครอบคลุมการดำเนินการ 4 ด้าน (ซึ่งทำมาบ้างแล้ว) ดังต่อไปนี้ (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2544 : 131)

1. สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
2. พัฒนาแนวความคิดขององค์ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
3. พัฒนากระบวนการเรียนรู้และประยุกต์ใช้ระดับชุมชน

4. เชื่อมโยงเครือข่ายการพัฒนาชุมชนพอเพียงของภาคประชาสังคม

ทั้งนี้งานทั้ง 4 ด้านจะต้องมีความเชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ ที่ผ่านมารายังไม่เห็นการ เชื่อมโยงที่ว่ามี จึงทำให้การขับเคลื่อนอยู่ในขอบเขตที่จำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการเผยแพร่ องค์ความรู้ที่มีอยู่อย่างกระจุกกระจายไปยังแผนงานต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันในลักษณะเชิงปฏิสัมพันธ์

แนวคิดใหม่สำหรับการวิจัยเศรษฐกิจและความพอเพียงทางนิเวศ งานวิจัยส่วนใหญ่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ความหมายของแนวคิดหรือเป็นกรณีศึกษาเกี่ยวกับชุมชนที่มีการปฏิบัติการแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งโดยมากจะเน้นเรื่องเศรษฐกิจสังคม แต่ไม่ค่อยพิจารณามิติทางสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติเท่าใดนัก (หรือกล่าวพาดพิง) อาจกล่าวได้ว่า มิติที่สำคัญมิติหนึ่งได้ขาดหายไปในการวิจัย เป็นที่แน่นอนว่า ถ้าเราไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจพอเพียงก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ความพอดีทางเศรษฐกิจ แปลว่า ต้องมีความพอดีในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย ซึ่งหมายถึงการไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ใช่ใช้ธรรมชาติจนเกิดความทรุดโทรมหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเลยขีดจำกัดจนเป็นอันตรายต่อระบบนิเวศ (ปริษา เปี่ยมพงศ์สานต์. 2544 : 137-138)

ในวงการวิจัยทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมหรือเศรษฐศาสตร์แนวนิเวศระดับนานาชาติ ในระยะหลัง ๆ มีการสรุปว่า ในช่วงที่โลกมีการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม หลักการที่สำคัญอีกข้อหนึ่งคือ การปฏิวัติด้านประสิทธิภาพ (Efficiency Revolution) ปัญหาใหญ่ ๆ คือ ทำอย่างไรจึงจะมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ แต่ก็สร้างอันตรายให้แก่สิ่งแวดล้อมจนปรากฏให้เราเห็นชัดทั่วโลก ในปัจจุบันมีการมองว่า สิ่งสำคัญกว่า Efficiency คือ Sufficiency มากกว่าและเรากำลังอยู่ในยุคของ Sufficiency Revolution

แนวคิดหลักในยุคนี้คือ Eco-sufficiency หรือ “ความพอเพียงทางนิเวศ” ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวางขีดจำกัดในการบริโภคและการใช้ทรัพยากร แนวคิดนี้บ่งว่าเราต้องเรียนรู้ว่า เท่าไหร่ถึงจะเรียกว่า “พอ” โดยที่ความพอเพียงนี้อยู่ในระดับพอดีที่ไม่ทำลายคุณภาพชีวิตและโลกธรรมชาติของเรา

ถ้าจะให้เกิดความพอเพียงทางนิเวศอย่างจริงจัง เราจำเป็นต้องยึดหลักปฏิบัติที่สำคัญ ๆ บางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

1. หลักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ลดน้อยลงกว่าระดับที่เคยใช้
2. หลักการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้อยู่ภายใต้ขีดจำกัดทางนิเวศ
3. หลักการป้องกันล่วงหน้าเพื่อลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม
4. หลักการผู้ก่อมลภาวะต้องเป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่าย
5. หลักการ “ลดมลภาวะ” สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด
6. หลักการ Reverse Onus (ผู้ที่ทำการทดลอง หรือทำโครงการพัฒนาจะต้องพิสูจน์ให้เห็นก่อนว่า การกระทำของเขาจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม)

หลักการเหล่านี้มีผลทางภาคปฏิบัติแก่ทั้งว่าจะกระตุ้นให้เราคำนึงถึงความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม และชักจูงให้เรามีพฤติกรรมและมีการจัดการที่นำไปสู่ “ความพอเพียงทางนิเวศ” (Eco-sufficiency) ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนเกษตรกรรมทางเลือกบนฐานวัฒนธรรมของต้องคำนึงถึงกิจกรรมทั้งทางด้านการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงและการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมของในปัจจุบันควบคู่กันไปดังนี้

1. การฟื้นฟูเกษตรกรรมดั้งเดิมของของ โดยอาศัยการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

คุณค่าของเกษตรกรรมดั้งเดิมในปัจจุบันของกลุ่มของในเขตเขาภิคมภูฏานั้น วัฒนธรรมของที่ยังดำรงอยู่ในปัจจุบันนั้นแอบแฝงอยู่กับรูปแบบการผลิตทางเศรษฐกิจของชาวของ เนื่องจากเรายังพบว่าคนของที่เขาภิคมภูฏ จำนวนมากยังคงทำนาโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเอาไว้บริโภคเป็นหลัก และยังใช้พื้นที่ป่าเพื่อเป็นการเสริมเป็นการผลิตเพื่อขาย

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันพบครอบครัวของที่ยังทำนาเพื่อไว้บริโภคในครอบครัวเป็นกลุ่มน้อยของชุมชน ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมการทำนาที่มีเป้าหมายเพื่อไว้บริโภคเป็นหลัก แต่ควรปรับเทคโนโลยีในการทำนาให้เหมาะสมต่อชุมชน เช่น การใช้รถไถเดินตามแทนควาย โดยต้องทำนาไม่น้อยกว่า 2 ไร่ และอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก เป็นต้น

สำหรับเศรษฐกิจเงินตราในปัจจุบัน เช่น การเข้าไปใช้พื้นที่ป่ามาทำสวนผลไม้ โดยยังคงรักษาทรัพยากรป่าอย่างจริงจังในลักษณะที่เรียกว่า คนอยู่ร่วมกับป่า วัฒนธรรมทางเศรษฐกิจที่ยังหลงเหลือดังกล่าว สามารถที่จะเป็นพื้นฐานในการฟื้นฟูและเลือกสรรวัฒนธรรมของที่มีคุณค่าสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมสมัยใหม่โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

2. การฟื้นฟูสมุนไพรของในยุคปัจจุบัน

การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวของในการดูแลสุขภาพชุมชน (จิรเดช อรชุน. 2555 : 240)

2.1 ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทในการขับเคลื่อนหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับชุมชนและร่วมมือกับปราชญ์ชาวบ้าน หรือหมอพื้นบ้าน เพื่อให้รัฐส่งเสริม สนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ การแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก

2.2 มีการรวบรวมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพไว้เป็นเอกสารหรือตำรา เพื่อในการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อให้เข้าใจประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ของและภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านสมุนไพรเพื่อใช้ในการดูแลรักษาสุขภาพ

2.3 มีการจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมในชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสุขภาพ มีการปลูกพืชสมุนไพรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาสุขภาพไว้เป็นหมวดหมู่ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภูมิปัญญาด้านสุขภาพเข้ามารับผิดชอบติดตามผลและประเมินผล รวมทั้งคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วยเกิดขึ้นในครอบครัวหรือชุมชนก็สามารถนำเอาสมุนไพรมาใช้ในการรักษาได้ทันทีที่ ประหยัดเวลาในการเดินทางไปรักษายังสถานพยาบาลที่อยู่ห่างไกลจากชุมชนหรือนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาหารในครัวเรือนเพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพในชุมชนได้เป็นอย่างดี และสามารถลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้อีกด้วย

2.4 มีหลักสูตรเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสุขภาพ ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม โดยการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาหลักสูตรขึ้นใช้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น โดยร่วมกันส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการอนุรักษ์ส่งเสริม ฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้

จากแนวทางการฟื้นฟูสมุนไพรของดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีมาตรการในเชิงรูปธรรม สำหรับการขับเคลื่อนงานสมุนไพรดังนี้ (จิรเดช อรชุน. 2555 : 245)

2.1 หมอพื้นบ้านควรถ่ายทอดวิชาความรู้ให้กับลูกหลานหรือผู้ที่มีความสนใจ เพื่อในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญา

2.2 หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนมีส่วนร่วม และสนับสนุนอย่างจริงจัง ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน และได้รับการรับรองจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข

2.3 หน่วยงานสาธารณสุขในชุมชนควรให้ความรู้ในการรักษาโรคอย่างถูกวิธี รวมทั้งยอมรับการประยุกต์ใช้วิธีการรักษาแบบภูมิปัญญาพื้นบ้านควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน

2.4 บุคลากรสาธารณสุขควรให้การยอมรับหมอพื้นบ้านที่ได้รับการยอมรับจากชุมชนแล้วว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการดูแลสุขภาพคนในหมู่บ้านในการจัดการกับปัญหาความเจ็บป่วย และนำข้อดีของการแพทย์พื้นบ้านมาใช้พัฒนางานสาธารณสุข

2.5 จัดตั้งชมรมภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านในชุมชน ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ความรู้ให้ประชาชน

2.6 สถานการศึกษาควรสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน มาให้ความรู้กับผู้ที่สนใจตลอดทั้งเยาวชน โดยจัดหาสถานที่หรือแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ ของชาวช่อง ประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชนเพื่อให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้านของชาวช่อง จนเกิดความรักและความหวงแหนในวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของตนเองต่อไป

3. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อผลิตซ้ำเศรษฐกิจชุมชนของช่อง

จากการสำรวจในภาคสนามของการวิจัย พบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ของที่ยังอยู่กันเป็นชุมชนนั้นอยู่ใน 5 ตำบลของอำเภอเขาคิชฌกูฏดังนี้

3.1 ตำบลพลวงมีคนของอาศัยอยู่ 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพลวง บ้านกะทิง บ้านทุ่งตาดิน และบ้านพังกะแลง

3.2 ตำบลชากไทยมีคนของอาศัยอยู่ 2 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทุ่งสะพานและบ้านชากไทย

3.3 ตำบลตะเคียนทอง มีคนของอาศัยอยู่ 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านลำพัง บ้านตะเคียนทอง หมู่ 2 บ้านตะเคียนทองหมู่ 3 บ้านตะเคียนทองหมู่ 4 บ้านป่าซากตะเคียนทองและบ้านชำเคราะห์

3.4 ตำบลคลองพลู มีคนของอาศัยอยู่ 7 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านคลองพลูหมู่ 4 บ้านคลองพลูหมู่ 5 บ้านน้ำขุ่นหมู่ 2 บ้านน้ำขุ่นหมู่ 3 บ้านทุ่งกะบิณ บ้านหลังเนินและบ้านวังยายมุก

3.5 ตำบลจันทเขลม มีคนของอาศัยอยู่ 2 หมู่บ้าน ได้แก่บ้านคลองใหญ่และบ้านจันทเขลม ใน 5 ตำบลดังกล่าว พบว่า มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่สามารถนำมาใช้ในการจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยอาศัยกลุ่มของ ดังนี้

3.1 ทรัพยากรด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรม เช่น รอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ (พลวง)

3.2 ทรัพยากรด้านป่าเขาลำเนาไพร เช่น เทือกเขาสอยดาว น้ำตกใหญ่น้อยจำนวนมากกว่า 10 แห่ง คลองหลากหลายที่เป็นต้นแม่น้ำจันทบุรี เป็นต้น

3.3 ทรัพยากรด้านสวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด ลองกอง สละ ก่อกล้วย เป็นต้น

3.4 ทรัพยากรด้านอาหารและสินค้าพื้นเมือง เช่น อาหารจากกระวาน แกงของ น้ำสำรอง เป็นต้น

ดังนั้นยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของคิชฌกูฏ ควรขยายจากกรณีการรอยพระพุทธรบาทเขาคิชฌกูฏ เนื่องจากชุมชนชาวของบริเวณเขาคิชฌกูฏ เป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในประเทศไทยเกิดจากการเดินทางของผู้แสวงบุญจากจังหวัดต่าง ๆ ที่มานมัสการและอธิษฐานต่อรอยพระพุทธรบาทบนเขาคิชฌกูฏ เป็นจำนวนหลักแสน-ล้านคนต่อปี (พระครูประดิษฐ์ศาสนการ. สัมภาษณ์. 2557) แต่การหลงใหลของผู้คนมานมัสการรอบพระพุทธรบาท ยังมีได้จัดบูรณาการกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ต่อเนื่อง ไปสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางด้านป่าเขาลำเนาไพรและทรัพยากรด้านสวนผลไม้ การบูรณาการดังกล่าวจะทำให้กลุ่มชาวของบริเวณรอบเขาคิชฌกูฏมี โอกาสในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนตัวเอง ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างราบรื่น

4. การอนุรักษ์ภาษาของให้เป็นภาษาที่สองของชุมชน ในเขตอำเภอเขาคิชฌกูฏ

ความจำเป็นในการฟื้นฟูภาษาของ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาพูดเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่จะช่วยอนุรักษ์อัตลักษณ์ความเป็นของ ของชุมชนของคิชฌกูฏให้ได้ เนื่องจากภาษาเป็นตัวกำหนดอัตลักษณ์กลุ่มของในฐานะที่เป็นพวกเรา (พวกเราที่แยกออกจากชาติพันธุ์อื่นที่เป็นพวกเขา) เช่น กลุ่มคนจีน คนไทย หรือกลุ่มชาวกัมพูชา ดังนั้นควรยกระดับการฟื้นฟูภาษาให้เป็นงานและสมบัติของชุมชนของร่วมกัน โดยมีใช่เป็นเพียงการขับเคลื่อนของมหาวิทยาลัยหรือผู้นำของคนใดคนหนึ่ง มาตรการที่ควรส่งเสริมก็คือ ทางด้านการที่ควรสืบทอดและเพิ่มประสิทธิภาพก็คือ การสอนภาษาของที่เป็นหลักสูตรท้องถิ่นของกระทรวงศึกษาธิการ ตามที่เคยกำหนดไว้ก็คือ จัดการสอนคิดเป็นร้อยละ 30 ของการจัดการศึกษาทั้งหมด เป็นเวลาหนึ่งปีการศึกษา นักเรียนจะมีโอกาสเรียนรู้ภาษาของประมาณ 120 ชั่วโมง สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และประถมศึกษาปีที่ 4 (ราตรี กลสิทธิ์. สัมภาษณ์. 2557)

นอกจากนี้ ควรสนับสนุนครูสอนภาษาของที่เป็นคนของท้องถิ่นให้เป็นอาชีพหนึ่งของครูในโรงเรียน การสอนภาษาของดังกล่าวควรขยายจากเดิมที่สอนในโรงเรียนวัดคลองพลู โรงเรียนวัดตะเคียนทอง โรงเรียนวัดทุ่งกบินและโรงเรียนวัดจันทเขตมาให้ครอบคลุมโรงเรียนใน 5 ตำบลที่มีชุมชนของของอำเภอเขาคิชฌกูฏ อนึ่งในระดับอุดมศึกษาควรส่งเสริมให้เปิดสอนวิชาและ/หรือหลักสูตรเกี่ยวกับของศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและมหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตโขมง (ราตรี กลสิทธิ์. สัมภาษณ์. 2557)

5. การเผยแพร่วัฒนธรรมของ โดยอาศัยเงื่อนไขการเปิดประชาคมอาเซียน ในการก้าวสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทยนั้น จะพบว่า ตั้งอยู่บน 3 เสาหลัก คือ 1) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) 2) ประชาคมการเมืองความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-security Community หรือ APSC) และ 3) ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-cultural Community หรือ ASCC) ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมของที่เหมาะสมต่อความสร้างความหลากหลายทางชีวภาพในกระแสเข้าสู่ประชาคมอาเซียนนั้น มีเสาหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการฟื้นฟูดังกล่าว คือ เสาหลักเรื่องประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งมีเนื้อหาในกฎบัตร (Charter) เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมว่าเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูหรืออัตลักษณ์วัฒนธรรมของอย่างเด่นชัดที่ว่า

“ส่งเสริมอัตลักษณ์ของอาเซียน โดยเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมรดกของภูมิภาค รวมทั้งร่วมกันอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม”

อย่างไรก็ดีกระบวนการฟื้นฟูสำหรับของที่เขาคิชฌกูฏก็ได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้ ภายใต้กรอบของนโยบายการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายการพัฒนาดังกล่าวเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการหารายได้ของประเทศแต่กระบวนการฟื้นฟูที่ผ่านมาทั้งโดยการริเริ่มของคนของในพื้นที่เองหรือสถาบันส่งเสริมที่มาจากภายนอกก็ยังไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็ง ในการฟื้นฟูให้อัตลักษณ์ของมีความเข้มแข็งอยู่ในสังคมสมัยใหม่ กล่าวคือ

5.1 กระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมของโดยคนของในท้องถิ่นเขาคิชฌกูฏ ดำเนินการโดยพระอาจารย์เขียน (หลวงพ่อเขียน ชันธโร) เจ้าอาวาสวัดกะทิงและผู้นำในการจัดการท่องเที่ยว นมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ ก่อนมรดกภาพในปี พ.ศ. 2555 พระอาจารย์เขียนได้พยายามเผยแพร่แนวคิดที่ว่าชาติพันธุ์ของเป็นบรรพบุรุษดั้งเดิมของคนภาคตะวันออก โดยผ่านรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือเล่ม คำเทศน์ เป็นต้น รวมถึงความพยายามที่จะจัดตั้งการท่องเที่ยวในชุมชนของ เพื่อให้กลุ่มของเป็นที่รู้จักแก่สาธารณชนทั่วไป เช่น การสำรวจน้ำตกตารองที่เป็นต้นแม่น้ำจันทบุรี การบูรณะ

อู่ต่อเรือกู่ชาติของพระเจ้าตากสินที่เสมีคงาม เนื่องจากไม้ที่ต่อเรือเป็นไม้ตะเคียนทองจากป่าศิษณุของชุมชนของ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2554 ก่อนมรณภาพพระอาจารย์เขียนยังได้ร่วมมือกับเทศบาลตำบลจันทเขลมเพื่อเตรียมฟื้นฟูโครงการหมู่บ้านของที่จันทเขลมหลังจากที่โครงการหมู่บ้านของที่คลองพลูเกิดการล้มเหลวอันเนื่องมาจากความแตกแยกในระหว่างผู้นำ เป็นต้น (ร่ำแพน ศิละปาน. สัมภาษณ์. 2557) กระบวนการฟื้นฟูของพระอาจารย์เขียน ถือได้ว่าเป็นเพียงจุดเริ่มต้นที่ยังไม่มีใครสานต่องานดังกล่าว หลังจากที่พระอาจารย์มรณภาพ (พระครูประดิษฐ์ศาสนการ. สัมภาษณ์. 2557)

5.2 กระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรมของ โดยการประสานงานระหว่างผู้นำชุมชนและสถาบันวิชาการ ความร่วมมือระหว่างผู้นำ ชุมชนและสถาบันวิชาการเกิดจากการประจวบเหมาะระหว่างผู้นำชุมชนของ เช่น กำนันเงิน ผันผายกับสถาบันวิชาการที่ทำงานวิจัยทางด้านวัฒนธรรม เช่น สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี โดยใช้กระแสการพัฒนาของรัฐ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-8 เป็นต้นมา แผนพัฒนาดังกล่าวได้นำเอาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมาใช้เป็นหนทางในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านกลับไปสู่คุณค่าดั้งเดิม ดังนั้นการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐ จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้หน่วยงานรัฐจากหลายฝ่ายทั้งสถาบันวิชาการ เจ้าหน้าที่รัฐส่วนจังหวัด และนักการเมืองท้องถิ่น ได้จัดสร้างกระบวนการรื้อฟื้น “ความเป็นของ” เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือแสวงหาผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยว และการระดมทุน จากความร่วมมือกันระหว่างคนภายนอกกับผู้นำท้องถิ่นที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ของร่วมกันสร้าง “ความเป็นของ” ขึ้นมา ทั้งที่คนท้องถิ่นส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างความเป็นของ ดังนั้นปฏิบัติการและผลประโยชน์ที่ได้รับตอบแทนจึงจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มอำนาจท้องถิ่นบางส่วน (เอนก รักเงิน. 2551 : 145)

กระบวนการรื้อฟื้นภายใต้ปฏิบัติการต่าง ๆ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ศิลปวัฒนธรรมของการจัดตั้งหมู่บ้านของเพื่อการท่องเที่ยว และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของ เป็นต้น จากสถานการณ์การรื้อฟื้นความเป็นของขึ้นมาใหม่ พบว่ากลุ่มอำนาจท้องถิ่นต่าง ๆ ก็พยายามต่อรองความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกัน เพื่อแย่งชิงอำนาจหรือความชอบธรรมในฐานะ “ความเป็นคนของ” เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็พบว่ากระบวนการรื้อฟื้นความเป็นของ เพื่อการท่องเที่ยว ที่เรียกว่า “หมู่บ้านของ” ได้สร้างความขัดแย้ง ระหว่างกลุ่มอำนาจท้องถิ่นและส่งผลกระทบต่อคนหมู่บ้านของ ที่ถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นคนของ คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว

การเผยแพร่วัฒนธรรมของที่เขาศิษณุในอดีตที่ผ่านมา นั้น เป็นการริเริ่มและดำเนินการโดยหน่วยราชการ โดยเน้นรูปแบบภายนอกของวัฒนธรรม มากกว่าเนื้อหาสาระที่เป็นระบบความคิดความเชื่อในวิถีชีวิตชาติพันธุ์ของ การเผยแพร่ที่ผ่านมาดังกล่าวจึงมิได้ทำให้คนภายนอก

เข้าอกเข้าใจถึงคุณค่าของวัฒนธรรมของอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงถือว่าเป็นการเคลื่อนไหวแบบไฟไหม้ฟาง การเผยแพร่วัฒนธรรมของไทย โดยอาศัยเงื่อนไขการเปิดประชาคมอาเซียน จึงควรเปลี่ยนแปลงโฉมและกระบวนการใหม่จากเดิมที่เน้นกิจกรรมเผยแพร่แบบเป็นฝ่ายถูกกระทำ (Pasive) มาเป็นการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนของร่วมกันในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม นอกจากนี้ ในกระบวนการเคลื่อนไหววัฒนธรรมไม่ควรเน้นแต่การแสดงรูปแบบภายนอก เช่น ท่าทางรำของของ เป็นต้น เท่านั้น แต่ควรสะท้อนให้เห็นคุณค่าในเชิงเนื้อหาของวัฒนธรรมที่เคยและ/หรือดำรงอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันของกลุ่มของ

อย่างไรก็ดี ในการเคลื่อนไหววัฒนธรรมต่างๆต้องดำเนินการ โดยชุมชนชาวของมิใช่เป็นการทำกิจกรรมของผู้นำคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ในการนี้จึงควรมีการทำงานเชิงบูรณาการขององค์กรที่เป็นตัวแทนของชุมชนของในปัจจุบัน อันได้แก่ วัด องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสภาองค์กรชุมชนตำบล

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี